DVELLVM

MARTIN
BECANI, SOCI
TATIS IESV THEO-
LOGI,

CVM GVILIELM
Tooker, Anglicanæ Theolo
Professore, & Decano Ec-
clesiæ Lichefel-
densis.

DE
Primatu Regis Angliæ

MOGVNTIÆ
Ex officina typographica Ioannis Albi
Anno M. DCXII.

REVERENDISSIMO
Domino Domino

GISBERTO MASIO EPISCOPO:

Generoso Baroni Domino

ANTONIO A GROBENDONCK GVBERnatori:

AMPLISSIMO SENATVI,
fortissimo ac bellicosissimo Populo
Buscoducensi:

MARTINVS BECANVS.

EX Germania in Angliam, ad Duellum prouocatus sum, in causa Regia. Et quia

iſtac tranſeundum mihi eſt, ex itinere ſalutare vos volui. Imò debui, tùm veſtrâ, tùm meâ causâ. Apud vos olim vixi, cùm adoleſcens eſſem, & literis humanioribus operam dedi. Ab eo tempore, multa de veſtra fide, pietate, conſtantia, zelo ac feruore, armis denique pro patria & religione fortiter fœliciterq́; ſuſceptis, per hos proximos triginta annos, quibus abſens à vobis ſum, crebris literis ac rumoribus intellexi. Et non ita pridem, de inſigni in noſtram Societatem affectu, deq́; nouo Collegio, quod noſtris Patribus,

bus, veſtra liberalitate, adornare pergitis, certo nuntio ad me perlatum eſt. An deceat, his omnibus dißimulatis, ad vos quidem venire, ſed mox inſalutatos deſerere? Non poßum. Et tamen propero. Si neſcitis, res ſic habet. Biennium eſt, cùm Primatum Pontificium defendi; Anglicanum ſeu Regium oppugnaui. Interea, conſpiratio inter Academicos in Anglia facta eſt; & certus deſignatus, qui pro cauſa Regia, Duello mecum decertaret. Is eſt Guilielmus Tooker, Anglicanæ Theologiæ Profeßor, & Ec-

clesiæ Lichefeldensis Decanus; qui circumstantibus Anglis, in arena me exspectat. Itaque festinandum mihi est, ne causæ Pontificiæ deesse videar. Si molestum non esset, Spectatores vos esse cuperem; si non omnes, saltem aliquos ex vobis. Nec periculum de vita est. Jam antè exploraui vires Aduersarij. Homo quidem arrogans ac fastuosus, sed minimè robustus est, nec in hac palæstra exercitatus. Putat se vicisse, si clamet, si multa garriat, si brachia iactet, si aerem verberet, si in pedes se extollat, si conuitiis me insectetur.

ctetur. Sed hæc non tanti facio; nec ob talia metuendus est. Aliud est, aerem verberare; aliud, hostem ferire. Ego, causæ æquitate confisus, facilè efficiam, vt succumbat. Nec plura jam. Valete, & , si non corporibus, saltem animis præsentes este.

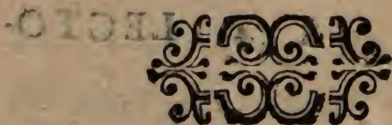
Totus vester

Martinus Becanus.

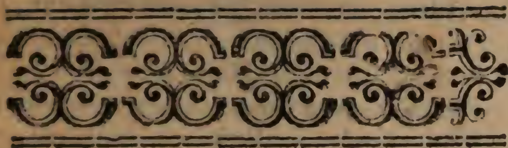

LECTORI.

AVdi, quiſquis es, Lector. Nuper Guilielmus Tookerus, Anglicanæ Theologiæ Profeſſor, & Eccleſiæ Lichefeldenſis Decanus, ſcripſit in me librum, cum hoc titulo: *Duellum, ſiue ſingulare certamen cum Martino Becano Ieſuita, futiliter refutante Apologiam & monitoriam Præfationem Sereniſſimi ac pientiſſimi Iacobi Regis magnæ Britanniæ, Authore Gulielmo Tooker, ſacræ Theologiæ Profeſſore, ac Decano Eccleſiæ Lichefeldenſis.* Hæc cauſa eſt, cur hunc meum libellum, quem Aduerſario oppono, etiam Duelli nomine appellandum putem. Vale.

DVEL-

DVELLVM MARTINI BECANI,

Cum *GVILIELMO TOOKERO,* De PRIMATV REGIS ANGLIÆ.

PRouocas me ad Duellum, Tookere, in causa Regia: & Primatum Serenissimi Regis Iacobi, quem exiguo libello nuper oppugnaui, singulari certamine contra me tueri ac propugnare vis. Non defugio. Video autem triplici armorum genere instructum te esse, fastu, conuitiis, eloquentia. Fastum & arrogantiam in eo maximè ostendis, quod magnificè de teipso sentias ac loquaris; de me contemptim. In qua re imitaris Daretem Virgilianum, qui cum Entello cestibus depugna-

pugnaturus, mirè iactabat ſe in omnem partem. Sic planè tu facis: *Meæ, inquis, partes ſunt, vt diſtricto gladio ſtem in acie hac argumentationis, & mucrone petam latera ac tranſuerberem.* Et iterum: *Neque video, cur non in iſto certamine, Theologus Matæologum, Orthodoxus Ieſuitam, Decanus Becanum perbellè poſſit pertundere.* Benè habet Tookere: pertunde me, ſi potes; & diſtricto gladio pete hoc latus. Non fugiam.

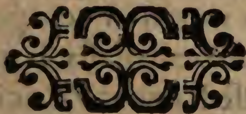
2. Conuitia, quibus me proſcindis, obuia ſunt. Vocas me *Terræ filium, Emiſſarium Satanæ, incendiarium, ſanguinarium, nihil niſi mactationem ac cædem Principum meditantem ac impiè docentem, garrulum, ruſticum, importunum, inuerecundum, iracundum in oculis, aſperum in voce, ranunculum in luto & cœno procreatum, curioſum, ſtolidum.* Videris de induſtria, hæc verborum emblemata comportaſſe, vt diſertus appareres. Sed ego iſta contemno. Nec me feris, ſed aerem verberas.

3. Eloquentiam tuam non culpo, ſed laudo. Vtinam cum pari modeſtia & eruditione coniuncta eſſet. Nec tamen nego, quin alicubi modeſtus & eruditus ſis. Hic certè, vbi malæ cauſæ patronus es, eloquens eſſe potes, eruditus eſſe non potes.

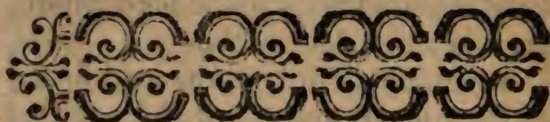
Si quid

Si quid tamen adferes, quod laude dignum iudicabitur, non diſsimulabo.

4. Hæc igitur, Tookere, tua arma ſunt. Ego iſtis pugnare non didici. Soleo abſtinere à faſtu, conuitiis, grandiloquentia; & rem, de qua diſceptatio eſt, modeſtè, breuiter ac nudè proponere & examinare. Et ſic tecum nunc agam. Audi igitur. Diſceptamus de Primatu Regis in Eccleſia Anglicana. Ego in meo libello, quem de hac re ſcripſi ante biennium, conatus ſum oſtendere, eiuſmodi Primatum nullo iure ac titulo deberi Regi. Tu, in tuo Duello, contrarium ſtatuis: & quæ à me dicta ſunt, putas refutari abs te poſſe. An ita ſit, diſquirendum nunc eſt. Nec commodius id fieri poteſt, quàm ſi repetam ſingula libelli mei capita; & ſingulis ſeorſim ſubiiciam breuem Commentarium, in quo diſcutiantur ea, quæ à te in contrarium adferuntur. Igitur libellus meus ſic incipit.

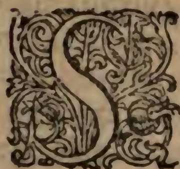

LIBEL-

LIBELLVS

MARTINI BE- CANI, De *Primatu Regis Angliæ.*

1. Erenissimus ac Potentissimus Rex Angliæ Iacobus in sua *Apologia pro iuramento fidelitatis*, & in *monitoria Præfatione* ad Imperatorem, Reges & Principes, conatur ostendere, se in Anglia, & vnumquemque Regem in suo regno, esse caput seu Primatem Ecclesiæ. Episcopos & Pontificem, non modò in temporalibus, sed etiam in Ecclesiasticis rebus, inferiores esse Rege ac Principe sæculari. Hunc Regis Primatum confirmāt Sacellanus ipsius in libro, qui inscri-

inſcribitur, *Tortura Torti*; Iure, an iniuria, deinceps inquirendum eſt.

2. Sed ne confuſio oriatur, ſtatùs controuerſiæ prius explicandus, & certa ab incertis ſecernenda ſunt. Ac primò, non diſceptamus de primatu in temporalibus. Illum quiſque Rex in ſuo regno legitimè habeat. De Primatu Eccleſiæ, ſeu de poteſtate Eccleſiaſtica, tota lis eſt. Solet autem diſtingui triplex poteſtas Eccleſiaſtica. Vna ordinis; altera iuriſdictionis interioris; tertia iuriſdictionis exterioris. Prima refertur ad Sacramenta conficienda & miniſtranda. Secunda ad regendum populum Chriſtianum in foro conſcientiæ. Tertia ad eundem populum regendum in foro exteriori. Igitur ad poteſtatem ordinis ſpectat, Baptiſmum & ſacros ordines conferre, Euchariſtiam conficere & miniſtrare, Chriſma & oleum infirmorum benedicere. Ad poteſtatem iuriſdictionis interioris, ius dicere in

foro

foro conſcientiæ, id eſt, abſoluere vel ligare. Ad poteſtatem iuriſdictionis exterioris, Synodum conuocare, & in ea præſidere, conſtitutiones condere, cauſas audire & cognoſcere, controuerſias dirimere, beneficia conferre, miniſtros Eccleſiæ conſtituere, delinquentes excommunicare. Vno verbo, omnium cauſarum & controuerſiarum, quæ ad fidem & religionem pertinent, Iudicem agere.

3. Quando ergo quæritur, an Rex Angliæ in ſuo regno habeat Primatum Eccleſiæ, debet ſic intelligi, an habeat triplicem illam poteſtatem excellentiori modo, quàm Epiſcopi & Pontifex? Vel, quod idem eſt, an in triplici illa poteſtate, ſupra Epiſcopos & Pontificem collocandus ſit?

4. Duo certa ſunt; vnum in controuerſia. Primò, certum eſt, Regem non vindicare ſibi poteſtatem ordinis; & multò minùs in ea ſuperiorem

riorem esse Episcopis & Pontifice. Non enim ordinatus & consecratus est ad Sacramenta conficienda & ministranda, vt per se constat. Nec in hoc genere supra Episcopos & Pontificem collocari vult. Nouit enim, quid in simili causa dictum sit Oziæ Regi, 2. Paralipom. 26. 18. *Non est tui officii Ozia, vt adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum, qui consecrati sunt ad huiuscemodi ministerium.*

5. Secundò, æquè certum est, non habere potestatem iurisdictionis interioris, quę in absoluendo & ligando consistit. Non enim Regibus, sed Apostolis & Sacerdotibus dictum est: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remissa sunt eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

6. Tota ergo controuersia versatur circa potestatem iurisdictionis exterioris, an eam Rex habeat in suo regno, & quidem supra Episcopos & Pontificē? id est, an Rex sit supremus Iudex

Iudex Ecclesiasticus, qui sua authoritate à nullo alio in terris dependente, possit conuocare Synodos, iis præsidere, controuersias circa fidem & religionem dirimere, beneficia conferre, Episcopos constituere & deponere, & similes actus religionis exercere? Hoc enim est, habere Primatum in Ecclesia, quoad gubernationem exteriorem. Vt autẽ distinctè examinetur hæc quæstio, hoc ordine procedendum est.

1 *An Rex iure naturali habeat Primatum Ecclesiæ?*

2 *An iure diuino Veteris Testamenti?*

3 *An iure diuino Noui Testamenti?*

4 *An iure ciuili vel canonico?*

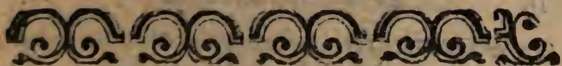
5 *An consensu doctorum hominum?*

6 *An titulo præscriptionis?*

7 *An secundùm principia suæ doctrinæ?*

8 *Si Rex non habet primatum Ecclesiæ, quodnam illius officium circa Ecclesiam sit?*

COM-

COMMENTARIVS.

1. IN primo aditu, hæc mihi obiicis, Tookere; quod nec Regem Angliæ, nec Sacellanum eius; appellem eo nomine, quo debui; quod indignis modis laceſſam Regem; quòd ſolitus ſim Regibus maledicere, & Pontifici adulari; quòd ſim curioſus in aliena Republica & Eccleſia; quòd non intelligam ſtatum quæſtionis de Primatu Regis; quòd nullum ſeruem ordinem ac methodum; quòd multa dicam, nihil probem. Singula expendamus.

2. Primùm ergo obiicis, quòd Regem Angliæ non appellem eo nomine, quo debui. Sic enim ſcribis in Duello tuo, pag. 2. *Quem* (Regem Iacobum) *vtinam honoris cauſa, & virtutum ſuarum admirabilitate, nominaſſes, ſicut debuiſſes.* Reſpondeo. Ego plus honoris illi tribui, quàm tu. Vocaui illum *Sereniſſimum* & *Potentiſſimum* Regem: tu, *Clariſſimum* appellas. Niſi plus ſit in Anglia, *Clariſſimum* vocari, quàm *Sereniſſimum* & *Potentiſſimum*: quòd ſanè vix credam. Sed fortè hoc te malè habet, quòd *Angliæ,* non *Britanniæ* Regem

appellarim. At, si hoc peccatum est, non ego duntaxat, sed vos Angli quoque culpandi estis. Nam vester Henricus Salcolbrigiensis in suo libello, qui inscribitur, *Refutatio examinis Becanici*, rarò *Britanniæ*, sæpè *Angliæ* Regem vocat. Deinde, nescis Tookere, quod Philosophis notum & vsitatum est, sæpè à principali parte sumi denominationem? Britannia vestra tres partes complectitur, Angliam, Scotiam, Hiberniam. Inter eas præcipua est Anglia. Igitur Regem vestrum, qui & Angliæ, & Scotiæ, & Hiberniæ, vno verbo, totius Britanniæ Rex est, non malè Angliæ Regem appellaui. An non Rex Philippus, multorum regnorum Dominus est? Plurium sanè, quàm vester Rex. Et tamen non ægrè fert, Hispaniæ Regem se appellari. Quid tu ergo vitio mihi vertis, quòd, vt alterum Hispaniæ, sic alterum Angliæ Regem nominarim? Vsus sic obtinet. Nec tamen velim esse tam pertinax, quin alium titulum illi tribuam, si ita visum illi sit.

3. Secundò obiicis, quòd nec Sacellanum debito honore prosecutus sim. Sic enim habes pag. 3. *Quem tu vocas Sacellanum, nos omni laude dignissimum, Episcopum Eliensem dicimus: at quem virum? doctissimum fortissimumque Ecclesiæ Heroem,*

roem, omni literatura abundantißimum, qui propter multiplicem ac reconditiorem Theologiæ cognitionem, apud nos πεντηγλωττος, vtpote, qui literis Latinis, Græcis, Hebrais, Chaldaicis ac Arabicis instructißimus ſit, iure merito appellatur. Reſpondeo. Non ſciui eſſe Epiſcopum Elienſem. Nec tunc erat, cùm ſcripſi. Si interea Epiſcopatum adeptus eſt, non inuideo. Poſſum tamen dubitare, an ideò Epiſcopus vocari debeat. Et ſanè, tu me facis dubitare. Scribis enim, pagina 6. non ſemper valere argumentum à coniugatis; & negas hanc conſequentiam: *Rex Angliæ habet Primatum Eccleſiæ Anglicanæ: ergo eſt Primas Eccleſiæ Anglicanæ.* Igitur ſcrupulum mihi iniicis, quid de hac ſimili conſequentia dicturus eſſes, *Sacellanus habet Epiſcopatum Elienſem: ergo eſt Epiſcopus Elienſis.* Itemque de hac, *Tookerus habet Decanatum Eccleſiæ Lichefeldenſis: Ergo eſt Decanus Eccleſiæ Lichefeldenſis.* Quòd addis, Sacellanum eſſe virum magnæ eruditionis, & quinque linguarum peritiſsimum, non video, quid ad rem faciat. Niſi fortè, adulandi gratiâ, id dictum à te ſit. Sed tamen, qui tot linguas callet, vtinam vel vnâ verum loqueretur. Et cùm Græcè inſtructiſsimus ſit, cur & te, & Typographum

 non

non monuit, vt pro barbara voce πιντιγλοττ@, veram ac germanam πεντίγλωττ@, ſubſtitueretis?

4. Tertiò obiicis, quòd indignis modis laceſſam Regem Angliæ. Sic enim ſcribis in dedicatoria Epiſtola: *Audax negotium, hominem priuatum perſonam publicam & ſacroſanctam; terræ filium, eundemq́; Ieſuitam & emiſſarium Satanæ, clariſsimum, doctiſsimumq́; Regem, vnctum Domini, indignis modis laceſſere. Quid eſt enim indignius, quàm plurimas contumelias iniuriasq́; imponere optimo Regi, perinde ac ſi ageret cùm Juliano atheo, & Conſtantio Ariano?* Reſpondeo. Quòd me terræ filium & Emiſſarium Satanæ appellas; lubens tibi ignoſco. Facis, vt Caluiniſtæ ſolent. Hoc miror, quòd dicas, me indignis modis Regem laceſſere, & plurimas contumelias ac iniurias illi imponere. Ab hoc vitio puto me eſſe alieniſsimum. Et, ſi vnquam alias, maximè in hoc libello, quem tu oppugnas, modeſtiam ſectatus ſum. Nec opus eſt longa probatione. Lector, quiſquis eſt, iudicet. Fateor, in Præfatione libelli me ſcripſiſſe, ſicut olim Iuliano & Conſtantio Imperatoribus, in cauſa fidei, oppoſuerunt ſe Patres; ita nunc Iacobo Regi, in ſimili caſu, reſiſtere nos poſſe. Sed hæc contu-

melia

melia aut iniuria non eſt. Vera contumelia eſt, cùm vos ſcribitis, Pontifici, tanquam Antichriſto, reſiſtendum eſſe.

5. Quartò obiicis, quòd ſolitus ſim maledicere Regibus, & Pontifici adulari. Sic enim ais in Epiſtola dedicatoria: *Adduco ad excellentiam veſtram, hoc meum Duellum, ſiue ſingulare certamen, cum Martino Becano Ieſuita, Profeſſore Moguntino, Regibus obtrectare ac maledicere, Pontificibus verò Romanis aſſentari, eorumq́, tribunalia adulari, & lambere ſolito.* Reſpondeo. Vtrumque falſum eſt. Imò, ſi modum loquendi ſpectes, plus honoris Regi Angliæ, quàm Pontifici videar tribuere. Regem, vt dixi, voco *Sereniſsimum* & *Potentiſsimum.* Pontificem, non niſi *Pontificem* aut *Papam* appello, ſine alio verborum ſplendore. Tu potius in hoc genere peccas. Nam & Pontifici calumniosè maledicis, & filio Regis immodicè aſſentaris. Illum vocas *Antichriſtum:* hunc, *Decus & delitias humani generis, Principem orbis terrarum maximum, Catholicæ religionis propugnatorem acerrimum.*

6. Quintò obiicis, quòd ſim curioſus in aliena Republica & Eccleſia. Sic enim habes in eadem Epiſtola: *Ieſuita hic Primatui Regio derepente factus eſt inimicus:*

curiosus in aliena Republica & Ecclesia. Respondeo. Si ideò curiosum me dicis in aliena Ecclesia, quia oppugno Primatum Anglicanum, cùm in Anglia natus non sim; tu certè non minus curiosus es, qui oppugnas Primatum Romanum, cùm Romæ natus non sis. An & Regem tuum curiosum esse dixeris? Nam & ille Primatum Romanum oppugnare, & Imperatorem nostrum, aliosque Reges & Principes, ad eum deserendum hortari ausus est. Sed audi Tookere. Non curiosi, sed Christiani hominis officium est, oppugnare hæreses & errores, in quamcunque Rempublicam vel Ecclesiam irrepserint. Hoc Apostoli, hoc antiqui Patres, hoc moderni Scriptores faciunt. Cur mihi idem non liceat?

7. Sextò obiicis, quod disputem de Primatu Regis, & tamen non intelligam, quid sit Primatus. Sic enim habes in Epistola dedicatoria: *Iesuita hic nescit, de quibus affirmat, ius & fas legemq; Primatus in regno Britanniæ penitus ignorat, nec in singulis magis sapit, quàm beta.* Respondeo; Primatus Ecclesiæ duplex est: alter verus, qui iure diuino debetur Pontifici, non solùm in regno Britanniæ, sed etiam in toto orbe Christiano: alter fictus, qui huma-

humana præſumptione tribuitur veſtro Regi. Prior Primatus eſt antiquiſsimus, cuius ignorantiam obiicere mihi non potes. Conſiſtit enim, vt dixi, in ſuprema poteſtate & iuriſdictione, qua Pontifex gubernat Eccleſiam in foro exteriori: & officia eius ſunt, quæ ſupra recitaui. Huiuſmodi autem Primatum non conuenire veſtro Regi, in hoc libello demonſtratum à me eſt. Poſterior Primatus, res planè noua, & nuper ſub Henrico Octauo excogitata primùm eſt: nec vſquam ferè, niſi in Anglia vſurpatur. Huius vim ac naturam, ſi ignorem, mirum non eſt. Vos ipſi, qui in Anglia eſtis, ignoratis. Hoc apertè patet ex veſtro diſsidio. Diſſidetis enim in his puunctis. 1. An Primatus veſtri Regis ſit Eccleſiaſticus & ſpiritualis? Thomſonius & Burhillus negant; alii affirmant. 2. An Rex ab hoc Primatu vocari poſsit Primas Eccleſiæ? Tu negas; Henricus Solcolbrigienſis affirmat. 3. An ab eodem Primatu vocari poſsit ſupremum Caput Eccleſiæ Anglicanæ? Tu iterum negas; multi alii affirmant. 4. An Primatus Regis conſiſtat in aliqua iuriſdictione Eccleſiaſtica? Tu affirmas cum Henrico; Thomſonius & Burhillus negant. 5. An ad Primatum Regis pertineat, conuocare Synodos, ſancire

leges Ecclesiasticas, conferre beneficia, creare & deponere Episcopos, controuersias dirimere. Hic, quot capita apud vos, tot sensus. Hæc omnia fusius explicaui in alio libello, qui inscribitur, *Dissidium Anglicanum, De Primatu Regis.* Cùm ergo inter vos non posit certò constare, quam vim habeat Primatus Regis in Anglia, vbi educati estis; qua fronte audes mihi obiicere, quòd ignorem illius vim & energiam? *Medice cura teipsum.*

8. Septimò obiicis, quòd nullum seruem ordinem ac methodum. Sic enim habes in Duello, pag. 35. *Veruntamen vt ad ea, quæ abs te proposita, nullo tamen ordine, nulla methodo disposita vel disquisita sunt, reuertamur, &c.* Respondeo. Duo à me proposita sunt in hoc libello. 1. Hæc quæstio, An Rex Angliæ legitimè habeat Primatum in Ecclesia? In ea tractanda seruaui hunc ordinem. 1. an habeat Primatum iure naturali. 2. an iure diuino veteris Testamenti. 3. an iure diuino noui Testamenti. 4. an iure ciuili vel canonico. 5. an consensu doctorum hominum. 6. an titulo præscriptionis. 7. an secundùm principia suæ doctrinæ. Quid tibi nunc displicet in hoc ordine? Deinde proposita sunt à me officia Primatus ecclesiastici, nimirum hęc, conuocare Synodos,

in iis

in iis præſidere, conſtitutiones condere, cauſas audire & cognoſcere, controuerſias dirimere, beneficia conferre, miniſtros Eccleſię conſtituere, delinquentes excommunicare. Et quid hic culpæ eſt? An debebam de ſingulis ſeorſim diſputare? Fuiſſet ſuperuacaneum. Satis erat oſtendere, hæc officia nec iure naturali, nec iure diuino, aut humano, nec titulo præſcriptionis, nec alio modo, conuenire Regi Angliæ; quod etiam à me factum eſt. Si tamen deſideras peculiarem tractatum de his omnibus & ſingulis, poteris videre *Diſſidium Anglicanum de Primatu Regis.* Ibi inuenies & erubeſces.

9. Octauò obiicis, quòd multa dicam, nihil probem. Sic enim ais in Epiſtola dedicatoria: *Ieſuita hic multa allegat, nihil probat: varia argumentorum, vt armorum, genera colligit ac comportat, Syllogiſmos, Enthymemata, Dilemmata, quibus oppugnat clariſſimi Regis noſtri ius Primatus in Eccleſia. Veruntamen in arcem cauſæ non inuadit, nullum locum expugnat, ne proficit hylum.* Reſpondeo. Videris mihi declamare, Tookere: tot genera Phraſium colligis & comportas. An ego aliquid effecerim vel expugnauerim meis argumentis, paulò poſt, cùm ad ſingula libelli mei capita venerimus, facilè apparebit. Sed tamen, ſi

men, si nihil effeci vel expugnaui, vt tu quidem obiicis, quid necesse fuit, tantum virum, quantus tu in oculis tuis es, in me refutando tantopere desudare? quid opus erat, districto gladio, vt tu loqueris, stare in hac acie argumentationis?

CAPVT I.

An Rex iure naturali habeat Primatum Ecclesiæ?

1. NE ipse quidem ausit hoc affirmare. Et ratio est euidens. Nam status politicus seu ciuilis ex natura rei distinctus est ab ecclesiastico seu spiritali: Ergo ex natura rei habet distinctum tribunal & iudicium: Ergo iure naturali necesse non est, vt qui præest vni, præsit etiam alteri. Ergo Rex ex eo præcisè, quia iurisdictionem habet in tribunali politico, non habet etiam ex natura rei in Ecclesiastico. Sicut vicissim,

ciſſim, Epiſcopus, qui habet iuriſdictionem in foro eccleſiaſtico, non habet ex natura rei in temporali. Nihil certius. Vt tamen res melius explicetur, adiungendæ ſunt duæ concluſiones.

2. Prior Conclvsio. In Republica Chriſtiana duplex eſt poteſtas publica. Vna temporalis ſeu politica, altera ſpiritalis, ſeu Eccleſiaſtica. Ratio eſt, quia duplex finis Chriſtiano homini propoſitus eſt, ad quem debet pertingere. Vnus naturalis, qui eſt pax & tranquillitas Reipublicæ: alter ſupernaturalis, qui eſt æterna beatitudo. Ad hos fines debet peruenire per diuerſa media, quæ ſint illis proportionata. Huiuſmodi aũt media inuenire & præſcribere communitati, non eſt cuiuſuis, ſed eius, qui ſupra alios poteſtatem habet. Itaq; duplex debet eſſe poteſtas publica: vna temporalis ſeu politica, quæ p̃ſcribat media neceſſaria ad finẽ naturalem; altera eccleſiaſtica ſeu

ca ſeu ſpiritalis, quæ præſcribat media neceſſaria ad finem ſupernaturalem. Loquor autem de poteſtate publica, vt excludam priuatam, qualis eſt parentum in filios; virorum in vxores, & dominorum in ſeruos.

3. POSTERIOR CONCLVSIO. Hæ duæ poteſtates publicæ in multis differunt, vt facilè ex dictis colligi poteſt. Primò, ex parte finis & mediorum; quia politica reſpicit finem & media naturalia; Eccleſiaſtica verò, ſupernaturalia. Secundò, ex parte cauſæ efficientis; quia politica poteſt alicui tribui, vel immediatè à Deo, quo pacto tributa eſt Moſi, Ioſue, Sauli, Dauidi: vel à communitate, quo pacto tribuitur Regi Poloniæ, qui eligitur à Senatu: vel iure ſucceſsionis, quo pacto in Hiſpania, Gallia, Anglia, filii ſuccedunt parentibus in regimine: vel iure belli, quo pacto Rex vnius regni, laceſsitus á Rege alterius regni, poteſt iuſto bello ſe vindicare, & regnum illius inuadere.

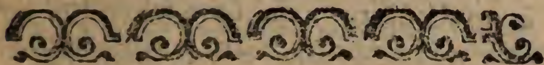
uadere. Secus eſt de poteſtate Eccleſiaſtica. Cùm enim ſupernaturalis ſit, non poteſt tribui, niſi á ſolo Deo; præſertim ſi ſermo ſit de ſuprema, de qua hic agimus. Tertiò, differunt ratione dignitatis. Nam Eccleſiaſtica nobilior & excellentior eſt, quàm politica. Vnde Innocentius 3. cap. *Solitæ, de Maiorit. & obedientia*, comparat has duas poteſtates duobus luminaribus firmamenti, Soli & Lunæ: Et dicit, Eccleſiaſticam eſſe luminare maius, quod præeſt diei ſpiritalium; politicam, luminare minus, quod præeſt nocti temporalium. Et hoc indicat Chriſtus, cum ait: *Regnum meum non eſt de hoc mundo*. q. d. Poteſtas ſeu iuriſdictio temporalis eſt de hoc mundo: at ſpiritalis ſeu Eccleſiaſtica eſt de cœlo. Ergo nobilior eſt. Et Chryſoſt. hom. 4. de verbis Iſaiæ: *Hoc regnum illo maius eſt. Regi ea, quæ hic ſunt, commiſſa ſunt: Sacerdoti cæleſtia*.

4. Ex Dictis Dvo Colligimvs.

mvs. Vnum est, quòd hæ duæ potestates ex natura rei distinctæ sint, & ab inuicem separari possint. Nulla enim potest esse naturalis connexio inter potestatem naturalem & supernaturalem. Vnde si homo creatus esset à Deo in statu puræ naturæ, & ad solum finem naturalem (quod fieri potuit) nulla fuisset potestas supernaturalis seu Ecclesiastica, qualis nunc est: ac proinde ciuilis seu politica fuisset reipsa separata ab Ecclesiastica. Nunc etiam in statu gratiæ, in quo vtraque potestas locum habet, vna fuit in Christo sine alia. Nam Christus habuit Primatum in Ecclesia, non tamen in Republica ciuili & temporali, saltem quoad vsum.

5. Alterum est, quòd hæ duæ potestates, cùm ex natura rei distinctæ & separatæ sint, nonnisi iure diuino, vel humano coniungi possint. Igitur deinceps inquirendum est, an Rex Angliæ, qui titulo successionis habet su-

bet ſupremam poteſtatem politicam in ſuo regno, habeat ſimul coniunctam poteſtatem Eccleſiaſticam aliquo iure poſitiuo, ſiue diuino, ſiue humano.

COMMENTARIVS.

1. HIc, vt tuis verbis vtar Tookere, partim *eminus*, partim *cominus* aggredi me vis. Adſum, vt excipiam tuos ictus. Quid ergo eminus? Primum ex Iſidoro & D. Thoma, tranſcribis definitionem iuris naturalis, gentium & ciuilis. Nihil me lædis. Poteras plura alia tranſcribere. Deinde, prolixè probas ex Ariſtotele, Platone, S. Auguſtino, & Ioanne Driedone, conſentaneum eſſe iuri naturarali, ſeu rectæ rationi, vt vxor marito, filius parenti, ſubditus ſuperiori honorem deferat. Quis hoc neſcit? Mox ſubdis; *Sed iſta eminus; iam cominus congrediar.* Bene eſt; congredere cominus: nam eminus non ſuccesſit.

2. Cominus ſic pugnas, vt pleraq; probes, quæ à me dicta ſunt; pauca improbes; quædam otioſa, & nonnulla etiã pugnantia adferas. Singula perſequar. Ac primũ, fateris verum

verum esse, quod initio capitis dixi, statum politicum ex natura rei distinctum esse ab ecclesiastico, & habere distinctum iudicem ac tribunal; nec Regem ex eo præcisè, quia iurisdictionem habet in tribunali politico, habere etiam in ecclesiastico. Sic enim scribis pag. 56. *Cùm syllabatim ista dixeris* (nempe, quæ iam posui) *habes ex nostris neminem tibi contradicentem.* Gaudeo sanè. Nec hoc duelli, sed pacis symbolum est. Et, si ita pergis, non feries me, sed iuuabis.

3. Secundò, fateris verum esse, quod in prima conclusione dixi de duplici potestate publica; vna ciuili, altera ecclesiastica: & similiter, quod in secunda dixi, ecclesiasticam ciuili nobiliorem esse: denique, quod in fine capitis dixi, alteram ab altera separari posse. Verba tua sunt hæc, pag. 56. *Duæ sunt potestates publicæ; altera ciuilis, altera spiritalis: duo sunt tribunalia, alterum status politici, alterum ecclesiasticæ politiæ.* Et pag. 66. *Potestas ecclesiastica, ratione regiminis animarum, ædificationis Ecclesiæ, consummationis Sanctorum, omnibus numeris solatii & perfectionis absolutior est quacunque potestate ciuili.* Et pag. 78. *Illæ ambæ potestates aliquando coniunctæ aliquando separatæ fuerunt, quod ex pluribus exemplis liquet.*

4. Præ-

4. Præterea, vltrò concedis, diuersa esse officia Sacerdotum & Regum. Nam Sacerdotum est, inquis, fundare, plantare, irrigare & stabilire Ecclesias; Regum est, easdem ditare & gladio defendere. Illi, curam animarum habent; hi corporum. Illi, gladium spiritualem distringunt; hi corporalem.

5. Hactenus mecum sentis, Tookere, & pacificus es. Nunc arma corripis. Sed, ioco, an serio? Videamus. Dixi in secunda conclusione, duas illas potestates differre ex parte causæ efficientis: Et quidem ecclesiasticam, præsertim supremam, immediatè esse à solo Deo; ciuilem verò, vel à Deo, vel à communitate, vel ex iure successionis; vel aliunde. Hîc videris à me dissentire. Nam pag. 57. sic scribis: *Ex quo autem principio tam regalis, quàm sacerdotalis potestas, tanquam à suo fonte deriuetur ac dimanet, breuiter perpendendum est. Potestates, quæ sunt, à Deo sunt; & non est potestas, nisi à Deo.* Si his verbis me oppugnas, facilè tibi occurram. Fatebor omnem potestatem esse à Deo, vel mediatè, vel immediatè. Nec habebis, quod obiicias. Nam eodem modo respondes ad similem obiectionem, cap. 7. pag. 304.

6. Dixi ibidem, easdem duas potestates differre ex parte finis; eo quod ciuilis re-

ſpiciat finem naturalem, eccleſiaſtica ſupernaturalem. Et hoc videris improbare. pag. 65. cùm ais: *An non ſumma poteſtas Eccleſiaſtica, quæ eſt Sacerdotum in foro interiore, & ſuprema poteſtas Regum in foro exteriore, ſalutem animarum potiſsimùm intuetur?* Audi Tookere. Si poteſtas ciuilis ſpectetur præcisè ſecundùm ſe, non extendit ſe, niſi ad finem naturalem. Et hoc efficaciter conuinci poteſt ex eo, quod ſub finem capitis notaui. Nam ſi homo creatus eſſet in ſtatu puræ naturæ, quod fieri potuit, non fuiſſet ordinatus ad finem ſupernaturalem, qui conſiſtit in clara Dei viſione, qua nunc perfruuntur Sancti in cœlo; ſed ad finem naturalem, qui conſiſtit in naturali contemplatione Dei, quatenus author naturæ eſt. Neque hoc potes negare, ſi Theologus es. Noſti enim diſtingui ſolere duplicem beatitudinem: alteram naturalem, de qua diſputat Ariſtoteles in Ethicis; alteram ſupernaturalem, de qua paſsim agunt Scholaſtici. Similiter, Deum dupliciter ſpectari poſſe. Primò, vt eſt author naturæ; & ſic eſſe finem naturalem, ad quem homo tenderet in ſtatu puræ naturæ. Secundò, vt eſt author gratiæ; & ſic eſſe finem ſupernaturalem, ad quem homo tendit in ſtatu gratiæ, in quo iam ſumus.

7. Hinc facile diluitur tua obiectio. Cùm enim dicis, poteſtatem ciuilem ſpectare ſalutem animarum, id dupliciter intelligi poteſt. Primò, de naturali ſalute animarum; & ſic verum eſt. Secundò, de ſupernaturali ſalute animarum; & ſic diſtinguendum eſt. Si enim ciuilis poteſtas ſpectetur præcisè in ſe, non attingit ſupernaturalem ſalutem animarum; poteſt tamen attingere, quatenus poteſtati eccleſiaſticæ, in hoc ſtatu gratiæ, ſubordinata eſt.

8. Puto ſatisfactum tibi nunc eſſe. Imò, iam ſponte arma deponis; & quaſi ex prælio fatigatus, incipis otiosè te oblectare, & coram Spectatoribus, ne dilabantur, ludicra quædam ſpectacula exhibere. Quæ illa? Ex Ariſtotele proponis duo ſchemata Dialectica, quæ ſingula conſtant quatuor propoſitionibus, in hunc modum:

Omnis poteſtas eſt à Deo.	Nulla poteſtas eſt à Deo.
Aliqua poteſtas eſt à Deo.	Aliqua poteſtas non eſt à Deo.

Omnis potestas in foro exteriori Ecclesiæ est à Deo.	Nulla potestas in foro exteriori Ecclesiæ est à Deo.
Aliqua potestas in foro exteriori Ecclesiæ est à Deo.	Aliqua potestas in foro exteriori Ecclesiæ nõ est à Deo.

9. In vtroque schemate mirè te recreas. Sed quorsum? An putas Spectatoribus hoc modo te satisfacturum? Erras Tookere. Venerunt spectare robustum pugilem, non morionem. Et sanè, res ipsa, de qua agimus, non ludicra, sed seria est. Alioqui, si ludendum esset, reponerem tibi vicissim vel Arborem Porphyrianam, vel certè schema aliquod ex Modalibus. Quid verò existimas dicturum Regem, cùm intelliget te, qui Defensor ipsius esse vis, relicta causa regia, his lusibus occupari?

10. Sed vide, obsecro, quid fiat. Dum ita securus es, implicas te aliquot contradictionibus. Ex iis paucas accipe. Ais pagina 63. indictionem Synodorum, sanctionem

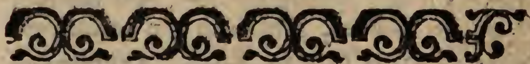
194

nem legum, & ſimilia, eſſe iuris mixti, id eſt, reſultantis ex iure Regio & Epiſcopali; habere tamen ſuam originem à Primatu Regio, & ab eo communicari Epiſcopis & Sacerdotibus. Verba tua ſunt hæc: *Mixtum autem ius & reſultans ex vtroque, & iure regio & Epiſcopali, eſt legum ſanctio, & ſynodorum indictio, & præſidendi in iis prærogatiua, & controuerſiarum deciſio, & beneficiorum collatio, & Epiſcoporum conſtitutio & depoſitio, quæ ferè ab origine Primatus regii deſcendunt & communicantur Sacerdotibus.*

11. At alibi negas hæc omnia. Nam pag. 42. doces, indictionem Synodorum, & ſanctionem legum eccleſiaſticarum, iure diuino, pertinere ad Apoſtolos. Rurſum pag. 313. de iudice controuerſiarum ſic ſcribis: *Reges Chriſtiani non ſunt fidei ac religionis iudices.* Similiter, de collatione beneficiorum, pag. 36. *Beneficia autem curata vel non curata, non conferunt Reges omnino in quempiam: multò minus dignitates eccleſiaſticas, ſiue Epiſcopatus ſiue Archiepiſcopatus. Eorum certè collatio vel inſtitutio eſt, quorum eſt deſtitutio, id eſt, Epiſcoporum comprouincialium, qui poteſtatem habent perſonas ipſas ſacrandi.* Hæc vna contradictio eſt. Audi alteram.

12, Ais pag. 66. potestatem ecclesiasticam perfectiorem esse quacunque ciuili. Paulò antè citaui tua verba. At mox contrarium affirmas, cùm subdis: *Potestas ecclesiastica non præfulget ciuili, potestatis eminentiâ.* Quasi dicas; Ciuilis eminentior est, quàm Ecclesiastica. At quomodo eminentior? an perfectione? Hoc iam negasti. An amplitudine? Hoc falsum est. Nam suprema potestas ecclesiastica extendit se ad omnes homines, etiam ad Reges & Imperatores. Omnes ei subiecti sunt.

13. Vt verbo repetam, quæ dicta sunt, sic accipe Tookere. Eminus pugnando, nihil effecisti. Cominus, primùm quidem fuisti pacificus; tùm, frigidè luctatus es; deinde, otiosè te oblectasti; postremò, contradictionibus te implicuisti. Et sic finis duelli circa hoc caput.

CAPVT II.

An Rex habeat Primatum Ecclesiæ iure diuino veteris Testamenti?

1. Hoc

1. HOc ipſe omnino videtur velle. Sic enim habet in ſua Apologia, pag. 155. *Sub veteri Teſtamento Reges haud dubiò gubernatores erant Eccleſiæ intra fines ſuos: corruptelas purgauêre: abuſus ſuſtulêre: arcam ad conſtitutum quietis locum perduxêre: arcæ deportandæ ipſi præſultauêre: Templum ædificauêre: ædificatum dedicauêre: & ſua præſentia opus conſecrationis cohoneſtarunt: librum legis, tenebris erutũ populo recitari fecerunt: fœdus inter Deum populumq́; redintegrarunt: confregêre ſerpentem æneum, quamuis & diſerto Dei mandato erectum, & Chriſtum Dominum ſuo modo figurantem: idola omnia, Deosq́; falſos exterminauêre, reformationes publicas inſtituêre, cõuocatis eo fine & cõgregatis promiſcuè ſacerdotibus & laicis: exauctorauerunt ſummum Põtificem, aliumq́; in eius locũ ſubrogauerunt. In ſumma, cuncta moderati ſunt, quæ ad eccleſiaſticum regimen quoquo modo pertinuerunt. Nec verò tituli & notæ, quibus inſigniuntur, honorariæ,*

 ab his

ab his eorum actionibus discordant. Vocantur enim filii Altissimi, imo Dii, & Vncti Domini, in Dei solio sedentes. Famuli Dei, imo Angeli Dei, facti iuxta cor Dei, Lumina Israelis, Nutricii Ecclesiæ. Hucusque Rex.

2. Ex quibus verbis construi potest hoc argumentum; Reges veteris Testamenti, iure diuino habebant Primatum Ecclesiæ: ergo & Reges Noui testamenti. Vel sic potius; Reges veteris Testamenti, iure diuino habebant Primatum Ecclesiæ: at hoc ius non est abrogatum, sed adhuc manet. Ergo eodem iure gaudent Reges noui testamenti. At duplex peccatum in hoc syllogismo committitur. Nam & maior, & minor propositio falsa est. Negamus, in veteri Testamento fuisse ius diuinum de Primatu Regis in Ecclesia. Et, si fuisset, negamus adhuc durare, & non abrogatum esse. Vtrumq; breuiter explicandum est per sequentes conclusiones.

3. PRIMA CONCLVSIO. Ius diuinum veteris Teſtamenti continetur lege Moſaica. Sunt autem triplicia præcepta legis Moſaicæ, moralia, ceremonialia, iudicialia, vt docet D. Thomas in 1.2.q.99. art.2. & ſeqq. Et colligitur ex illo Deuteron. 5. 31. *Loquar tibi omnia mandata mea, & ceremonias, atque iudicia.* Et Deut. 6. 1. *Hæc ſunt præcepta & ceremoniæ, atque iudicia, quæ mandauit Dominus Deus veſter, vt docerem vos.* Et Rom. 7. 12. *Lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum, & iuſtum, & bonum.* Vbi Apoſtolus mandatum legis vocat ſanctum, propter ceremonialia: iuſtũ, propter iudicialia: bonum, propter moralia, vt explicat D. Thomas loco citato, art. 4. Ratio huius concluſionis eſt, quia omnis Reſpublica bene inſtituta, continet tria præceptorum genera: quorum alia ad priuatos ſingulorum ciuium mores: alia ad publicam religionem, & cultum Dei: alia ad communem politiam,

&temporalem gubernationem pertinent.

4. SECVNDA CONCLVSIO. Præcepta moralia ſummatim continentur in decem præceptis decalogi, vt docet D. Thomas in 1.2. quæſt. 100. artic. 3. Et quidem tria priora reſpiciunt cultum diuinum; reliqua, iuſtitiam cum proximo ſeruandam. Deus enim colitur tribus modis. 1. per fidelitatem, adhærendo ſoli vero Deo, & non habendo Deos alienos. 2. per reuerentiam, non aſſumendo nomen Dei in vanum. 3. per famulatum, colendo ſabbathum. Et ita conſtituuntur tria prima præcepta Decalogi. Cum proximo autem ſeruatur iuſtitia, ſi & parentes honoremus, & alios non lædamus, neq; ore, neque opere, neque corde. Et hæc eſt ſumma reliquorum præceptorum decalogi. DICES, in decalogo habetur præceptum de ſabbatho ſanctificando, quod non eſt morale, ſed ceremoniale. RESPONDEO. Eſt

morale,

morale, quoad ſubſtantiam; ceremoniale, quo ad determinationem certi temporis. Nam ratio naturalis dictat, Deo deberi aliquem famulatum, cùm ipſe ſit Dominus omnium. Quando autem præſtandus ſit illi famulatus, pendet ex libera ipſius determinatione.

5. TERTIA CONCLVSIO. Præcepta ceremonialia, quæ præſcribũt certas ceremonias pertinentes ad religionem, nihil aliud ſunt, quàm quædam determinationes eorum præceptorum decalogi, quæ ad diuinum cultum referuntur, vt docet D. Thomas quæſt. 101. art. 1. Vnde ſequitur, tot eſſe genera præceptorum ceremonialium, quot ſunt genera eorum, quæ ad cultum diuinum pertinent. Hæc autem ſunt quatuor. 1. ſacrificia, vt holocauſtum, hoſtia pacifica, & hoſtia pro peccato. 2. ſacramenta, partim communia omnibus, vt Circumciſio, eſus agni paſchalis, purificationes à

qui-

quibuſdam exterioribus immundi-
tiis, expiationes à peccatis, partim
propria Sacerdotibus, vt conſecra-
tio Sacerdotum, Eſus panum pro-
poſitionis & aliorum, quæ erant vſi-
bus Sacerdotum deputata, ablutio
manuum ac pedũ, & raſio pilorum.
3. Inſtrumenra diuini cultus, vt Ta-
bernaculum, Templum, Arca fœ-
deris, propitiatorium, cãdelabrum,
menſa, duplex altare, vaſa, veſtes ſa-
cerdotales, & ſimilia. 4. obſeruan-
tiæ legales, quibus ex decreto Dei,
populus Iudæorum diſcernebatur
ab aliis gentibus, vt certus vſus ci-
borum & veſtium, ac ſolennitates fe-
ſtorum. Circa hæc quatuor rerum
genera verſantur præcepta ceremo-
nialia.

6. Qvarta Conclvsio. Præ-
cepta iudicialia, quæ præſcribunt
certam formam conſeruandi iuſti-
tiam inter homines, nihil aliud ſunt,
quàm determinationes quędam eo-
rum præceptorum Decalogi, quæ
adiu-

ad iuſtitiam & politiam humanam conſeruandam ſpectant, vt docet Diuus Thomas q. 104. art. 1. Vnde etiam ſequitur, tot eſſe genera præceptorum iudicialium, quot ſunt genera hominum, inter quos iuſtitia ſeruari debet. Ea autem ſunt quadruplicia. Nam quædam præſcribunt certum ordinem iuſtitiæ inter Principem & populum: quædam inter ipſos populares inter ſe: quædam inter populum & extraneos: quædam denique inter domeſticos eiuſdem familiæ, vt inter Parentes & filios; inter maritum & vxorem; inter ſeruum & Dominum. v. g. Pro Principe dantur præcepta, quomodo creandus ſit, & ſe gerere debeat in officio. Pro popularibus, præcepta emptionis, venditionis, & aliorum contractuum. Circa extraneos, de bello gerendo, de ſuſceptione peregrinorum & aduenarum. Denique circa domeſticos, de ſeruis, de vxoribus, de filiis.

7. QVINTA CONCLVSIO. Inter hæc triplicia præcepta, triplex potiſsimum diſcrimen eſt. Primum, quod moralia per ſe contineantur in decalogo; reliqua extra decalogum. Alterum, quòd moralia ſint iuris naturalis; reliqua poſitiui. Tertium, quòd moralia non ſint abrogata à Chriſto, ſed melius explicata, Matt.5. At reliqua abrogata ſunt, iuxta illud Luc.16.16. *Lex & Prophetæ vſq; ad Ioannem.* Et ad Gal.3.24. *Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur: at vbi venit fides, iam non ſumus ſub pædagogo.* Et Hebr.7.12. *Tranſlato ſacerdotio, neceſſe eſt, vt & legis tranſlatio fiat.* Et infra v.18. *Reprobatio fit præcedentis mãdati, propter infirmitatem eius & inutilitatem: nihil enim ad perfectũ adduxit lex.* Et ratio eſt, quia lex Moſaica fuit vmbra legis euangelicæ, teſte Apoſtolo, *Col.2.16. & Heb.* 10.1. At vmbra ceſſat, accedente lumine: Ergo veniente lege euangelica, neceſſe fuit abrogari Moſaicam.

8. Ex

8. EX DICTIS SIC CONCLVDO: Si Rex Angliæ, iure diuino Veteris Teſtamenti habet Primatum Eccleſiæ; vel illud ius diuinum continetur in lege morali, vel in ceremoniali, vel in iudiciali. Certum eſt non contineri in morali. Nam moralis lex generatim comprehenditur decem præceptis decalogi, vt dictum eſt. At in toto decalogo nulla fit mentio Primatus Regis in Eccleſia. Ergo ius diuinum de primatu Eccleſiæ non poteſt fundari in lege morali. Sed neque in ceremoniali vel iudiciali fundari poteſt, duplici de cauſa. Primò, quia vtraq; lex per Chriſtum abrogata eſt: Ergo tametſi Reges in veteri Teſtamento, iure diuino habuiſſent Primatum Eccleſiæ; non tamen ſequeretur, Reges in nouo Teſtamento gaudere eodem iure, cùm iam penitus abrogatum ſit. Et hoc patet in ſimilibus exemplis. Nam in Veteri Teſtamento iure diuino ſtatutum erat, vt eſſet vnum templum,

in quo omnes adorarent, vt omnes ſacerdotes & miniſtri Eccleſiæ aſſumerentur ex ſola tribu Leui, vt eorum ſacrificia eſſent cruenta ex animalibus: vt Iudices & Reges eligerentur à Deo, non à populo. At hæc omnia iam abrogata ſunt. Ergo quæ iure diuino ſtatuta erant in Veteri Teſtamento, non amplius eodem iure debent cenſeri ſtatuta in nouo Teſtamento. Vnde ſicut hæc conſequentia non valet: *Omnes miniſtri Eccleſiæ erant olim in eadem tribu: Ergo & nunc ita fieri debet.* Sic neque valet iſta: *Omnes Reges habebant olim primatum Eccleſiæ. Ergo etiam nunc habent.*

9. ADDO, nunquam in Veteri Teſtamento, diuino iure conceſſum fuiſſe Regibus primatũ Eccleſiæ. Hoc ſi probauero, corruit totum fundamentum Regalis Hierarchiæ. Probo autem efficaciter tribus rationibus. Prima eſt, quia totum Ius; quod Deus diſpoſuit circa Reges veteris Teſtamenti, habetur Deuteron. 17. 14. his

14. his verbis: *Cùm ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam & dixeris, Constituam super me Regē, sicut habent omnes per circuitum nationes; eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non sit frater tuus. Cumq; fuerit constitutus, nō multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero subleuatus, præsertim cùm Dominus præceperit vobis, vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas, quæ alliciant animum eius, neq; argenti & auri immensa pondera. Pōstquā autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar á sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit secum, legetq; illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbiam*

ſuper fratres ſuos, neq; declinet in partem dexteram vel ſiniſtrã, vt longo tempore regnet ipſe & filius eius ſuper Iſrael Habes hic totam diſpoſitionẽ iuris diuini circa Reges veteris Teſtamenti. Atqui nulla fit mentio Primatus Eccleſiæ. Solum explicantur hæ paucæ conditiones. Prima, vt Rex eligatur à Deo. Secunda, vt ex populo Iudæorum, non ex gentibus aſſumatur. Tertia, vt non multiplicet equos, nec reducat populum in Ægyptum. Quarta, vt non habeat plurimas vxores, præſertim alienigenas, quæ alliciant illum ad idololatriam, ſicut accidit Salomoni. Quinta, vt non colligat immenſas diuitias, quia ex illarum cupiditate ſolent Reges ad tyrannidem declinare, & iuſtitiam derelinquere. Sexta, vt à ſacerdotibus accipiat præcepta legis Moſaicæ; eaq; deſcribat, & diligenter obſeruet. Cur autem à Sacerdotibus? quia illorum eſt iudicare, quæ circa legem & religionem ſunt.

ſunt. Septima, vt moderatè ſe gerat erga alios, & non eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos. Multò minus ſupra Sacerdotes, Epiſcopos & Pontifices. Octaua, vt ſectetur iuſtitiam, & non declinet ad dextram vel ſiniſtram; quod ſolet euenire, vel ex fauore & acceptione perſonarum, vel ex ſpe lucri, & vtilitatis, vel ex odio ſeu alia peruerſa affectione.

10. Ex his omnibus ita concludo: Quicquid de Regis electione, officio & poteſtate ſtatutum eſt iure diuino veteris Teſtamenti, hoc continetur in ſupradictis cōditionibus. At qui in illis nihil habetur de Primatu Regis in rebus Eccleſiaſticis: Ergo primatus Regis in rebus Eccleſiaſticis non eſt de iure diuino veteris Teſtamenti.

11. Loqvor avtem de ivre divino, quia conſtat in veteri Teſtamento fuiſſe duplex ius Regium: Alterum diuinum, quod iam expli-

catum eſt, & de quo ſolo hic agimus: alterum vſurpatum ſeu tyrãnicum, quod deſcribitur 1. Regum 8. 10. his verbis: *Dixit itaq; Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat à ſe Regem, & ait: Hoc erit ius Regis qui imperaturus eſt vobis. Filios veſtros tollet, & ponet in curribus ſuis, facietq; ſibi equites & præcurſores quadrigarum ſuarum, & conſtituet ſibi tribunos & centuriones, & aratores agrorum ſuorum, & meſſores ſegetum, & fabros armorũ & curruum ſuorum. Filias quoq; veſtras faciet ſibi vnguentarias, & focarias & panificas. Agros quoq; veſtros, & vineas, & oliueta optima tollet, & dabit ſeruis ſuis. Sed & ſegetes veſtras, & vinearum reditus addecimabit, vt det Eunuchis & famulis ſuis. Seruos etiam veſtros & ancillas, & iuuenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo. Greges quoq; veſtros addecimabit, voſq; eritis ei ſerui. Et clamabitis in die illa à facie Regis veſtri, quem elegiſtis vobis: & nõ exaudiet vos Dominus in die illa, quia petiſtis vobis Regem.*

His,

202

His, inquam, verbis non deſcribitur ius Regis, quod à Deo conceſſum eſt, ſed quod à tyrannis ſolet vſurpari, vt rectè docet diuus Thomas in 1.2.q.105. art.1. ad 5. & fatetur Caluinus lib. 4. inſtit. cap. vlt. §. 26. Et de hoc iure loquitur Chriſtus Matth. 20.25. & Luc. 22.25. *Reges gentium dominantur eorum: vos autem non ſic.*

12. HINC ETIAM PATET, quare Samuel ægrè tulerit, quod Iudæi petiuerint ſibi Regem dari; quia nimirum petebāt Regem, qui more gentilium, non qui iure diuino, eos gubernaret, vt apertè colligitur ex illo 1. Reg. 8, 4. *Congregati ergo vniuerſi maiores natu Iſrael, venerunt ad Samuelem in Ramatha. Dixeruntq́ue ei: Ecce, tu ſenuiſti, & filii tui non ambulant in viis tuis: conſtitue nobis Regem, vt iudicet nos, ſicut & vniuerſæ habent nationes, &c.* Hactenus prima ratio.

13. SECVNDA EST, Ipſimet Reges Veteris Teſtamenti ingenuè faſſi ſunt, ſe non habere Primatum Ec-

clesiæ, sed sacerdotes: Ergo manifestum est, non ipsos, sed sacerdotes habuisse. Antecedens patet, quia Iosaphat Rex, qui sanè fuit optimus, & officii sui minimè ignarus, de Regis & sacerdotis potestate sic ait, 2. Paralip.19.11. *Amarias sacerdos & pontifex vester, in his, quæ ad* DEVM *pertinent, præsidebit. Porrò Zabadias filius Ismael, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* Quid clarius? Hæc duo hic opponuntur; Præsidere in his, quæ ad Deum pertinent: Et, præsidere his, quæ ad officium Regis pertinēt. Illud prius conuenit Sacerdoti seu Pontifici; hoc posterius, Vicario Regis. Atqui primatum habere in Ecclesia, est vnum ex iis, quæ ad Deum pertinent. Ergo conuenit Pontifici, non Regi, aut Vicario Regis.

14. TERTIA ratio: Ille censetur habere primatum Ecclesiæ à Deo, qui in rebus ad legem diuinam, & eius interpretationem pertinentibus

 203

bus, constitutus est supremus iudex, cui oporteat obedire, vt supra explicatum est; Atqui non Rex, sed Sacerdos constitutus est talis iudex à DEO: Ergo non Rex, sed Sacerdos habet primatum Ecclesiæ à DEO. Minor patet ex illo Deuteronom. 17. 8. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram. Et iudicum intra portas tuas videris verba variari: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus: Veniesq́; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore; quaresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem. Et facies quodcunq; dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius; sequerisq́; sententiam eorum, nec declinabis ad dextram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino DEO tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille.*

Hic tria notanda ſunt. Primum, quòd ſermo ſit de controuerſiis legalibus, quæ difficultatem habent, & in vtramque partem ab inferioribus Iudicibus trahuntur. Alterum, quod huiuſmodi controuerſiæ non ad Regem, ſed ad ſummum Sacerdotem, tanquam ad legitimum Iudicem deferendæ ſint. Tertium, quod ſub pœna mortis oporteat acquieſcere ſententiæ Sacerdotis. At ſi Rex eſſet ſupra Sacerdotem à Deo conſtitutus, non opus eſſet ſtare iudicio Sacerdotis, ſed liceret ad Regem, tanquam ad ſuperiorem iudicem prouocare. At hoc non licet. Non ergo Rex, ſed Sacerdos eſt ſupremus iudex controuerſiarum legalium à Deo conſtitutus.

15. HVC SPECTAT ILLVD AGGÆI, 2. 12. *Hæc dicit Dominus: Interroga Sacerdotes legem.* Non Regem. Et Malach. 2. 7. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam: & legem requirent ex ore eius:* Nõ ex ore Regis, ſed ſacerdotis.

Et

204

Et quare? Causa mox additur; *quia Angelus Domini exercituum est*. q. d. Sacerdos est nuncius seu Interpres diuinæ voluntatis. Igitur à Sacerdote petendum est, quid DEVS fieri à nobis, vel circa nos velit, Quod clarius explicatur Num. 27. 21. *Pro Iosue, si quid agendũ erit. Eleazar sacerdos consulat Dominum. Ad verbum eius egredietur & ingredietur ipse, & omnes filii Israel cum eo, & cætera multitudo.* Eodem pertinet illud Leuit. 10. 8. *Dixit quoque Dominus ad Aaron: Vinum, & omne, quod inebriare potest, non bibetis tu, & filii tui, quando intratis in tabernaculum testimonii; vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum; doceatisque filios Israel omnia legitima mea.* Hic vides, non Regum, sed Sacerdotum esse, discernere inter sanctum & prophanum, & legem DEI docere ac interpretari. Vnde sicut Azarias pontifex ad Oziam Regem dixit 2. Paralip. 26. 18. *Non est tui of-*

ficii Ozia, vt adoleas incensum Domino, sed sacerdotum, qui consecrati sunt ad huiuscemodi ministerium; sic etiam potuisset dicere: *Non est tui officii Ozia, vt discernas inter sanctum & prophanum, sed sacerdotum, qui ad hoc ministerium á DEO constituti sunt*. Et cōsequenter, Non est tui officii Rex vt gubernes Ecclesiam, sed Sacerdotum, quibus iure diuino id commissum est. Rursus, sicut Ozias Rex, contra imperium Pontificis volens adolere incensum, lepra percussus est: sic etiam, qui vellet sibi arrogare primatum Ecclesiæ, eadem pœna haud indignus esset.

16. OSTENDI HACTENVS, Regem Angliæ nihil præsidii pro suo Primatu stabiliendo habere posse ex veteri Testamento, duplici de causa. Primò, quia Reges in Veteri Testamento non habuerunt primatum Ecclesiæ iure diuino, sed Sacerdotes, vt tribus rationibus iam probatum est. Secundò, etiamsi habuissent,

ſent, non tamen ſequeretur, etiam Chriſtianos Reges habere, cùm ius veteris Teſtamenti abrogatum ſit. Contra hanc poſteriorem partem nihil opponit Rex Angliæ. Contra priorem verò multa obiicit, non ex iure, ſed ex facto petita, vt ſupra vidimus, quæ ſigillatim diſcutienda ſunt.

I. Obiectio, ex facto Regis Ioſaphat.

17. REducam omnes obiectiones Regis Angliæ ad formam ſyllogiſticam, vt facilius earum vis appareat. Prima eſt hæc: Quicunque conſtituit Leuitas & Sacerdotes in aliqua ciuitate, habet Primatum Eccleſiæ: Atqui Rex Ioſaphat conſtituit Leuitas & Sacerdotes in Ieruſalem: Ergo habuit Primatum Eccleſiæ. Minor patet ex illo 2. Paralip. 19. 8. *In Ieruſalem quoq; conſtituit Ioſa-*

Iosaphat Leuitas & Sacerdotes, & Principes familiarum, &c.

18. RESPONDEO, Si textus integrè citaretur, multò fortius argumentum fieret contra Regem, quā pro Rege. Textus enim sic habet; *In Ierusalem quoque constituit Iosaphat Leuitas, & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Israel, vt iudicium & causam domini iudicarent habitatoribus eius. Præcepitque eis dicens Omnem causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in vrbibus suis, ostendite eis, vt non peccent in dominum. Amarias autem Sacerdos & Pontifex vester, in his, quæ ad* DEVM *pertinent, præsidebit. Porrò Zabadias filius Ismahel, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent*, In quo textu tria notanda sunt. Primò, quod Iosaphat Rex. non solum Leuitas & Sacerdotes, sed etiam Principes familiarum constituerit in Ierusalem. Secundò, quod illos omnes in eum finem constitue

rit, vt

rit, vt essent Iudices controuersiarum, quæ in populo oriri solét. Tertiò, quod in controuersiis Ecclesiasticis, quæ ad DEVM pertinent, Sacerdotes constituti sint iudices; in ciuilibus verò, quæ ad officium Regis spectant, Principes familiarum. Hinc sumo tale argumentum contra Regem Angliæ; Sacerdotes iure diuino constituti sunt supremi iudices omnium controuersiarum, quæ ad Deum & religionem pertinent: Ergo Sacerdotes iure diuino tenent primatum Ecclesiæ. Item; Ea, quæ ad Deum pertinent, distincta sunt ab iis, quæ pertinent ad officium Regis: Ergo Rex, ex officio suo, non potest immiscere se iis, quæ ad Deum pertinent: ergo non tenet primatum Ecclesiæ.

19. ARGVMENTVM contrarium facilè soluitur. Non enim Iosaphat Rex constituit, id est, creauit & consecrauit Sacerdotes, quia hoc ad officium eius non pertinebat; sed ex

iis,

ſuper fratres ſuos, neq; declinet in partem dexteram vel ſiniſtrã, vt longo tempore regnet ipſe & filius eius ſuper Iſrael Habes hic totam diſpoſitionẽ iuris diuini circa Reges veteris Teſtamenti. Atqui nulla fit mentio Primatus Eccleſiæ. Solum explicantur hæ paucæ conditiones. Prima, vt Rex eligatur à Deo. Secunda, vt ex populo Iudæorum, non ex gentibus aſſumatur. Tertia, vt non multiplicet equos, nec reducat populum in Ægyptum. Quarta, vt non habeat plurimas vxores, præſertim alienigenas, quæ alliciant illum ad idololatriam, ſicut accidit Salomoni. Quinta, vt non colligat immenſas diuitias, quia ex illarum cupiditate ſolent Reges ad tyrannidem declinare, & iuſtitiam derelinquere. Sexta, vt à ſacerdotibus accipiat præcepta legis Moſaicæ; eaq; deſcribat, & diligenter obſeruet. Cur autem à Sacerdotibus? quia illorum eſt iudicare, quæ circa legem & religionem ſunt.

ſunt. Septima, vt moderatè ſe gerat erga alios, & non eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos. Multò minus ſupra Sacerdotes, Epiſcopos & Pontifices. Octaua, vt ſectetur iuſtitiam, & non declinet ad dextram vel ſiniſtram; quod ſolet euenire, vel ex fauore & acceptione perſonarum, vel ex ſpe lucri, & vtilitatis, vel ex odio ſeu alia peruerſa affectione.

10. Ex his omnibus ita concludo: Quicquid de Regis electione, officio & poteſtate ſtatutum eſt iure diuino veteris Teſtamenti, hoc continetur in ſupradictis cōditionibus. At qui in illis nihil habetur de Primatu Regis in rebus Eccleſiaſticis: Ergo primatus Regis in rebus Eccleſiaſticis non eſt de iure diuino veteris Teſtamenti.

11. Loqvor avtem de ivre divino, quia conſtat in veteri Teſtamento fuiſſe duplex ius Regium: Alterum diuinum, quod iam expli-

catum eſt, & de quo ſolo hic agimus: alterum vſurpatum ſeu tyrãnicum, quod deſcribitur 1. Regum 8. 10. his verbis: *Dixit itaq; Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat à ſe Regem, & ait: Hoc erit ius Regis qui imperaturus eſt vobis. Filios veſtros tollet, & ponet in curribus ſuis, facietq; ſibi equites & præcurſores quadrigarum ſuarum, & conſtituet ſibi tribunos & centuriones, & aratores agrorum ſuorum, & meſſores ſegetum, & fabros armorũ & curruum ſuorum. Filias quoq; veſtras faciet ſibi vnguentarias, & focarias & panificas. Agros quoq; veſtros, & vineas, & olíueta optima tollet, & dabit ſeruis ſuis. Sed & ſegetes veſtras, & vinearum reditus addecimabit, vt det Eunuchis & famulis ſuis. Seruos etiam veſtros & ancillas, & iuuenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo. Greges quoq; veſtros addecimabit, voſq; eritis ei ſerui. Et clamabitis in die illa à facie Regis veſtri, quem elegiſtis vobis: & nõ exaudiet vos Dominus in die illa, quia petiſtis vobis Regem.*

His,

202

His, inquam, verbis non deſcribitur ius Regis, quod à Deo conceſſum eſt, ſed quod à tyrannis ſolet vſurpari, vt rectè docet diuus Thomas in 1.2.q.105. art.1. ad 5. & fatetur Caluinus lib. 4. inſtit. cap. vlt. §. 26. Et de hoc iure loquitur Chriſtus Matth. 20.25. & Luc. 22.25. *Reges gentium dominantur eorum: vos autem non ſic.*

12. HINC ETIAM PATET, quare Samuel ægrè tulerit, quod Iudæi petiuerint ſibi Regem dari; quia nimirum petebāt Regem, qui more gentilium, non qui iure diuino, eos gubernaret, vt apertè colligitur ex illo 1. Reg. 8. 4. *Congregati ergo vniuerſi maiores natu Iſrael, venerunt ad Samuelem in Ramatha. Dixeruntq́ue ei: Ecce, tu ſenuiſti, & filii tui non ambulant in viis tuis: conſtitue nobis Regem, vt iudicet nos, ſicut & vniuerſæ habent nationes, &c.* Hactenus prima ratio.

13. SECVNDA EST, Ipſimet Reges Veteris Teſtamenti ingenuè faſſi ſunt, ſe non habere Primatum Ec-

clesiæ, sed sacerdotes: Ergo manifestum est, non ipsos, sed sacerdotes habuisse. Antecedens patet, quia Iosaphat Rex, qui sanè fuit optimus, & officii sui minimè ignarus, de Regis & sacerdotis potestate sic ait, 2. Paralip.19.11. *Amarias sacerdos & pontifex vester, in his, quæ ad* DEVM *pertinent, præsidebit. Porrò Zabadias filius Ismael, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* Quid clarius? Hæc duo hic opponuntur; Præsidere in his, quæ ad Deum pertinent: Et, præsidere his, quæ ad officium Regis pertinẽt. Illud prius conuenit Sacerdoti seu Pontifici; hoc posterius, Vicario Regis. Atqui primatum habere in Ecclesia, est vnum ex iis, quæ ad Deum pertinent. Ergo conuenit Pontifici, non Regi, aut Vicario Regis.

14. TERTIA ratio: Ille censetur habere primatum Ecclesiæ à Deo, qui in rebus ad legem diuinam, & eius interpretationem pertinentibus

 203

bus, constitutus est supremus iudex, cui oporteat obedire, vt supra explicatum est; Atqui non Rex, sed Sacerdos constitutus est talis iudex à DEO: Ergo non Rex, sed Sacerdos habet primatum Ecclesiæ à DEO. Minor patet ex illo Deuteronom. 17. 8. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram. Et iudicum intra portas tuas videris verba variari: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus: Veniesq́ ad sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore; quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem. Et facies quodcunq́ dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius; sequerisq́ sententiam eorum, nec declinabis ad dextram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino DEO tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille.*

Hic tria notanda ſunt. Primum, quòd ſermo ſit de controuerſiis legalibus, quæ difficultatem habent, & in vtramque partem ab inferioribus Iudicibus trahuntur. Alterum, quod huiuſmodi controuerſiæ non ad Regem, ſed ad ſummum Sacerdotem, tanquam ad legitimum Iudicem deferendæ ſint. Tertium, quod ſub pœna mortis oporteat acquieſcere ſententiæ Sacerdotis. At ſi Rex eſſet ſupra Sacerdotem à Deo conſtitutus, non opus eſſet ſtare iudicio Sacerdotis, ſed liceret ad Regem, tanquam ad ſuperiorem iudicem prouocare. At hoc non licet. Non ergo Rex, ſed Sacerdos eſt ſupremus iudex controuerſiarum legalium à Deo conſtitutus.

15. HVC SPECTAT ILLVD AGGÆI, 2. 12. *Hæc dicit Dominus: Interroga Sacerdotes legem.* Non Regem. Et Malach. 2. 7. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam: & legem requirent ex ore eius:* Nō ex ore Regis, ſed ſacerdotis. Et

 204

Et quare? Causa mox additur; *quia Angelus Domini exercituum est*. q. d. Sacerdos est nuncius seu Interpres diuinæ voluntatis. Igitur à Sacerdote petendum est, quid DEVS fieri à nobis, vel circa nos velit, Quod clarius explicatur Num. 27. 21. *Pro Iosue, si quid agendũ erit. Eleazar sacerdos consulat Dominum. Ad verbum eius egredietur & ingredietur ipse, & omnes filii Israel cum eo, & cætera multitudo*. Eodem pertinet illud Leuit. 10. 8. *Dixit quoque Dominus ad Aaron: Vinum, & omne, quod inebriare potest, non bibetis tu, & filii tui, quando intratis in tabernaculum testimonii; vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum; doceatisque filios Israel omnia legitima mea*. Hic vides, non Regum, sed Sacerdotum esse, discernere inter sanctum & prophanum, & legem DEI docere ac interpretari. Vnde sicut Azarias pontifex ad Oziam Regem dixit 2. Paralip. 26. 18. *Non est tui of-*

ficii Ozia, vt adoleas incensum Domino, sed sacerdotum, qui consecrati sunt ad huiuscemodi ministerium; sic etiam potuisset dicere: *Non est tui officii Ozia, vt discernas inter sanctum & prophanum, sed sacerdotum, qui ad hoc ministerium á DEO constituti sunt*. Et cõsequenter, Non est tui officii Rex vt gubernes Ecclesiam, sed Sacerdotum, quibus iure diuino id commissum est. Rursus, sicut Ozias Rex, contra imperium Pontificis volens adolere incensum, lepra percussus est: sic etiam, qui vellet sibi arrogare primatum Ecclesiæ, eadem pœna haud indignus esset.

16. OSTENDI HACTENVS, Regem Angliæ nihil præsidii pro suo Primatu stabiliendo habere posse ex veteri Testamento, duplici de causa. Primò, quia Reges in Veteri Testamento non habuerunt primatum Ecclesiæ iure diuino, sed Sacerdotes, vt tribus rationibus iam probatum est. Secundò, etiamsi habuissent,

ſent, non tamen ſequeretur, etiam Chriſtianos Reges habere, cùm ius veteris Teſtamenti abrogatum ſit. Contra hanc poſteriorem partem nihil opponit Rex Angliæ. Contra priorem verò multa obiicit, non ex iure, ſed ex facto petita, vt ſupra vidimus, quæ ſigillatim diſcutienda ſunt.

I. Obiectio, ex facto Regis Ioſaphat.

17. REducam omnes obiectiones Regis Angliæ ad formam ſyllogiſticam, vt facilius earum vis appareat. Prima eſt hæc: Quicunque conſtituit Leuitas & Sacerdotes in aliqua ciuitate, habet Primatum Eccleſiæ: Atqui Rex Ioſaphat conſtituit Leuitas & Sacerdotes in Ieruſalem: Ergo habuit Primatum Eccleſiæ. Minor patet ex illo 2. Paralip. 19. 8. *In Ieruſalem quoq; conſtituit Ioſa-*

rit, vt essent Iudices controuersiarum, quæ in populo oriri solēt. Tertiò, quod in controuersiis Ecclesiasticis, quæ ad DEVM pertinent, Sacerdotes constituti sint iudices; in ciuilibus verò, quæ ad officium Regis spectant, Principes familiarum. Hinc sumo tale argumentum contra Regem Angliæ; Sacerdotes iure diuino constituti sunt supremi iudices omnium controuersiarum, quæ ad Deum & religionem pertinent: Ergò Sacerdotes iure diuino tenent primatum Ecclesiæ. Item; Ea, quæ ad Deum pertinent, distincta sunt ab iis, quæ pertinent ad officium Regis: Ergo Rex, ex officio suo, non potest immiscere se iis, quæ ad Deum pertinent: ergo non tenet primatum Ecclesiæ.

19. ARGVMENTVM contrarium facilè soluitur. Non enim Iosaphat Rex constituit, id est, creauit & consecrauit Sacerdotes, quia hoc ad officium eius non pertinebat; sed ex

iis,

iis, qui iam antea creati & conſecrati erant, certos delegit, qui iudicium Domini exercerent in Ieruſalem: ſicut etiam certos delegerat, qui in aliis ciuitatibus populum docerent, vt habetur 2. Paralipom. 17, 7. Vbi notandum eſt, tria ſpectari poſſe in miniſtris Eccleſiæ Veteris Teſtamenti. 1. Electionem ſeu deſignationem perſonæ. 2. Conſecrationem. 3. Applicationem ad certum vſum ſeu exercitium. Electio ſeu deſignatio non fiebat à Rege, ſed à Deo, qui ſolam tribum Leui ad miniſterium ſacrum deputauerat. Conſecratio verò commiſſa erat Aaroni, tanquam ſummo Sacerdoti, & eius ſucceſſoribus. Applicatio verò ad certum officium poterat fieri à Rege; ſicut etiam nunc fieri poteſt. Quo pacto Rex Angliæ diceretur in ſuo regno conſtituere Ieſuitas & Sacerdotes, ſi ex iis iam antea ordinatis & conſecratis, quoſdam aliunde euocaret, quorum alij concio-
nes

nes ad populum haberent, alii Confeſſiones exciperent, alii aliis miniſteriis deputarentur. Et hoc paſſim apud Catholicos in vſu eſt. Nemo tamen propterea cenſet, eos Principes, qui hoc modo Ieſuitas ad ſe vocant, Primatum Eccleſiæ tenere.

2. Obiectio, ex facto Dauidis & aliorum Regum.

20. SECVNDA obiectio eſt hæc: Qui tollunt abuſus & corruptelas Eccleſiaſticas, habent Primatum in Eccleſia: Reges Veteris Teſtamenti ſuſtulerunt abuſus & corruptelas Eccleſiaſticas: Ergo habuerunt Primatum in Eccleſia. Minorem probat Sacellanus Regis Angliæ dupliciter. Primò ex illis verbis 2. Reg. 5. 6. *Et abiit Rex & omnes viri, qui erant cum eo, in Ieruſalem, ad Iebuſæum habitatorem terræ, dictumq; eſt Dauid ab eis: Non ingredieris huc, niſi*

nisi abstuleris cæcos & claudos dicentes; Non ingredietur Dauid huc. Ex quibus verbis sic argumentatur; Ad regem Dauidem spectabat, de templo cœcum & claudum tollere: Ergo ad eum spectabat, omnes abusus tollere. *Non enim abusus aliunde existunt, quam vel de inscitia, quod cæci sint homines; vel de incuria, quod in officio claudicent.* Secundo probat exemplo aliorum Regum, qui in scriptura reprehenduntur; quod Excelsa non sustulerint. At non reprehenderentur, nisi ad eorũ officium pertineret, Excelsa tollere. Quid autem aliud est tollere Excelsa, quam tollere abusus & corruptelas?

21. RESPONDEO 1. generatim cum distinctione. Nam aliud est, iudicare seu decernere, quænam sint corruptelæ & abusus in religione: aliud verò, corruptelas & abusus, quando certò constat tales esse, tollere & exterminare. Prius pertinet ad officium summi Sacerdotis, vt supra

ſupra dictum eſt. Poſterius non modò Regi, ſed etiam cuilibet patrifamilias cõceſſum eſt. Quilibet enim in ſua domo poteſt ea emendare, quæ certò conſtat per abuſum irrepſiſſe. Vtrumque oſtendo exemplis Noui Teſtamenti. Inter Chriſtianos quæri ſolet, an ſit abuſus ſeu corruptela, habere & colere imagines, inuocare ſanctos, pro defunctis orare, plura poſsidere beneficia Eccleſiaſtica, voto caſtitatis ſe obſtringere, certis diebus à carnibus abſtinere? de his iudicare, non pertinet ad Principes ſæculares, ſed ad Prælatos Eccleſiæ. At poſtquam res iudicata eſt, quilibet Rex in ſuo regno, quilibet Magiſtratus in ſua ciuitate, quilibet paterfamilias in ſua domo, poteſt executionem præſtare. Idem factum eſt in Veteri Teſtamento. Deus ſæpe per Prophetas oſtendit, diſplicere ſibi, quod populus adoleret in Excelſis. Itaque diuinitus conſtabat, abuſum ſeu cor-

ruptelam esse. Rex in suo regno poterat tollere hunc abusum. Imò tenebatur. Nec ideo tamen primatum habebat in Ecclesia. Non magis, quàm si Deus per Prophetas ostenderet, connubia fidelium cum gentilibus sibi displicere: & quisque paterfamilias in sua domo, si quid in hoc genere peccatum esset, in posterum emendaret. An ideo primatum teneret in rebus ad religionem pertinentibus? Nequaquam: Sed executor esset voluntatis diuinæ. Cur autem potius Reges, quàm Sacerdotes in veteri Testamēto reprehensi sint, quod Excelsa non tollerent; ideo factum est, quia populus Iudæorum, propter duritiem cordis, non curabat exhortationes & monita Sacerdotum ac Prophetarum: nec aliter, quàm vi & authotitate Regis, ab errore sinebant se reuocari. Itaq; si Rex in hac re negligentior esset, meritò à Deo reprehendebatur. Hoc generatim.

22. Duo

22. Dvo in particulari explicanda ſunt. Alterum, de abuſu adolendi & ſacrificandi in Excelſis. Alterum, de cœcis & claudis eiiciendis. Quod ad prius attinet, tria certa ſunt. Primum eſt, quod ab egreſſu filiorum Iſrael ex Ægypto, tranſacti fuerint 480. anni, antequam templum à Salomone ædificaretur, vt patet ex illo 3. Reg 6.1. *Factum eſt ergo quadringenteſimo & octuageſimo anno egreſſionis filiorum Iſrael de terra Ægypti, ædificari cœpit domus Domino.* Secundum eſt, quod toto illo tempore, ſecundùm legem ordinariam, iuſſi ſint Iſraelitæ offerre ſacrificia in eo loco, in quo eſſet tabernaculũ fœderis cum Arca, vt habetur Leuit. 17.4. Portò tabernaculum cum Arca non ſemper manſit eodem loco. Nam primis 40. annis fuit cum populo in deſerto. Poſtea, cùm terram promiſſionis ingreſſi eſſent, & eam pacificè poſſiderent, poſitum fuit in Silo, iuxta illud Ioſue 18.1. *Congregatiq́ue ſunt*

omnes filii Israel in Silo, ibiq; fixerunt tabernaculum testimonij, & fuit eis terra subiecta. Inde separatim arca, separatim tabernaculum, in diuersa loca translata sunt. Arca quidem in eum locum, in quo Israelitæ bello victi sunt à Philistinis, vltimo anno Heli sacerdotis, 1. Reg. 4.3. Tunc enim & capta est à Philistinis, 1. Reg. 4.11. & asportata in Azotum, 1. Reg. 5.1. Et mansit in eorum regione septem mensibus, 1. Reg. 6.1. Deinde remissa est ab illis in vrbem Bethsames 1. Reg. 6.12. Postea in Cariathiarim, 1. Regum 7.1. Ibique mansit, donec Dauid confirmato iam regno super Iudam & Israel, reduxit eam ex Cariathiarim, 1. Paral. 13.6. mansitq; in domo Obededom Gethæi tribus mensibus, 1. Paràl. 15.25. Tabernaculum autem ex Silo (licet de tempore non satis constet) translatum fuit in Nobe ciuitatem Sacerdotum, vbi erat, cùm Dauid fugiebat Saulem, 1. Reg. 21.1. Inde venit in

Ga-

Gabaon, vrbem Tribus Beniamin, 1. Paral. 21. 29. Ibi autem mansit, donec cum Arca illatum est á Salomone in Templum, 3. Reg. 8. 4.

23. TERTIVM est, quod ab eo tempore, quo perfectum fuit Templum Salomonis, non alibi, quàm in illo Templo licuerit offerre sacrificia, secundùm legem ordinariam, vt patet ex illo Deuter. 12. 13. *Caue ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris; sed in eo, quem elegerit Dominus.* Et cap. 26. 1. *Cumq; intraueris terram, quam Dominus Deus tuus tibi daturus est possidendam, tolles de cunctis frugibus tuis primitias, pergesq; ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomen eius, accedesq; ad Sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, &c.* Dixi, secundùm legem ordinariam, quia tam antè, quàm post Templi ædificationem, licebat ex speciali DEI dispensatione, etiam alibi, quàm in Tabernaculo vel Templo sacrificare. Hoc modo Samuel immolauit

in Ramatha & in Galgalis, 1. Reg. 7. 17. & c. 11. 14. Dauid in area Ornam Iebusæi, 1. Paralip. 21. 26. Elias in monte Carmeli, 3. Reg. 18. 19.

24. Ex his omnibus sequitur, nunquam licuisse, secundùm legem ordinariam, immolare vel adolere in Excelsis, vbi non esset tabernaculũ: Et hunc fuisse abusum, quem Deus reprehendit sæpè in Scripturis, vt 3. Regum 3. 3. *Dilexit Salomon Dominum, ambulans in praceptis Dauid patris sui, excepto quod in Excelsis immolabat, & accendebat thymiama.* Et 3. Reg. 22. 43. *Fecitq́; Iosaphat, quod rectum erat in conspectu Domini. Veruntamen excelsa non abstulit. Adhuc enim populus sacrificabat, & adolebat incensum in Excelsis.* Loquor autem de Excelsis, vbi non esset Tabernaculum, quia in Excelso Gabaon, vbi erat Tabernaculum, licebat immolare, 3. Reg. 3. 4. *Abiit Salemon in Gabaon, vt immolaret ibi: illud quippe erat Excelsum maximum*, id est, præferebatur

omni-

omnibus Excelsis, quod in eo esset tabernaculum à Mose factum, vt patet 1. Paralip. 21. 29. *Tabernaculum autem Domini, quod fecerat Moses in deserto, & altare holocaustorum ea tempestate erat in Excelso Gabaon.* Et 2. Paral. 1. 3. *Et abiit cum vniuersa multitudine in Excelsum Gabaon, vbi erat Tabernaculum fœderis Domini, quod fecit Moses famulus DEI in solitudine.* Vbi obiter notandum est, fuisse duo Tabernacula. Vnum à Mose factum, de quo hactenus dixi. Alterum à Dauide, quod ipse tetendit in Ierusalem, quando eo deduxit Arcam fœderis, de quo 2. Paralip. 1. 4. *Arcam autem DEI adduxerat Dauid de Cariathiarim in locum, quem præparauerat ei, & vbi fixerat illi Tabernaculum, hoc est, in Ierusalem.* Et 3. Regum 1. 50. *Adonias autem timens Salomonem, surrexit, & abiit, tenuitq́; cornu altaris.* Et cap. 2. 28. *Fugit ergo Ioab in Tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris.* Hæc non possunt intelligi de taber-
 naculo

mines. Statuas quidem tripliciter. Primò, vt per eas ſuper muros poſitas ſignificati fuerint homines otioſi, q. d. Etiam nobis nihil agentibus intrare non poteris, tam ſcilicet munita vrbs noſtra eſt. Secundò, vt per eas ſignificata fuerint ædium faſtigia, quibus illæ affixæ eſſent, q. d. Niſi tranſcenſis ædium noſtrarum faſtigiis, non ingredieris. Tertiò, vt fuerint duæ imagines, quarum altera repreſentauerit Iſaac cœcutientem, altera Iacob claudicantem: Et hæ duæ propterea fuerint ad muros ſeu portas ciuitatis affixæ, vt ſignificarent, Iudæis non licere bello infeſtare Iebuſæos, eo quod parentes eorum, Iſaac & Iacob, percuſſiſſent olim fœdus pacis cum Rege Abimelech, cuius poſteri erant Iubuſæi; interpoſito etiam iuramento, quod in ore illarum imaginum deſcriptum erat. Hæc Rabinorum ſententia eſt; ſed falſa. Primò, quia illud fœdus cum Rege Abimelech

non eſt initum à Iacob, ſed ab Abraham, vt habetur Geneſ. 21. 22. *Eodem tempore dixit Abimelech ad Abraham: DEVS tecum eſt in vniuerſis quæ agis. Iura ergo per Deum, ne noceas mihi & poſteris meis. Dixitq́ Abraham: Ego iurabo.* Et infra: *Percuſſeruntq́ ambo fœdus.* Secundò, quia ſi Iebuſæi voluiſſent pacare animum Dauidis, & militum eius, per aſpectum ſeu memoriam Iſaac & Iacob; non debuiſſent eos in forma cœci & claudi (quæ potius ad contemptum & deriſum ſpectabat) ſed in alia decentiori & auguſtiori repræſentare. Tertiò, quia illa verba, quæ ſequuntur in textu, *cæcos & claudos, odientes animam Dauid*; nullo modo poſſunt accommodari Iſaac & Iacob; neque præ ſe ferunt deſiderium pacis, ſed odii potius ac contentionis.

26. Alii ergò rectius ſentiunt, fuiſſe veros homines, quod etiam tripliciter intelligi poteſt. Primo, quòd fuerint ipſimet Iebuſæi, qui dixerint

xerint Dauidi: *Nisi abstuleris cæcos & claudos*: id est, nisi nos abstuleris, quos tu conuitio militari cæcos & claudos appellasti, *nō ingredieris huc*. SECVNDO, quod fuerint cœci & claudi, nō corpore, sed animo, id est, peccatores & flagitiosi. TERTIO, quod fuerint verè cœci & claudi, quos in contemptum Dauidis posuerint Iebusæi in mœnibus. q. d. Nostra ciuitas tam firma & munita est, vt non egeat aliis defensoribus, quàm his cœcis & claudis, qui sufficienter poterunt eam contra tuum exercitū tueri ac propugnare. Hæc est vera explicatio huius loci, quam sequitur Ioseph. lib. 7. c. 2. Theodoret. q. 16. 17 Glossa interlinearis, Abulens. q. 7. & plures alii. Simile quid legimus contigisse in vrbe Tyro, quæ cum esset fortissima, ciues in contemptum obsidentium, posuerunt Pygmæos in mœnibus, quasi illi abundè sufficerent ad eius defensionem, nec indigerent alio propugnatore. De his loqui-

loquitur Ezechiel Propheta. c. 27. 11. *Sed & Pygmæi, qui erant in turribus tuis* (ô Tyre) *pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum, &c.*

27. Ex hac autem expositione, quæ sine dubio litteralis & germana est, non potest colligi, Dauidem auferendo cæcos & claudos, voluisse ostendere, quod abusus & corruptelas Ecclesiæ esset ablaturus, vt fingit Sacellanus Regis Angliæ. Credo, ne quidem in mentem illi hoc venisse, cum ea res gesta est. Sed, etsi id facere voluisset, non ideo sequeretur, habuisse illum Primatum Ecclesiæ, quia, vt supra dixi, quilibet paterfamilias potest tollere abusus & corruptelas, quando certo constat, tales esse.

3. *Obiectio, ex facto eiusdem Dauidis.*

TERTIA OBIECTIO est hæc; Qui perducit Arcam fœderis ad constitutum quietis locum, & Arcæ

Arcæ deportandæ præsultat, tenet Primatum Ecclesiæ: Atqui Rex Dauid perduxit Arcam ad constitutum quietis locum 1. Paral. 13. 12. & Arcæ deportandæ præsultauit, 2. Reg. 6 14. Ergo habuit Primatum Ecclesiæ. Hoc argumentum magni facit Sacellanus Regis, & vim facit in eo, quod Dauid saltauerit ante, non post Arcam. Nam *hoc ipso,* inquit, *significauit se Primatum tenere in negotio Arcæ deportandæ.* Mira hominis subtilitas. Cur non similiter vim facit in eo, quod boues Arcam præcesserint, non secuti sint?

29. Vt autem magis appareat huius argumenti vanitas, tria notanda sunt. PRIMVM est, quod in arca Domini fuerint hæc tria, *Vrna aurea habens manna, & Virga Aaron, quæ fronduerat, & tabulæ Testamenti,* vt expresse testatur Apostolus Hæbr. 9. 4. ALTERVM, quod hæc Arca, præsertim quoad manna, quod in ea custodiebatur, fuerit typus seu figura

figura nostræ Eucharistiæ. Ratio autem figuræ consistit in his: Primò, Manna datum est Israelitis peregrinantibus in deserto, vt possent ad terram promissionis peruenire. Secundò, habuit omnem saporem suauitatis corporalis (Sap. 15.20.) Tertiò, fuit cibus de cœlo missus (Ioan. 6.31.) Quartò fuit expositum dubitationi (Psal. 77. 32.) & contradictioni (Num. 21.5.) Quintò, licet alii plus, alii minus colligerent, eandem tamen mensuram postea habebant, (Exodi 16. 18.) Hæc omnia accommodantur Eucharistiæ. 1. quia datur Christianis in deserto huius vitæ peregrinantibus, vt possint ad vitam æternam peruenire. 2. continet omnem saporem suauitatis spiritualis. 3. est cibus de cœlo missus. 4. exposita est dubitationi Capharnaitarum, & contradictioni Caluinistarum. 5. siue sub magna, siue sub parua hostia sumatur, æquè prodest sumentibus.

30. TERTIVM eſt, quod hæc tria diſtinguenda ſint. 1. Arcam ædificare. 2. eam deducere, comitari, vel præcedere. 3. eandem portare vel attingere. Arcam ædificarunt Bezeliel de tribu Iuda, & Oolias de tribu Dan. Exodi 31, 2. Arcam deduxerunt, & ante eam luſerunt, non ſolus Rex, ſed etiam pôpulus, vt patet ex illo, 1. Reg. 4. 4. *Miſit populus in Silo, & tulerunt inde Arcã fœderis Domini exercituum, ſedentis ſuper Cherubin.* Et 2. Reg. 6. 5. *Dauid autem & omnis Iſrael ludebant coram Domino in omnibus lignis fabrefactis.* Et infra v. 15. *Dauid & omnis domus Iſrael ducebant Arcam Teſtamenti Domini in Iubilo.* Et 3. Reg. 8. 5. *Rex autẽ Salomon, & omnis multitudo Iſrael, gradiebatur cum illo ante arcam.* At nemini licebat eam tangere, propter ſanctitatẽ (quam & aliunde, & ex eo habebat, quod figura eſſet Euchariſtiæ) niſi ſolis Sacerdotibus. Hinc Oza, quod eam tangere præſumpſiſſet, cùm Sacerdos non eſſet.

morte

morte à Deo punitus est, 2. Reg. 6. 6. Imo ne Leuitis quidem hoc licuit. Nam vt patet Num. 4. iubebantur Sacerdotes velo arcam obuoluere, & vectes per annulos arcæ transmittere, ne Leuitæ, qui illam portaturi essent, eam attingerent.

31. Ex His patet, quam friuolum sit argumentum Sacellani Regis, quando sic infert; Rex Dauid deduxit & præcessit Arcam Domini: Ergo habuit Primatum Ecclesiæ. Cur non similiter infert; Omnis multitudo Israel gradiebatur ante Arcã: Ergo habuit Primatum Ecclesiæ? Vel sic; Pueri Christiani præcedunt Eucharistiam, quando publicè in processione deportatur; Ergo habent Primatum Ecclesiæ. Ineptè omnia. Potius sic oportebat argumẽtari; Non licuit Regibus, sed solis Sacerdotibus, attingere Arcam domini: Ergo Sacerdotes præferuntur Regibus, in iis, quæ ad Deum & religionem pertinent.

4. *Obie-*

4. *Obiectio, desumpta ex facto Salomonis Regis.*

32. QVARTA obiectio est talis: Qui ædificat templum, & Deo dedicat, tenet primatum Ecclesiæ: Atqui Rex Salomon ædificauit Templum, & Deo dedicauit; 1. Paral. 28. 6. Et 2. Paral. 6.10. Ergo Rex Salomon tenuit primatum Ecclesiæ: hoc argumentum sic vrget Sacellanus: *Dedicare Deo templa, actus est primarius, neque cuiusquam, nisi cuius partes in Religione primæ. At templum á Salomone dedicatum est. Ergo.*

33. NON video hic plus subtilitatis, quàm in præcedenti argumento. Vt hoc ostendam, tria notanda sunt. PRIMVM est, quod templum Hierosolymitanum, de quo agimus, ter dedicatum sit. PRIMO à Salomone; 3. Reg. 8.1. SECVNDO ab iis, qui è captiuitate Babylonica reuersi sunt; 1. Esdræ 6.16. TERTIO à Ma-

chabæis, cùm post prophanationẽ esset iterum renouatum & sanctificatum, 1. Machab. 4. 36. ALTERVM est, quod dedicare rem aliquam DEO, si vim nominis spectes, nihil aliud sit, quàm dicare illã cultui diuino, seu offerre, & destinare illam ad colendum DEVM. Hoc modo (Exod. 35.) dicuntur Israelitæ, tam viri, quàm fœminæ, hyacinthum, purpuram, byssum, coccum, pilos capratum, pelles arietum, metalla & ligna cetim dedicasse DEO, id est, obtulisse ad cultum diuinum. Eodem sensu Salomon dicitur templum DEO dedicasse, id est, diuino cultui dicasse seu mancipasse. Hinc non magis colligi potest Primatus Salomonis, qui ligna & lapides, quàm fœminarum, quæ aurum, purpuram, & hyacinthum DEO dedicarunt. TEETIVM est, quod in hac templi dedicatione à Salomone facta variæ ceremoniæ vsurpatæ fuerint cum solenni lætitia. Nam pri-

primo, poſtquam templum ædificatum eſt, congregati ſunt Iſraelitæ ad Regem Salomonem in Ieruſalem. 2. Sacerdotes intulerunt Arcam, tabernaculum, & omnia vaſa ſanctuarii in Templum. 3. Deus, vt oſtenderet ſibi placere, quod agebatur, nebula impleuit templum. 4. Salomon gratiis *Deo* actis, multa precatus eſt, & præſertim, vt quicunque eſſent oraturi *Deum* in templo iſto, exaudirentur. 5. Finita hac oratione, victimæ & ſacrificia Deo oblata ſunt. 6. Iterum ſecuta eſt benedictio ſeu gratiarum actio; ac tandem octauo die, populus ad ſua cum gaudio dimiſſus eſt. Hæc omnia habentur 3. Reg. 8.

34. NEQVE hinc colligi poteſt Primatus Salomonis; quod ſic oſtēdo. Tria hominum genera ſpectari hic debent. 1. Salomon. 2. Sacerdotes. 3. Populus. Quid quiſque horum fecit in hac dedicatione? Salomon orauit, & gratias Deo egit:

Sacerdotes portarunt Arcam, tabernaculum, vaſa ſanctuarii, & obtulerunt ſacrificia. Populus interfuit, & gratiis Deo actis, lætatus eſt. Si quid ergo pro primatu Salomonis colligendum eſt, ſic colligi debet. Quicunque in templo recens ædificato, orat Deum, vt in eo exaudiantur preces & vota ſupplicantium, is tenet Primatum Eccleſiæ: Atqui Salomon in templo à ſe recens ædificato orauit Deum, vt in eo exaudirentur preces & vota ſupplicãtium: Ergo tenuit Primatum Eccleſiæ. At maior propoſitio apertè falſa eſt. Quaſi nemo, niſi qui ſupremam iuriſdictionem in Eccleſia habet, eo modo, quo Salomon, orare poſſit. Multi mercatores, ſuis ſumptibus, templa in honorem Dei erexerunt, & quotidie erigunt. An non liceat Ipſis orare, vt DEVS accepta ea habeat, & preces ſeruorum ſuorum in iis exaudiat? Omnino ſanè. Imò, plerique clerici, quoties dedicatio ali-

tio alicuius templi occurrit, ſolent orare hoc modo: *DEVS qui nobis per ſingulos annos huius ſancti Templi tui conſecrationis reparas diem, & ſacris ſemper myſteriis repræſentas incolumes; exaudi preces populi tui, & præſta, vt quiſquis hoc templum beneficia petiturus ingreditur, cuncta ſe impetraſſe lætetur. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum. &c.* Itemque hoc modo: *Deus qui inuiſibiliter omnia contines, templum hoc potentiâ tuæ inhabitationis illuſtra, & concede, vt omnes, qui huc deprecaturi conueniunt, ex quacunque tribulatione ad te clamauerint, conſolationis tuæ beneficia conſequantur. Per Dominum noſtrum, &c.* An hinc inferas, ſingulos clericos, qui ſic orant, ſupremos eſſe prælatos in Eccleſia? Nihil minus.

35. PLVS DICAM. Faciamus in aliqua diœceſi Anglicana templum incendiõ perire, vel ab hoſtibus deuaſtari. Epiſcopis ſuis ſumptibus curet reſtaurari. Conuocet deinde

populum ſibi ſubiectum: Inferat vaſa ſacra: Oret Deum, vt ratum habeat hoc obſequium, & preces ſubditorum exaudiat: Offerat ſacrificium: Benè precetur populo, & gratiis Deo actis, dimittat vnumquéque cum gaudio. Quid? An dices hunc Epiſcopum eſſe Primatem Eccleſiæ? Si eſt, quid de Rege fiet? Si non eſt, quid minus fecit, quam Salomon? Imo totum id præſtitit, quod Salomon & ſacerdotes ſimul.

5. Obiectio, deſumpta ex facto eiuſdem Regis Salomonis

36. QVINTA obiectio eſt talis; Qui deponit ſummum ſacerdotem ab officio, & alium illi ſubrogat, neceſſario habet iuriſdictionem ſupra ſummum ſacerdotem: Atqui Salomon Rex depoſuit Abiathar ſum̃um ſacerdoté ab officio, & ſubrogauit illi Sadoc. 3. Reg. 2. 27. Ergo

Ergo Salomon Rex habuit iurisdictionem supra summum Sacerdotem. Hoc est præcipuum argumentum pro Primatu Regis. Sed sanè parui momenti. Ac primum, sic retorqueri potest: Qui deponit Regem ab officio, & alium illi subrogat, necessario habet iurisdictioné supra Regem: Atqui Ioiada summus sacerdos, non solum deposuit, sed etiam occidit Athaliam reginam, & Ioas in eius locum subrogauit. 4. Reg. 11. Ergo Ioiada summus sacerdos habuit iurisdictionem supra Regem.

37. SED ad rem. Hæc obiectio duo supponit. Vnum, quod Salomon, quando deposuit sacerdotem ab officio, vsus sit potestate regiâ. Alterum, quod rectè ac legitimè eâ vsus sit. At neutrum probari potest. Imo grauissimi Authores constanter docent, non regia, sed prophetica potestate vsum esse; nec ordinaria via, sed ex peculiari Dei instinctu fecisse, quod

se, quod fecit. Ita Cardinalis Bellarminus, Iacobus Gretserus, & plures alii. Et videtur colligi posse ex illis verbis, 3. Regum 2. 27. *Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non esset Sacerdos Domini, vt impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo.* q.d. Olim tempore Heli Sacerdotis prædictum fuit à Deo per Samuelem Prophetam, fore aliquãdo, vt officium sacerdotale auferatur à familia Heli, propter peccata filiorum eius, 1. Reg. 2. 31. Vt ergo hæc prophetia impleretur, Salomon diuino instinctu, tanquam verus Propheta, abstulit sacerdotium ab Abiathar, qui erat ex familia Heli.

38. Quod si ita est, facile apparet, nullius momenti esse obiectionem Regis Angliæ. Nam nihil aliud ex facto Salomonis colligi poterit, quàm Prophetas accipere aliquando exrraordinariam potestatem à Deo etiam supra sacerdotes, quod nihil ad rem facit. Non enim dispu-

tamus

tamus de potestate Prophetarum, sed Regum. Nec status controuersiæ est, an Prophetę ex peculiari Dei instinctu possint aliquando punire Sacerdotes; sed, an Reges ordinaria sua potestate possint id facere? Hæc valde distincta sunt. Et alterum cum altero minimè connexum est. Non enim sequitur; Salomon Rex peculiari Dei instinctu, submouit Abiathar Sacerdotem ab officio sacerdotali: Ergo Iacobus Rex, ordinaria sua potestate potest idem facere. Non magis, quàm si dicam: Nathan ex peculiari DEI instinctu reprehendit Dauidem Regem: ergo quilibet subditus in Anglia potest ordinaria via reprehendere Iacobum Regem.

39. Sed demus (quod tamen probari non potest) Salomonem in submouendo Sacerdote, vsum esse potestate regia, quid quæso hinc efficitur contra nos? Nihil sanè, nisi prius constet, legitimè ea vsum esse.

Hoc autem nec in Scripturis sacris disertè exprimitur; nec ex iis euidenter deduci potest. Aliud enim est, factum alicuius recenseri; aliud, probari seu commendari. Legimus quidem in Scriptura, Baziam gladio & præcipitio se ipsum occidisse. Legimus, à Saule sacerdotes Domini; ab Abimelech septuaginta fratres; ab Athalia, semen regium; ab aliis alios interfectos esse. At non legimus, hæc omnia iustè ac legitimè contigisse, Idem dico de Salomone. Legimus, ab eo depositum esse Abiathar sacerdotem. At non legimus, rectè ac legitimè id factum esse. Vel ergo probandum est Regi Angliæ, factum esse legitimè; vel nihil contra nos concludit.

40. Dicet fortè; Abiathar grauiter peccauerat contra Salomonem Regem, ac proinde dignus erat, qui puniretur. Potuit ergo Salomon authoritate regia illum punire. Respondeo. Non sequitur.

Esto

Esto enim; peccauerit Abiathar propter iniquam conspirationem, & dignus propterea fuerit, qui officio submoueretur. An ideo à Salomone submoueri legitimè potuit? Id minimè consequens est. Non enim quilibet reus á quolibet puniri potest, sed ab eo duntaxat, qui in illum habeat legitimam potestatem ac iurisdictionem. Hanc autem habuisse Reges Iudæorum in Sacerdotes, nondum probatum est. Imo ex ipsis Iudæis contrarium probari potest, Semper enim persuasum ipsis fuit, Reges non habere vllam iurisdictionem in eos, qui ministerio diuino deputati sunt. Hoc satis colligitur ex illo, 1. Reg. 22, 16. *Dixit Rex Saul: morte morieris Abimelech, tu & omnis domus Patris tui. Et ait Rex emissariis, qui circumstabant eum; Conuertimini, & interficite Sacerdotes Domini; nam manus eorũ cum Dauid est. Noluerunt autem serui Regis extendere manus suas in Sacer-*

in Sacerdotes Domini. Ex quibus verbis patet, Regem Saulem mandasse suis famulis, vt interficerent Sacerdotes Domini, eo quod conspirassent cum Dauide contra ipsum Regem. Porrò famulos Regis, qui erant Iudæi, & optimè norant eminentiam Sacerdotum supra Reges, non voluisse id facere, etiamsi Rex mandasset. Nam certò persuasum illis erat, non posse Regem legitimè id mandare, nec Sacerdotes imperio Regis subiacere. Quod etiam aduertens Rex, homini barbaro ac gentili imperauit, vt quod famuli facere renuissent, ipse imperterritus exequeretur. Quod etiam factum est. Subiungitur enim in textu: *Et ait Rex ad Doeg: Conuertere tu, & irrue in Sacerdotes. Conuersusque Doeg Idumæus irruit in Sacerdotes.*

41. Hinc ita concludo: Saul & Salomon fuerunt pares in potestate regia, nec plus iuris habuit Salomon in Sacerdotes, quàm Saul, ex ea præ-

ea præcisè parte, qua Reges erant. Atqui Saul, quâ Rex, non habuit legitimam poteſtatem puniendi Sacerdotes : ergo nec Salomon. Maior per ſe nota eſt. Minor patet ex dictis, quia famuli Saulis non recuſaſſent imperium ſui Regis, ſi putaſſent illum habere legitimam poteſtatem in Sacerdotes. Libenter enim parebant illi in perſequēdo Dauide. Quod ergo nollēt parere in occidendis ſacerdotibus, qui adhærebant Dauidi; non aliunde prouenire potuit, quam quod putarent, Regem habere poteſtatem in Dauidem, non autem iu Sacerdotes. Idem ergo de Salomone, quâ Rex erat, ſtatuendum eſt. Si enim Sauli non licuit punire Sacerdotes Domini; nec Salomoni potuit licere. Vterque enim, quâ Rex, pari poteſtate fuit præditus.

42. Dices; Non rectè hoc ſequitur. Fuit enim aliunde, diſpar cauſa vtriuſque, Nam Sacerdotes à Saule

inter-

interfecti, erant innocentes. Abiathar autem, quem Salomon puniuit, erat reus læſæ maieſtatis. Quis porro neſciat, aliud eſſe, interficere innocentes, quod fecit Saul; aliud, punire reos, quod fecit Salomon? Eſto igitur; non rectè ac legitimè fecerit Saul; rectè tamen ac legitimè fecit Salomon. Reſpondeo. Hæc diſparitas non obſtat. Tametſi enim Sacerdotes, qui iubebantur interfici à Saule, reipſa fuerint innocentes; nihilominus famuli Saulis, putabãt eſſe nocentes, ac reos læſæ maieſtatis: Nec tamen putabant licere Regi, etiam nocentes ſacerdotes interficere. Hoc inde cõſtat; quia parebant Regi in perſequendo Dauide, vt dictum eſt: & ideo parebant, quod exiſtimarent Dauidem iniuſtè aſpirare ad regnum, ac proinde læſæ maieſtatis reum eſſe. Alias ſanè non pariturі. Cum ergo audiſſent à Saule, Sacerdotes adhærere Dauidi, quid aliud ſuſpicari poterant, quam

quam eos etiam nocentes ac reos esse? Et tamen obtemperabant *S*auli in prosequendo *D*auide, non autem in necandis *S*acerdotibus. Nec alia de causa, quam quod verè putarent, Regem habere potestatem puniendi & coercendi laicos, nun autem *S*acerdotes.

43. Ex his abundè satisfactum est argumento Regis, quod, vt compendio repetam, quæ dicta sunt, dupliciter formari potest. Primo, in hunc modum; *Salomon potestate prophetica legitimè puniuit Sacerdotem: Ergo Rex Iacobus potestate regia, idem præstare potest.* Secundo sic; *Salomon potestate regia legitimè puniuit Sacerdotem: Ergo Rex Iacobus idem præstare potest.* In priori forma, negatur consequentia; in posteriori, antecedens. Nec à Rege Angliæ vnquam probari poterit.

6. Obie-

6. *Obiectio ex facto Iosiæ Regis.*

44. SEXTA obiectio est hæc. Qui librum legis è tenebris erutum, populo recitari facit, & fœdus inter Deum populumque redintegrat, habet primatum Ecclesiæ: Vtrumq; fecit Rex Iosias, 4. Regum 22. & 23. Ergo habuit primatum Ecclesiæ. Hoc argumentum vrget Sacellanus Regis in hunc modum: *Libro reperto, indixit Rex conuentũ, in eo iubet recitari librum, recitato fœdus nouum init cum Domino, populum quoque ad fœdus adiurauit. Tum præcipit ipsi Pontifici, reliquisque secundi ordinis Sacerdotibus, vt eiiciant é templo, atque exurant vasa omnia, quæ Baali sacra fuerant, vt excelsa demoliantur. Mandauit post de Paschate nouo faciendo, denique de religione tota in integrum reformanda.*

45. Multæ sunt partes huius argumen-

gumenti. PRIMA, quòd Rex, reperto libro legis Mosaicæ, conuocarit populum, vt eum illi prælegeret. Fateor; Sed Helcias Pontifex, qui librum repererat, eo fine miserat Regi, vt id faceret. SECVNDA, quod Rex iusserit recitari librum Legis, Esto. Etiam fœminæ apud aduersarios legũt Biblia, aut ab ancillis recitari iubent. TERTIA, quòd recitato libro, fœdus nouum inierit cum Deo, id est, quod promiserit Deo, se velle custodire omnia præcepta, quæ scripta erant in libro Legis. An non cuilibet, etiam priuato homini, hoc licitum est? Optarim sanè, singulos Christianos ita affectos esse, vt inito cum DEO fœdere, promitterent, se legem seruaturos. QVARTA, quod populum hortatus sit, vt idem præstaret. At hoc non soli Regi, sed cuilibet concionatori licitum est apud suos auditores. Nisi quod aduersarii dicant, Legem seruatu impossibilem esse; In quo mul-

tum diſcrepant à Ioſia, quem tantoperè laud nt. QVINTA, quod præceperit Pontifici & Sacerdotibus ſecundi ordinis, vt proiicerent de templo DEI omnia vaſa, quæ facta fuerunt Baal, & aliis falſis Diis. Meritò ſanè; quia hoc ad illos pertinebat. Nec tam præcepit, quàm eos officii ſui commonuit. SEXTA, quod mandauerit Paſcha celebrari, quod diu fuerat intermiſſum. At à DEO præceptum erat, vt celebraretur. Poterat ergo Rex vrgere executionem. SEPTIMA, quod totam religionem iuſſerit in integrum reformari. Bonum factum. Nec tamen iudicium de Reformatione, ſed executio ad Regem pertinebat; iudicio reſeruato Sacerdotibus.

7. *Obiectio ex facto Ezechiæ Regis.*

46. SE-

46. SEPTIMA OBIECTIO; Ezechias Rex confregit serpentem æneum, *quamuis & diserto DEI mandato erectũ, & Christum Dominum suo modo figurantem*, 4. Regum 18. 4. Ergo tenuit Primatum in Ecclesia. Hic duo dicēda sunt. 1. Ex qua causa vel occasione id fecerit Ezechias, 2. Qua authoritate fecerit. De priori, sic res habet. Serpens æneus ab initio, in bonũ vsum erectus fuit mandato DEI, iuxta illud Numer. 21. 8. *Locutus est Dominus ad Mosen: Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, viuet, Fecit ergo Moses serpentem æneum, & posuit eum pro signo: quem cum percussi aspicerent, sanabantur.* At postea, progressu temporis, abiit in abusum, quia filii Israel adolebant ei incensum, vt habetur 4. Reg. 18. 4. idq; propterea, quod meminissent, olim ex solo illius aspectu sanatos fuisse, quotquot à serpentibus morsi erant in deserto: & putarent, se tunc quo-

que præſidii aliquid ab eo ſperare poſſe. Huncabuſum volens tollere Ezechias, non alia via commodius id facere potuit, quàm ſerpentem ipſum, qui erat occaſio idololatriæ, tollendo & confringendo. At qua authoritate id fecit? Non alia, quàm diuina. DEVS enim, non ſolum Regi, ſed cuilibet è populo mandauerat, vt auferrent omnem cultum idololatriæ, Deut. 7. 5. *Aras eorum ſubuertite & confringite ſtatuas, lucosq́ ſuccidite, & ſculptilia comburite, quia populus ſanctus es Domino DEO tuo.* Quid ergo myſterii hic eſt, quod Ezechias confregerit ſerpentem æneum, quod quilibet alius facere potuiſſet?

47. DICES: Serpens æneus, & DEI mandato factus erat, & CHRISTVM figurabat. Quid tum? Si ideò aliis non licuit eum confringere, cur Regi licuit? aut ſi Regi licuit, cur aliis non item? Nuſquam legimus, Regi peculiare quid conceſ-

ſum

ſum fuiſſe circa ſerpentem, quod aliis ſimiliter conceſſum non ſit. Et quid dicemus de arca Noe? Nonne, & mandato DEI facta fuit, & Chriſti Eccleſiam figurauit? Omnino. An ideo ſoli Regi permiſſum fuit, illam diſſoluere, poſt peractum diluuium? Nemo dixerit.

8. Obiectio, ſumpta ex titulis Regum Veteris Teſtamenti.

48. REx Angliæ, ſicut hactenus ex facto Regum Veteris Teſtamenti conatus eſt aſtruere primatum ſuum in Eccleſia; ita nunc ad titulos eorum conuertitur. Sunt autem hi. 1. Reges vocantur *Filii Altiſſimi.* 2. *Dii.* 3. *Vncti Domini.* 4 *in ſolio Dei ſedentes.* 5. *Famuli Dei.* 6. *Angeli Dei.* 7. *Facti iuxta cor Dei.* 8. *Lumina Iſraelis.* 9. *Nutritii Eccleſiæ.* Ergo habent Primatum in Eccleſia.

49. Videamus, quid lateat in his

titulis. PRIMVS est, Reges, inquit, vocantur *filii Altissimi*, iuxta illud 2. Reg. 7. 14. *Ego ero ei* (Salomoni) *in Patrem, & ipse erit mihi in filium* Sed quæro, an non omnes pii ac fideles sint filii DEI, qui ex Christi institutione dicunt, *Pater noster, qui es in cœlis*? An non de omnibus piis ac fidelibus intelligendum sit illud 1. Ioan. 3. 1. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filii Dei nominemur & simus*? Nihil dubito. Cur ergo Rex Angliæ hunc titulum, quem CHRISTVS & Apostoli volunt omnibus bonis communem esse, solis Regibus arrogare vult? Et Sacellanus, qui tãtopere fauet suo Regi, an se filium Dei esse non putat? An in tota Anglia, solum Regem eo priuilegio gaudere censet? Nisi dicat, omnes quidem pios, sed Reges peculiari quodam modo filios DEI esse. Etiamne improbos? Si soli probi sunt, iam non sanè, quà Reges, sed quà probi, filii DEI sunt.

50. SE-

50. SECVNDVS TITVLVS; Reges vocantur *Dii*, Pſal. 81. 6. *Ego dixi, Dii eſtis*. Et Exod. 22. 8. *Si inuenitur fur, duplum reddet, ſi latet fur, Dominus domus applicabitur ad DEOS*. Mira res. Solent aduerſarii grauiter accuſare Catholicos, quòd Pontificem Romanum appellent Deum. Et ipſi ſuos Reges impune appellari ſic volunt. Imò ſacræ Scripturæ teſtimoniis abutuntur. Nam illud, *Ego dixi, Dii eſtis*, non de ſolis Regibus, ſed de Prophetis quoque intelligendum eſſe, diſertè explicat Chriſtus Ioan. 10. 34. cùm ait: *Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ego dixi, Dii eſtis? Si illos dixit Deos, ad quos ſermo DEI factus eſt, &c* Similiter illud: *Dominus domus applicabitur ad Deos*, non de Regibus, qui tunc nulli erant, ſed de Iudicibus intelligendum eſſe, quis neſcit? Si ergo non ſoli Reges, ſed etiam alii vocari poſſunt Dii, quid eſt, quod ex hoc titulo colligit Rex Angliæ, Reges, & non alios, eſſe Primates Eccleſiæ?

51. TERTIVS TITVLVS: Reges vocantur Christi, seu vncti Domini, 1. Reg. 24. 11. *Non extendam manum meam in Dominum meum, quia Christus Domini est.* Fateor. At non soli Reges, sed etiam sacerdotes in veteri Testamento vngebantur. Et quanquam hoc neget Sacellanus Regis, ita tamen clarum est, vt negari, nisi impudenter, non possit. Testimonia Scripturæ passim obuia sunt. Exodi 29. 7. *Oleum vnctionis fundes super caput eius, atque hoc ritu consecrabitur.* Et Leuit. 4. 3. *Si Sacerdos, qui vnctus est, peccauerit.* Et Leuit. 8. 12. *Fundens oleum super caput Aaron, vnxit eum & consecrauit.* Et Num. 3. 3. *Hæc nomina filiorum Aaron Sacerdotum, qui vncti sunt, & quorum consecratæ manus, vt sacerdotio fungerentur.* Et 2. Machab. 1. 10. *Qui est de genere Christorum Sacerdotum.* Imò etiam Prophetæ vngebantut, 3. Reg. 19. 16. *Iehu filium Namsi vnges regem super Israel: Eliseum autem filium Saphat, vnges Prophetam pro te.*

Hinc

Hinc ita concludo: Vtriq;, tam Sacerdotes, quàm Reges, in veteri Testamento, vocabantur *Vncti Domini*: Ergo si solus ille titulus spectetur, vel vtrique, vel neutri habebant Primatum Ecclesiæ. Si vtrique, cur de Sacerdotibus negat Rex Angliæ? Si neutri, cur de Regibus affirmat? Addo. Vel sermo est de externa vnctione, vel de interna. Si de externa, cõmunis ea fuit Regibus, Sacerdotibus & Prophetis, vt dictum est. Si de interna, nemo fidelium excluditur. Omnes vncti sunt. 2. Cor. 1. 21. *Qui vnxit nos Deus*. Et 1. Ioan. 2. 20. *Vos vnctionem habetis á Sancto*.

52. QVARTVS TITVLVS, Reges dicuntur in solio Dei sedere, 2. Paral. 9. 8. *Sit Dominus DEVS tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum, Regem Domini DEI tui*. Sed constat, duplex esse regnum: vnum terrenum, alterum spirituale. Duo igitur solia, duo throni distinguendi sunt. Reges sedent in solio regni

terreni: Episcopi in solio Ecclesiæ, quod est regnum spiritale. Acto. 20. 28. *Attendite vobis & vniuersi gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam* DEI. Nec Regibus, sed Apostolis dictum est à CHRISTO. Matth. 19. 28. *Cúm sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel.* En, Apostoli Regum iudices erunt; non Reges Apostolorum.

53. QVINTVS TITVLVS, Reges vocantur *Serui Dei*. 2. Paral. 6. 15. *Qui præstitisti seruo tuo Dauid, patri meo, quæcunque locutus fueras ei.* Ita est. Sed an soli Reges sunt serui DEI? An non etiam Apostoli & Episcopi? Acto. 4. 29. *Et nunc Domine, da seruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum.* Act. 16. 17. *Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis.* Rom. 1. 1. *Paulus seruus Iesu Christi.* An non omnes pii Christiani? Roman. 6. 22. *Nunc autem liberati*

rati à peccato, serui autem facti DEO. Occurrit Sacellanus, omnes quidẽ pios ac fideles vocari seruos Dei, sed tamen Regibus per quandam eminentiam conuenire hunc titulum. Audio. Sed in quo consistit hæc eminentia? An quia Reges sunt magis pii, quàm cæteri fideles? At non semper id verum est. An quia seruiunt Deo in altiori gradu, quàm cæteri? Hoc ipsum est in quæstione. Ego contendo, Apostolos & Episcopos seruire in altiori gradu. Seruiunt Deo in regno Christi, quod *non est de hoc Mundo.* Sunt *dispensatores mysteriorum DEI.* 1.Cor.4.1. Et quod amplius est, sunt *adiutores Dei.* 1.Cor.3.9. Imò sunt *Patres* seu *genitores* filiorum Dei, 1.Cor.4.15. Sunt *fundamenta*, supra quæ reliqui ædificati sunt, Ephes.2.20. Denique, si plura expectantur, sunt supra conditionem seruorum Dei, Ioan.15.14. *Iam non dicã vos seruos, quia seruus nescit, quid faciat Dominus eius. Vos autẽ dixi amicos*

quia

quia omnia, quacunque audiui à Patre meo, nota feci vobis.

54. SEXTVS TITVLVS: Reges vocantur Angeli Dei, 2. Reg. 14. 20. *Tu autem Domine, mi Rex, ſapiens es, ſicut habet ſapientiam Angelus Dei, vt intell gas omnia ſuper terram.* Sed quid hinc colligi poteſt? Non aliud, quàm ex omnibus Iudæorum Regibus, ſolum Dauidem vocatum fuiſſe Angelum Dei, idque à muliere, non ob regiam poteſtatem, ſed ob ſingularem ſapientiam, qua erat præditus. Quid ſi ego plus adferam pro Sacerdotibus? Non de vno tantùm, ſed de omnibus dictum eſt illud Malach. 2. 7. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt.* Nunc expendamus, vter rectius concludat, Rex Angliæ, an ego. Regis illatio eſt hæc: Dauid habuit tantam ſapientiam, vt Angelo ſimilis eſſe videretur: Ergo omnes Reges ſunt tales: quiſque igitur Rex in

ſuo

ſuo regno Primatum Eccleſiæ tenet. Ineptè. Hæc autem mea eſt: Omnes Sacerdotes ſummi in veteri Teſtamento, vocati ſunt Angeli Dei, quia Dei voluntatem certò & infallibiliter aliis annuntiabant, quod non poterant Reges: Ergo Sacerdotes in rebus ad DEVM pertinentibus erant ſupra Reges.

55. SEPTIMVS TITVLVS; Reges dicuntur facti iuxta cor Dei, 1. Reg. 13.14. *Quæſiuit Dominus ſibi virum iuxta cor ſuum.* Eſto hoc. Quid tum? An quia Dauid Rex fuit vir iuxta cor Dei, omnes Reges tales ſunt? Imò, contra res habet. Saul Rex, quia non erat vir ſecundùm cor Dei, à regno excluſus eſt: Dauid autem, quia erat talis, Sauli ſubrogatus. Sic enim loquitur Scriptura: *Dixit Samuel ad Saul: Stultè egiſti, nec cuſtodiſti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod ſi non feciſſes, iam nunc præparaſſet Dominus regnum tuum ſuper Iſrael in ſempiternum: ſed nequaquam*

regnum tuum vltra cõsurget. Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum, vt esset Dux super populum suum. Nec vllius momenti est distinctio Sacellani, cùm ait, Regem dupliciter dici posse iuxta cor Dei. 1. quoad personam Regis. 2. quoad officiũ seu magistratum. Omnes Reges, etiam malos, licet priori modo non sint iuxta cor Dei, posteriori tamen esse. Sed, si hoc sufficit, omnes etiam Sacerdotes & Episcopi sunt secundùm cor DEI. Imò magis, quám Reges. Nam DEVS in Veteri Testamento sponte, & ex proprio beneplacito constituit magistratum sacerdotalem: regium autem, nonnisi ex importuna Iudæorum postulatione concessit, vt habetur 1. Regum 8. 5. Igitur Sacerdotum magistratus magis fuit secundùm cor DEI, quám Regum.

56. OCTAVVS titulus: Reges vocantur *Lucerna Israelis*, 2. Reg. 21. 17. *Tunc iurauerunt viri Dauid, dicentes:*

Ima

Iam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israel. Fateor. Sed etiam Apostoli vocantur à Christo *Lux Mundi*, Matth. 5.14. Et Episcopi septem Ecclesiarum Asiæ, vocantur *septem stellæ*: Apoc. 1.20. Si ergo Reges ideò habent primatum in Ecclesia, quia appellantur *Lucernæ*: cur nõ similiter Apostoli & Episcopi habeant primatum, cùm appellẽtur *stellæ* & *lux mundi*? Non enim hic titulus minor est, quàm ille. Hinc formo tale dilemma: Hæc propositio, *Qui vocatur Lucerna, Lux, Stella, habet Primatum Ecclesiæ*: vel vera, vel falsa est. Si vera, sequitur, Apostolos & Episcopos habere Primatum Ecclesiæ, quod Rex Angliæ negat. Si falsa, sequitur, Regem Angliæ ex falso fundamento procedere.

57. NONVS titulus: Reges vocantur *Nutritii Ecclesiæ*, Isaiæ 49.23. *Et erunt Reges nutritii tui, & Reginæ nutrices tuæ.* Sed adde quod sequitur: *Vultu in terram dimisso adorabunt te, &* *pulue-*

pulterem pedum tuorum lingent. Loquitur Propheta de futura Christi Ecclesia; & dicit, fore aliquando tempus, quando Reges & Reginæ gentiles conuertentur ad fidem Christi, & sic magno incremento augebunt Ecclesiam, eamque tanquam sponsam Christi venerabuntur. At hinc non efficitur Reges & Reginas fore primates Ecclesiæ, sed potius filios & subiectos. Et sanè, si vim faciamus in voce, *Nutritius*, quis magis nutriuit Ecclesiam CHRISTI quàm Apostoli & eorum successores, qui per vniuersum orbem prædicarunt Euangelium, & omnes gentes, cum suis Regibus & Reginis, Ecclesiæ CHRISTI aggregarunt?

58. HACTENVS de titulis. Ex quibus sic cōcludo: Apostoli & Episcopi nō habent minores titulos, quàm Reges; imò sæpe maiores: si ergo ex titulis debeat colligi Primatus Ecclesiæ, non minus Apostoli & Episcopi,

ſcopi, quàm Reges, erunt primates in Eccleſia; imò multo magis. Vtrunque oſtendo inductione. 1. Reges vocantur *filii Altiſſimi*. Non minus Apoſtoli. 2. Reges vocantur *Dij*. Etiam Sacerdotes & iudices Eccleſiaſtici. 3. Reges vnguntur. Etiam Sacerdotes. 4. Reges ſedent in ſolio terreno: At Apoſtoli & Epiſcopi in cœleſti. 5. Reges ſunt *ſerui DEI*. At Apoſtoli, *iam non ſerui, ſed amici*. 6. Reges ſunt *Angeli DEI*. Nec minus Sacerdotes. Imò toti generi Sacerdotum id conuenit; non toti Regum. 7. Reges ſunt *iuxta cor DEI*. Multò magis Sacerdotes & Apoſtoli. 8. Reges ſunt *lucernæ Iſraelis*. At Apoſtoli *lux mundi*. 9. Reges ſunt *nutritii* Eccleſiæ. At Apoſtoli Patres nutritiorum.

Concluſio totius capitis.

59. HOc capite oſtenſum eſt, nullum extare ius diuinum

Veteris Teſtamenti pro primatu Regum: extare tamen pro primatu Sacerdotum. Nec aduerſarios vllum ius pro ſe hactenus allegaſſe, ſed ex ſolis Regum factis & titulis argumentatos eſſe. Hanc autem argumentandi rationem non ſolùm infirmam eſſe, ſed etiam magis nobis, quàm ipſis patrocinari. Hæſi autem diutius in hoc capite, quia ſi ſemel probatum ſit, ex veteri Teſtamento nihil adferri poſſe pro primatu Regis: conſequenter oſtenſum erit, Reges nullo modo eſſe Primates Eccleſiæ. Nam Sacellanus Regis Angliæ fatetur, fundamentum illius Primatus in ſolo Veteri Teſtamento quæri oportere: & nullum illius in Nouo veſtigium aut exemplum exiſtere. Nihilominus tamen, vt ſeruemus ordinem ſuperius aſsignatum, etiam de Nouo Teſtamento aliquid dicendum eſt.

COM-

COMMENTARIVS.

1. Circa hoc caput, quod in hac quæstione præcipuum eſt, duo potiſſimum facis Tookere. Primò, quædam inepta ac futilia in medium adfers. Hæc lubens præteribo. Secundò, contendis mecum de quibuſdam Scripturæ teſtimoniis, quæ ex veteri Teſtamento deſumpta ſunt. In his diſcutiendis, quia verè ad rem faciunt, aliquantiſper immorandum eſt. Nec ſine fructu, vt ſpero.

I. TESTIMONIVM SCRIpturæ diſcutitur.

2. Igitur primum teſtimonium habetur Deuteronomii 17. 14. his verbis: *Cùm ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & poſſederis eam, & dixeris, Conſtituam ſuper nos Regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes; eum conſtitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non ſit frater tuus. Cumq́; fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero ſuble-*

uatus, præsertim cùm Dominus præceperit vobis, vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas, quæ alliciant animum eius, neq; argenti & auri immensa pondera. Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit secum, legetq; illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dextram vel sinistram, vt longo tempore regnet ipse, & filius eius super Israel.

3. Ex hoc testimonio sic argumentatus sum: Quidquid de Regis electione, officio & potestate, statutum est iure diuino veteris Testamenti, hoc continetur in his verbis Deuteronomii, quæ iam citata sunt: sed in illis nihil habetur de Primatu Regis in rebus ecclesiasticis: Ergo Primatus Regis in rebus ecclesiasticis non fundatur in iure diuino veteris Testamenti.

4. Quid tu hîc Tookere? Negas maiorem & minorem. Maiorem, quia multa, inquis, statuta sunt iure diuino veteris Testamenti circa Regem, quæ non habentur

234

in illis verbis Deuteronomii, vt v.g. de vnctione, inauguratione, & diuinatione Regis. Audi, mi homo. Non dixi, omnia vniuersè, quæ statuta sunt circa Regem, haberi in illis verbis Deuteronomii; sed omnia, quæ pertinent *ad electionem, potestatem & officium Regis.* Vnctio & inauguratio ab eis distincta sunt. Igitur hæc propositio negari poterat, si à me fuisset posita: *Quicquid de Regis electione, vnctione, inauguratione, potestate & officio, statutum est iure diuino veteris Testamenti, hoc habetur in cap. 17. Deuteronomii.* Hæc autem non potest negari: *Quicquid de Regis electione, officio & potestate statutum est iure diuino veteris Testamenti, hoc habetur in capite 17. Deuteronomii.* Nec ad eam elidendam valet instantia de vnctione & inauguratione.

5. Quod addis de diuinatione, sumpsisti ex illo Prouerbiorum cap. 16. 10. *Diuinatio in labiis Regis; in iudicio non errabit os eius.* Sed non video, quid ad rem faciat. Primò, quia nos hic agimus de iis, quæ iure diuino statuta sunt in veteri Testamento, & quærimus, an inter ea debeat recenseri Primatus Regis in Ecclesia? At non omnia, quæ habentur in Prouerbiis, statuta sunt iure diuino Veteris Testamenti. Aliud est, hoc aut illud ha-

beri in Verbo Dei; aliud, hoc aut illud ſtatutum eſſe iure diuino. Quæ tu confundis, Tookere. Secundò, quia magni authores interpretantur illum locum, quem citaſti ex Prouerbiis, de ſolo Chriſto, qui eſt Rex Regum; non de aliis Regibus. Nec ſine cauſà. Nam Chriſtus nunquam errat in iudicio; alii ſæpè errant. Tertiò, quia cæteri, qui eundem locum interpretantur de aliis Regibus, non intelligunt de iudicio Regum in rebus Eccleſiaſticis, ſed ſolùm in ciuilibus; neque de quouis Rege in particulari, ſed tantùm de aliquibus. Quo pacto Salomon non errauit in iudicio circa filium meretricis; nec Daniel in iudicio circa Suſannam. An tu putas, Salomoni & Danieli omnes ſimiles eſſe? Vtinam id quidem ſit.

6. Negas etiam minorem. Negas, inquam, in iſto capite Deuteronomii, nihil haberi de Primatu Regis. Dic ergo, in quibus verbis vel apicibus habetur aliquid de Primatu? In iſtis, inquis: *Deſcribet ſibi Rex Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit ſecum, legetq́ illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt.* Sed primùm quæro, an Rex Angliæ putet,

hæc

hæc verba ad ſe pertinere, nec ne? Si ad illum non pertinent, quomodo Primatus eius probari inde poteſt? Si pertinent, cur non ſeruat, quæ in iis præcepta ſunt? Non enim cuſtodit ceremonias & iudicia, quæ in Deuteronomio præſcribuntur de agno paſchali, de ciborum delectu, de libello repudii, de ſtupro, adulterio, ædificio, ſuſpendio, de aliis ſexcentis.

7. Dices fortè, non opus eſſe, vt Rex Angliæ ſeruet omnia ſimpliciter, quæ in Deuteronomio ſcripta ſunt, ſed vt ſeruet præcepta Decalogi. Nam reliqua præcepta, ceremonialia & iudicialia abrogata ſunt. Eſto ſanè. Sed quid inde colligis pro Primatu? An ex eo, quia Rex ſeruare debet præcepta Decalogi, probare vis, Regem in Eccleſia Primatum obtinere? Valde erras. Etiam alii, qui Reges non ſunt, ſeruare ea debent; nec ideò in Eccleſia Primatum habent. At, inquies, hoc Regi præ aliis peculiare eſt, quòd non ſolùm ipſe ſeruare ea debeat, ſed & operam dare, vt ſubditi ea ſeruent. Primùm nego, hoc illi peculiare eſſe. Etiam parentes curare debent, vt Decalogus ſeruetur à domeſticis. Deinde, ſit illi peculiare. Nondum probatum eſt, Sacerdotes & Epiſcopos, in rebus Eccleſiaſticis, ſubditos Regi eſſe. Nec facilè id probaturus es.

II. TESTIMONIVM discutitur.

8. Secundum testimonium habetur in eodem capite Deuteronomii, v. 8. his verbis: *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram; & Iudicum intra portas tuas videris verba variari: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesq; ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore: quæresq; ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem. Et facies, quodcunque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius; sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dextram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto Iudicis, morietur homo ille, & auferes malum de Israel.*

9. Circa hoc testimonium tria notaui. Primò, quód sermo sit de controuersiis legalibus, quæ difficultatem habent, & in vtrámq; partem ab inferioribus iudicibus trahuntur. Secundò, quod huiusmodi cõtrouersiæ ad summum Sacerdotem, tanquam ad legitimũ iudicem deferendę sint.

Tertiò, quòd sub pœna mortis oporteat acquiescere sententiæ Sacerdotis.

10. Hinc dupliciter argumentatus sum. Primò sic: Ille censetur habere Primatum Ecclesiæ, qui in rebus ad legem diuinam & eius interpretationem pertinentibus, constitutus est supremus Iudex in terris, cui oporteat obedire: Atqui non Rex, sed Sacerdos constitutus est talis Iudex à DEO: Ergo non Rex, sed Sacerdos habet Primatum Ecclesiæ. Secundò sic: Si Rex esset supra Sacerdotem in causis ecclesiasticis, non opus esset stare iudicio Sacerdotis, sed liceret ad Regem, tanquam ad superiorem Iudicem prouocare. At hoc non licet: Non ergo Rex, sed Sacerdos est supremus Iudex in controuersiis legalibus à Deo constitutus.

11. Hîc vertis te in omnem partem, Tookere. Ac tria potissimum dicis. Primò, in testimonio Deuteronomii citato, latam esse legem à Deo, qua iubentur subditi in rebus ambiguis ire ad summum Sacerdotem, & illius iudicio acquiescere, seclusa omni prouocatione ad Regem. Hoc pro me facit. Secundò, legem illam esse iudicialem, ac proinde abrogatam. Hîc te iugulas. Nam si concedis, in Veteri Testamento fuisse talem legem à DEO latam (etiamsi iam abrogata sit)

necessariò debes concedere, Sacerdotem in veteri Testamento fuisse supremum Iudicem in causis legalibus, cui omnes debuerint obedire: Et quod inde sequitur, Sacerdotem in veteri Testamento habuisse Primatum Ecclesiæ. At hoc ipsum est, quod contendimus. Quid ergo præsidij habes ex veteri Testamento pro Primatu Regis? Nihil sanè.

12. Tertiò dicis, etiamsi Lex illa non esset abrogata, sed adhuc vigeret, non tamen obfuturam Primatui Regis. Non enim latam esse pro solo Sacerdote, sed simul pro Sacerdote ac Iudice. Itaque ex illa lege non confirmari authoritatem solius Sacerdotis, sed authoritatem duarum personarum coniunctim, nempe Sacerdotis & Iudicis: Et per Iudicem intelligi Regem. Audi Tookere. Dabo tibi, quod vis, legem illam latam esse pro duabus personis, id est, pro Sacerdote & Iudice. Sed primum, vnde probas, per Iudicem intelligi ipsum Regem? Textus loquitur de Sacerdote & Iudice, qui habitaturi erant in eo loco, quem elegisset Domiuus Deus, id est, in eo loco, in quo futurum erat Tabernaculum vel Templum Domini. At Rex non semper habitabat in eo loco, vbi erat Tabernaculum: Ergo per Iudicem habitan-

habitantem in eo loco, non intelligitur Rex.

13. Sed etiam hoc dabo tibi, per Iudicem intelligi Regem, ac proinde legem illam Deuteronomii, coniunctim latam esse pro Sacerdote & Rege. Sed quo sensu hoc intelligis? Video quatuor modis intelligi posse. Primò, vt vterq; per modum vnius fuerit Iudex in quacunque controuersia, tam ecclesiastica, quàm ciuili; nec Rex sine Sacerdote, nec Sacerdos sine Rege, potuerit sententiam ferre. Secundò, vt Sacerdos seorsim fuerit supremus Iudex in Ecclesiasticis, & Rex seorsim in ciuilibus. Tertiò, vt solus Sacerdos fuerit supremus Iudex in omnibus, tam ciuilibus, quàm ecclesiasticis; cui tamen Rex fuerit subordinatus. Quartò, vt solus Rex fuerit supremus Iudex in omnibus, cui Sacerdos fuerit subordinatus.

14. Primus sensus nec verus est, nec tibi patrocinatur. Non enim verum est, Regem & Sacerdotem, per modum vnius Iudicis, debuisse coniunctim de quacunque controuersia sententiam ferre. Hoc patet ex ipso textu, qui sic habet; *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram.* Vbi illa particula,

la, *inter causam & causam*, communis est, & extendi potest, tam ad causam ecclesiasticam, quàm ciuilem. Illa verò, *inter sanguinem & sanguinem*, significat causam ciuilem. Illa denique, *inter lepram & lepram*, denotat causam Ecclesiasticam, ad solos Sacerdotes pertinentem. Nam soli Sacerdotes iudicabant de lepra, vt expressè habetur in Leuitico, cap. 13. & 14. per totum. Vnde Christus in Euangelio non misit leprosum ad Regem, sed ad solum Sacerdotem. *Vade*, inquit, *ostende te Sacerdoti*, Matth. 8. 4. Hinc infero, in controuersia de lepra, non fuisse duos Iudices per modum vnius, sed solum Sacerdotem fuisse Iudicem sine Rege. Falsum ergo est, legem Deuteronomii latam esse de Sacerdote & Rege coniunctim, per modum vnius. Sed etiamsi lata sic esset, non faceret pro te Tookere. Nam inde sequeretur, Primatum Ecclesiæ in Veteri Testamento non pertinuisse ad solum Regem, quod tu contendis; sed coniunctim ad Regem & Sacerdotem, quod tu minimè vis.

15. Secundus sensus omnino contra te est. Asserit enim in veteri Testamento fuisse duos supremos Iudices: alterum in controuersiis ecclesiasticis, nempe Pontificem

tificem; alterum in ciuilibus, nempe Regem aut Vicarium illius. Vbi ergo Primatus Regis in Ecclesiasticis? Et hoc sensu videtur hanc legem Deuteronomii, de qua agimus, interpretatus esse Iosaphat Rex, 2. Paralipom. 19. 11. cùm dixit; *Amarias Sacerdos & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit. Porrò Zabadias filius Ismael, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent,* De quibus verbis paulò post iterum dicemus.

16. Tertius sensus non minus contra te facit. Eo asseritur, in veteri Testamento solum Sacerdotem fuisse supremum Iudicem controuersiarum: Regem autem fuisse illi subordinatum, tanquam executorem. Hoc tu non vis. Alii tamen volunt, præsertim illi, qui sic legunt textum: *Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, ex decreto iudicis morietur.* Vbi illa particula, *nolens obedire Sacerdotis imperio,* significat, Sacerdotem fuisse supremum iudicem, cuius imperio erat obtemperandum. Illa verò, *ex decreto Iudicis morietur*, denotat Regem vel Vicarium illius fuisse executorem sententiæ à Sacerdote latæ. Et ita sentit Cardinalis Bellarminus lib. 4. de Pontifice cap. 1.

17. Quar-

17. Quartus ſenſus pro te quidem faceret, ſi verus eſſet; ſed tamen verus non eſt. Aſſerit enim in veteri Teſtamento ſolum Regem fuiſſe ſupremum Iudicem in omnibus controuerſiis, tam eccleſiaſticis, quàm ciuilibus; & Sacerdotem fuiſſe illi ſubordinatum. Quod ſine dubio falſum eſt. Hoc primo patet ex illa particula, *inter lepram & lepram.* Nam, vt ſupra dixi, Rex in veteri Teſtamento non iudicabat de lepra, ſed ſolus Sacerdos. Deinde ex illa particula, *Qui noluerit obedire Sacerdotis imperio, morietur.* Quæ ſignificat, ab imperio & ſententia Sacerdotis non licuiſſe prouocare ad alium judicem; ac proinde non fuiſſe alium judicem ſupra Sacerdotem. Ex quibus omnibus concludo, teſtimonium Deuteronomii, de quo hactenus actum eſt, nullo modo patrocinari Regibus, in quæſtione de Primatu Eccleſiæ, ſed Sacerdotibus.

III. TESTIMONIVM diſcutitur.

18. Tertium teſtimonium habetur, 2. Paralip. 19. 8. his verbis: *In Ieruſalem quoque conſtituit Ioſaphat Leuitas & Sacerdotes & Principes familiarum ex Iſrael, vt iudicium & cauſam Domini iudicarent habitato-*

bitatoribus eius. Præcepitque eis dicens: Omnem causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in vrbibus suis, ostendite eis, vt non peccent in Dominum. Amarias autem Sacerdos & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit. Porro Zabadias, filius Ismael, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.

19. Hoc testimonio vos abutimini pro Primatu Regis stabiliendo; nos rectè vtimur ad eundem Primatum destruendum. Facitis autem duo argumenta. Alterum est Iacobi Regis, in hunc modum: Quicunque constituit Leuitas & Sacerdotes in aliqua ciuitate, habet Primatum Ecclesiæ: Atqui Rex Iosaphat constituit Leuitas & Sacerdotes in Ierusalem: Ergo habuit Primatum Ecclesiæ. Hoc argumentum supra à me solutum est. Dixi, tria spectari posse in Leuitis & Sacerdotibus veteris Testamenti. 1. Electionem seu designationem personæ ad officium diuinum. 2. Consecrationem. 3. Applicationem ad exercitium in certo aliquo loco. Igitur Regem Iosaphat nec elegisse, nec cõsecrasse Leuitas & Sacerdotes (cùm electio ad solum Deum; consecratio ad summum Pontificem pertinuerit) sed tantum applicasse ad exercitium in certo aliquo

aliquo loco, id eſt, vocaſſe Leuitas & Sacerdotes, qui iam conſecrati erant, vt ſeruirent Deo in Ieruſalem, qui prius alibì ſeruiuerant. Hinc autem non rectè colligi Primatum Eccleſiæ. Nam & nunc Principes Catholicos ſimile quid facere, quando aliunde vocant Ieſuitas in ſuas ditiones, vt ibi concionentur, & alia officia diuina peragant; nec tamen ideo Primatum Eccleſiæ ſibi arrogare. Hæc fuit mea ſolutio. Tu nihil contra eam adfers, Tookere, niſi quod diſpliceat tibi exemplum Ieſuitarum, quo ſolutionem illuſtraui. Si vſus fuiſſem exemplo Prædicantium, ſine dubio nihil habuiſſes, quod opponeres.

20. Alterum argumentum à te prodiit. Eſt autem huiuſmodi. Ioſaphat Rex conſtituit ſibi duos Vicarios ſeu delegatos: Vnum in rebus diuinis & eccleſiaſticis, nempe Amariam Pontificem; alterum in ciuilibus & temporalibus, nempe Zabadiam: Ergo Ioſaphat Rex habuit ſupremam iuriſdictionem in vtriſque rebus, tam eccleſiaſticis, quàm ciuilibus; quia in vtriſque habuit ſub ſe Vicarium ſeu delegatum. Reſpondeo. Antecedens falſum eſt. Primò, quia ſi Ioſaphat habuiſſet ſub ſe Pontificem, tanquam Vicarium in eccleſiaſticis; ſicut habuit ſub ſe Zabadiam, tanquam

tanquam Vicarium in ciuilibus; planè sequeretur, quod sicut in ciuilibus poterat omnia per sè facere, quæ faciebat per Zabadiam, sic etiam in ecclesiasticis potuisset omnia per se facere, quæ faciebat per Pontificem: At hoc falsum est: Ergo & illud, ex quo sequitur. Maior per se nota est, quia quidquid facit aliquis per Vicarium, cui committit seu delegat suas vices, potest facere sine Vicario, non delegando illi suas vices, sed sibi retinendo. Minor probatur, quia Iosaphat non poterat per se exercere vllum officium summi Sacerdotis seu Pontificis. Non enim poterat introire in sancta Sanctorum, nec offerre sacrificium, nec leprosos expiare; & quæ similia sunt. Secundò, quia Vicarius, qui habet potestatem delegatam, ab eo habet, cuius Vicarius est: sed Pontifex in veteri Testamento non habebat suam potestatem à Rege, sed à Deo, mediante consecratione: Ergo non erat Vicarius Regis. Maior patet ex ipsis terminis, quia habere potestatem delegatam, nihil aliud est, quàm habere potestatem ab alio sibi concessam & demandatam. Minor constat ex ritu consecrandi Pontificem, Exodi 29.

21. Hæc sufficiant de vestris argumenò tis. Nos ex eodem Scripturæ loco, mult s

fortius argumentamur contra Primatum Regis; & quidem dupliciter. Primò sic: Qui præsidet in iis omnibus, quæ ad Deum & Ecclesiam pertinent, habet Primatum Ecclesiæ: Atqui in veteri Testamento, non Rex, sed Pontifex præsidebat in iis omnibus, quæ ad Deum & Ecclesiam pertinebant. Ergo in veteri Testamento, nō Rex, sed Pontifex habebat Primatum Ecclesiæ. Nec est, quod obiicias, Pontificem nomine Regis præsedisse. Hoc enim iam antè refutatum est.

22, Secundò sic: In veteri Testamento, Zabadias præsidebat in iis omnibus, quæ pertinebant ad officium Regis: at non pręsidebat in rebus ecclesiasticis. Ergo res ecclesiasticæ nō pertinebant ad officium Regis. Maior & minor disertè habentur in textu. Conclusio legitimè sequitur. Vel sic: Quęcunq; pertinebant ad officium Regis, commissa erant Zabadiæ: at res ecclesiasticæ non erant illi commissæ: ergo non pertinebant ad officiū Regis. Et quis dubitet?

IV. TESTIMONIVM discutitur.

23. Quartum testimonium habetur, 2. Reg. 5. 6. his verbis: *Et abiit Rex, & omnes viri, qui erant cum eo, in Ierusalem, ad Iebusæum habitatorem terræ, dictumq; est*

David

Dauid ab eis: Non ingredieris huc, nisi abstuleris cœcos & claudos, dicentes, Non ingredietur Dauid huc.

24. Ex hoc loco conatus est Sacellanus confirmare Primatum Regis in hunc modum; Ad Dauidem Regē spectabat, cœcos & claudos è templo tollere: Ergo ad eum spectabat, omnes abusus & corruptelas tollere. Ergo habebat Primatum Ecclesiæ. Sed iam supra dixi, nec priorem, nec posteriorem consequentiam legitimam esse. Tu tamen, Tookere, vtranq; legitimā esse vis. Itaq; tecum agēdum mihi iam est. Et quia tota lis pendet ex vero sensu illorum verborum: *Non ingredieris huc, nisi abstuleris cœcos & claudos,* primò discutiendum est, quid cœcorum & claudorū nomine intelligi debeat? Vel, quod idē est, an illa verba propriè, an metaphoricè intelligenda sint?

25. Tu, cum Sacellano, (quem Episcopū Eliensem vocas) metaphoricè interpretatus es. Nec tamen in explicanda metaphora, cum illo cōsentis. Nam ille, per claudos & cœcos, generatim intelligit oēs abusus & corruptelas, quæ possunt esse in Ecclesia. Omnes enim, vt ipse ait, oriri solēt *vel ex inscitia, quòd cœci sint homines, vel ex incuria, quòd in officio claudicent.* Tu non oēs, sed aliquas tantùm corruptelas intelligi putas; ac eas potissimū, quæ sunt in ministris Ecclesiæ.

Et in eum ſenſum citat illud ex Leuitico: *Cœcus & claudus non ingredietur in templum Domini, vt obeat miniſterium.* Igitur Sacellanus ſic argumentatur: Illius eſt tollere omnes abuſus, cuius eſt tollere cœcos & claudos, cùm hæc duo idem ſint (niſi quòd alterum propriè, alterum metaphoricè intelligi debeat.) Atqui Dauidis erat tollere claudos & cœcos: Ergo illius erat tollere omnes abuſus. Tu aliter, in hunc modum: Illius eſt tollere omnes abuſus, cuius eſt tollere aliquos, cùm omnium ſit eadem ratio: Atqui Dauidis erat tollere aliquos: Ergo illius erat tollere omnes.

26. Dicam, Tookere. Ambo cœci & claudi eſtis; tu & Sacellanus. Cœci, in explicanda Scriptura; claudi in argumentando. Teſtimonium Scripturæ, quod citatum eſt, non metaphoricè de abuſibus, ſed propriè de hominibus verè cœcis & claudis, ad literam intelligendum eſt. Hoc primò conſtat ex re geſta, quæ ſic habet: Dauid Rex obſidebat Ieruſalem & arcem Sion, in qua habitabant Iebuſæi, qui ab obitu Ioſue vſque ad id tempus, expelli inde non potuerant, propter loci firmitatem ac munitionem. Quare Iebuſæi, quòd putarent ſe inexpugnabiles eſſe, irridebant conatum Dauidis, & per contemptum, pone-

ponebant aliquot cœcos &claudos in mœnibus, qui acclamabant Dauidi: *Non ingredieris huc.* Quo facto significabant, non alio, quàm cœcorum & claudorum præsidio se egere ad vrbem suam, contra tantum Dauidis exercitum, propugnandam ac conseruandam.

27. De qua re ita scribit Iosephus lib, 7. antiquitatum Iudaicarum cap. 2. *Dauid cum omnibus his copiis Hierosolyma est profectus. Iebusæi verò, qui tum vrbem incolebant, Chananæorum & ipsi generis, clausis ad eius aduentum portis, & in mœnibus, quotquot erant cœci vel claudi, aut alioqui mutili, in contemptum Regis collocatis, dictitabant hos ad arcendum hostem sufficere, freti munitionum firmitate. Quo ludibrio ad iram concitatus, oppugnationem aggreditur, & cùm strenua militum opera vteretur, omnibus adnitentibus, vt vnius vrbis expugnatione, cæteris, si qui similiter pertinaces essent, metus incuteretur, vi inferiorem vrbis partem occupat. Resistente autem sola arce, decreuit propositis honoribus ac præmiis, militem ad rem alacriter gerendam excitare: promisitq; ei, qui per subiectam vallem in arcem euasisset, totius exercitus imperium se commissurum; & cum eo certatim omnes eniterentur, cupiditate summæ Præfecturæ accensi, Saruiæ filius*

Ioabus alios præuenit, & conſcenſa arce, clamore ſublato, à Rege promiſſum copiarum imperium popoſcit. Similia habent alii, vt Theodoretus quæſt.16.17. Abulenſis quæſt. 7. Gloſſa interlinearis, Lyranus, &c.

28. Hinc patet, nomen cœcorum & claudorum non metaphoricè pro abuſibus, ſed propriè pro verè cœcis & claudis, accipi oportere. Quod etiam confirmant illa verba, quæ ſequuntur in textu ſacro: *Propoſuerat Dauid in die illa præmium, qui percußiſſet Iebuſæum, & tetigiſſet domatum fiſtulas, & abſtuliſſet cœcos & claudos odientes animam Dauid.* Vbi illa particula, *odientes animam Dauid*, non poteſt aliter intelligi, quàm quòd cœci & claudi, qui ſtabant in mœnibus, eſſent hoſtes & aduerſarii Dauidis. De abuſibus certè intelligi non poteſt. Quis enim ſic loquatur, *Abuſus oderunt animam Dauid?*

29. Poſita hac interpretatione, quæ veriſsima eſt, videamus, quam vim habeat argumentum tuum, Tookere. Sic ſanè formandum eſſet: Iebuſæi per contemptum dixerunt Dauidi, Non ingredieris in hanc ciuitatem, niſi prius abſtuleris cœcos & claudos ex mœnibus: Ergo ad Dauidem iure diuino ſpectabat, tollere abuſus & corruptelas Eccleſię. Conſequentia probatur, quia

quia Tookerus & Sacellanus ſunt boni viri, quibus negari nihil poteſt.

V. TESTIMONIVM diſcutitur.

30. Quintum teſtimonium habetur 2. Reg. 6. 2. his verbis: *Surrexit Dauid & abiit, & vniuerſus populus cum eo, vt adducerent Arcam Dei.* Et infra v. 14. *Dauid ſaltabat totis viribus ante Dominum, accinctus ephod lineo. Et Dauid & omnis domus Iſrael ducebant arcam teſtamenti Domini in iubilo, & in clangore buccinæ.*

31. Ex hoc teſtimonio putat Sacellanus ſtabiliri poſſe Primatum Regis, in hunc modum: Dauid præceſsit arcam Domini: Ergo habuit Primatum Eccleſiæ. Sed iam ſupra dixi, ineptam eſſe conſequentiam. Sicut etiam hæc inepta eſt; Populus Iſrael præceſsit arcam Domini: Ergo habuit Primatum Eccleſiæ. Et ſimiliter hæc: Pueri Chriſtiani præcedunt venerabile Sacramentum Euchariſtiæ, quando in publica proceſsione deportatur. Ergo habent Primatum Eccleſiæ. Adieci, hanc legitimam eſſe; Non licuit Regibus, ſed ſolis Sacerdotibus, attingere arcam Domini: Ergo Sacerdotes præferuntur Regibus, in iis, quæ ad Deum & religionem pertinent.

32. Hæc tu ægrè fers, Tookere. Et multa, quæ parum ad rem faciunt, in medium adfers. Primò dicis, me, cùm ista scriberem, *fortasse inter scyphos lusisse, & Ioannis illius Anglici, olim Papæ vel Papissæ de Moguntia*, recordatum esse. An putas me tui vel Thomsonii similem esse, vt quotidie inter scyphos madeam? De te sic scribunt, qui norunt: *Guilielmus Tookerus, minister genialis & aulicus, comedit bibitq; lautè.* Item: *Culinam tantùm & Bacchum sapit.* Item: *Homo est turbulentissimus, vinolentus, indoctus.* De Thomsonio sic: *Richardus Thomsonius notus omnibus, natione Batauus est, sed ex parentibus Anglis, rhetor, poeta, & potator insignis. Nescio, si alter similis illi in Anglia Bythias.* Item: *Quidam vir grauis sæpius hominem adiit, sed semper ebrium inuenit; & ad integrum diem, sobrium reperire, factu difficile, imò & impossibile existimat.* Nos, Tookere, in hac schola non exercemur.

33. Et quæ est illa Papissa de Moguntia, de qua loqueris? Constat, apud vos fuisse fœminam, quæ Ecclesiæ Anglicanæ supremum in terris Caput, post Christum, appellata est. Magno sanè vestro dedecore. Apud nos, nec est, nec fuit, quæ similem titulum aut honorem sibi arrogaret. Neq; tam

tam molles ac delicati ſumus, vt in rebus ad Eccleſiam pertinentibus, vnius fœminæ arbitrio, dirigi ac gubernari nos ſinamus. Antiqua fides & religio, quam ſequimur, cordatos & robuſtos cultores habet. Vobis, qui nouella ac molliori fide imbuti eſtis, volupe eſt, vel mulierculæ, vel androgyni alicuius imperio ſubiacere. Aptiſsimè à quodam dictum eſt:

Roma viros Papas; Papiſſas Anglia cœlo
Subuehit; androgynos ſtulta Geneua colit.

34. Sed videamus cætera. Secundò igitur dicis: *Eccleſiam noſtram ſimilem eſſe Michol filiæ Saulis. Sicut illa irriſit Dauidem ante arcam ſaltantem; ſic nos ridere & ſubſannare veſtra ſolennia.* Magnum myſterium narras Tookere. Sed erras in perſonis. Puritani rident & ſubſannant ſolennia Catholicorum; rident Exorciſmos in Baptiſmo; rident Sacramenta Confirmationis, Ordinis, Pœnitentiæ, extremæ Vnctionis; rident cantum, organa, ſacrificia, ieiunia, feſtiuitates, ſolennes proceſſiones, & quæ ſimilia ſunt. Nihil horum apud vos eſt; aut ſi adhuc aliquid eſt, à Puritanis, qui vobiſcum habitant, ridetur & ſubſannatur. Nos certè innoxii ſumus.

35. Tertiò dicis, Euchariſtiam, quæ in ſolenni proceſsione deportatur, nihil aliud

esse,quàm *libum, frustulum, crustulum, idolomaniam:* Et nos, qui eam prosequimur, *Asinos esse, clitellis superstitionum onustos.* Hoc est,quod dixi, Tookere. Tu cum Puritanis rides nostra solennia; non nos vestra. Nos Dauidi; vos Micholi similes in hac re estis. Dauid in solenni processione deducebat arcam, & præ gaudio saltabat, canebat,exultabat. Et quo magis à fœmina ridebatur, eo maiori conatu ac pietate, inchoatum opus perficiebat. Ita planè nunc fit. Nos Catholici in solenni processione deducimus sacrosanctam Eucharistiam, & præ gaudio exultamus, ac omni campanarum, musicorum, organorum & cereorum genere, Deum nostrum honoramus: Et quo magis à vobis irridemur, (qui in hoc negotio fœminæ, non viri estis) eò plus incrementi capit nostra deuotio, & in Deum charitas ac reuerentia. Neq; nos turbat,quòd asini à te vocemur, quòd clitellis superstitionum onusti esse dicamur. Iam pridem edocti sumus, calumnias & iniurias patienter pro Christo ferre. Hoc vnum dolemus, quòd sacram Eucharistiam tam enormi blasphemia lacerare ausus es. Quanquam aliud à te exspectari vix potest. *Culinam tantùm & Bacchum sapis.* Res diuinæ ludibrio tibi sunt.

36. Atque hæc hactenus effudisti. Addis

duo,

 245
duo, quæ ad causam spectant: vnum circa Sacellani, seu Episcopi Eliensis argumentum; alterum circa meum. De illius argumento sic scribis: *Rectè conclusit Eliensis Episcopus: Dauid saltauit & præiuit in negotio arcæ deportandæ: Ergo Primatum tenuit. Et est vnum, inter cætera, argumentum pro Primatu Ecclesiæ.* Sed paulò post cogam te aliter canere.

37. Meum argumentum erat hoc: Non licuit Regibus, sed solis Sacerdotibus, attingere arcam Domini. Ergo Sacerdotes præferuntur Regibus, in iis, quæ ad Deum & religionem pertinent. Hanc illationem concedis cum hac limitatione: *Sacerdotes præferuntur Regibus, non quidem in omnibus, quæ ad religionem pertinent, sed tamen in quibusdam, id est, in liturgiis, concionibus, clauibus, sacramentis.* Benè habet, Tookere. Accipio, quod das. Porrò ex hac tua cōcessione colligi possunt hæ duæ propositiones. Vna, Sacerdotes prĕferuntur Regibus in quibusdam rebus ad religionē pertinentibus. Altera, Reges vicissim præferuntur Sacerdotibus in quibusdā rebus ad religionem pertinentibus. Hinc primò sequitur, nec solum Regem, nec solum Sacerdotem, habere absolutè Primatum in Ecclesia Anglicana. Nam in quibusdā Rex superior est; in aliis Sacerdos. Secundò sequitur, cum alteri in Ecclesiæ Primatu

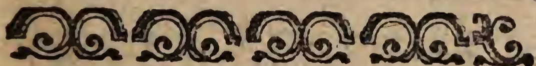
præferendum eſſe, qui alteri præfertur in rebus Eccleſiæ dignioribus: Atqui Sacerdos, ex tua ſententia, præfertur Regi in Liturgiis, concionibus, clauibus, Sacramentis, quæ ſunt res Eccleſiæ digniores? Ergo Sacerdos præfertur Regi in Primatu Eccleſiæ. Itáne eſt Tookere?

38. Sed magis te vrgebo, in hunc modum: Sacerdos præfertur Regi in Sacramentis, & conſequenter in negotiis ad Sacramenta pertinentibus, vt iam diſertè confeſſus es: At arca Domini in veteri Teſtamento erat Sacramentum, quod tu etiam expreſsè affirmas: Ergo Sacerdos in veteri Teſtamento præferebatur Regi in negotio ad arcam pertinente. Ergo iam penitus euaneſcit argumentum Sacellani, quod anteà defendebas.

ALIA TESTIMONIA.

39. Superſunt alia quinque teſtimonia, de quibus inter nos contentio eſt. Primum de ædificatione & dedicatione templi à Salomone facta. Alterum de Abiathar ſummo Sacerdote, quem Salomon exauthorauit. Tertium de Ioſia Rege, qui fœdus inter Deum & populum redintegrauit. Quartum de Ezechia, qui ſerpentem

æneum confregit. Quintum de titulis, quibus Reges in veteri Teſtamento honorantur. Sed hæc omnia iam ſuperius à me explicata & diſcuſſa ſunt. Nec tu quicquam adfers, Tookere, quod noua diſquiſitione indigeat. Nam ineptias tuas, & pueriles declamationes, in quibus ſtudium ac operam perdis, non tanti facio, vt hoc loco refutandas exiſtimem. Igitur pergo ad tertium caput, in quo agitur de jure Noui Teſtamenti.

CAPVT III.

An Rex iure diuino Noui Teſtamenti habeat primatum Eccleſiæ?

1. IVs diuinum Noui Teſtamenti à Chriſto conditum eſt. Is enim, ſicut veteres ritus, ceremonias, ſacrificia, totam denique ſynagogam abrogauit: ita noua Sacramenta, nouum ſacrificium, nouos mini-

ministros, nouã Ecclesiam instituit: Et præcepta dedit, quibus omnia, quæ ab ipso instituta essent, legitimè gubernari & conseruari possent. Nunc ergo quæstio est, quid in hac tota Oeconomia sua statuerit de Primatu Ecclesiæ? An eum voluerit esse apud Reges & Principes sæculares, an verò apud Apostolos & eorum successores?

2. REPETO quod supra monui, huncPrimatum cõsistere in exteriori Iurisdictione, cuius potissimi actus sunt hi. 1. Regere Ecclesiam. 2. Synodos conuocare. 3. Iisdem præsidere. 4. Lites finire & controuersias fidei decidere. 5. Leges & constitutiones condere. 6. Contumaces excommunicare; aut alio modo punire delinquentes. 7. Ministros Ecclesiæ constituere & deponere. Et si qui similes. Igitur inuestigandum est, quinam hanc iurisdictionem in Ecclesia à Christo acceperint? Apostoli & eorum successores,

res, an Reges & Principes ſæculares? Id autem ex quadruplici capite inueſtigari poteſt. Primò, ex verbis CHRISTI, quibus ſuam mentem in hac re declarauit. Secundò, ex teſtimoniis Apoſtolorum, qui ſine dubio CHRISTI mentem aſſecuti ſunt. Tertiò, ex praxi, quæ illo tempore in Eccleſia ſeruata eſt. Quartò, ex aliis circumſtantiis.

3. Si verba Chriſti ſpectemus, res in promptu eſt. Legamus Euangelium. Mox inueniemus, Petro dictũ eſſe, Ioan. 21. 22. *Paſce oues meas.* Et Matth. 16. 18. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum.* Et Lucæ 22. 32. *Tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* At nuſquam legimus, Tiberio, Pilato, vel Herodi dictum eſſe: *Paſcite oues meas: Eccleſiæ meæ Primatum tenete.*

4. Et quid eſt, *Paſce oues meas?* Conſtat ex Euangelio, CHRISTVM eſſe

esse Pastorem: Ecclesiam, ouile: Christianos, oues. Igitur tantundem est, ac si dixisset: In hoc pastorali officio vicariam operam mihi præsta Ouile meum tibi commendo; pasce, quotquot in eo sunt, oues. Vel clarius: Ecclesiam meam tibi commendo: dirige & guberna fideles, quotquot in Ecclesia sunt. Vno verbo, Vicarius meus esto. Quid vnquam simile dictum est Regi vel Imperatori? Imò eos ipsos, si oues Christi sunt, Petro commissos esse, necesse est, cui totum ouile commissum est. Rectè enim Epiphanius in Ancorato: *Hic est, qui audiuit, Pasce oues meas, cui creditum est ouile.* Et Eucherius Lugdunensis in Vigilia sancti Petri: *Prius agnos, deinde oues ei commisit, quia non solum pastorem, sed pastorum pastorem eum constituit. Pascit igitur Petrus agnos, pascit & oues; pascit filios, pascit & matres: regit & subditos, & Prælatos. Omnium igitur pastor est, quia præter agnos & oues in Ecclesia nihil est.*

5. Iam

5. Iam, quid aliud eſt, Petro, non Regi aut Imperatori, datas eſſe claues Eccleſiæ, quàm datam eſſe poteſtatem & officium gubernandi Eccleſiam? Hoc ipſa Metaphora planè ſignificat. Et confirmat vſus. Solent enim, qui in familia vel vrbe præſunt, accipere claues in ſignum imperii & Iuriſdictionis. Vnde Dominus apud Iſaiam c. 22. cùm vellet ſignificare, ſe poteſtatem ſummi ſacerdotis translaturum à Sobna in Eliacim, vſus eſt metaphora clauium. Sic enim ait: *Vade, & ingredere ad eũ, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpoſitum templi, & dic ad eum: Quid tu hic? Expellam te de ſtatione tua, & de miniſterio tuo deponam te: & vocabo ſeruum meum Eliacim, & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eũ, & poteſtatem tuam dabo in manu eius: Et dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius: & aperiet, & non erit, qui claudat: & claudet & non erit qui aperiat.* Eadem metaphora vtitur ſcri-

ptura ad ſignificãdum principatum Chriſti, Apocal. 3. 7. *Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet clauem Dauid: qui aperit & nemo claudit: claudit & nemo aperit.* Hinc Gregorius l. 4. epiſt. 32. *Cunctis Euangelium ſcientibus liquet, quod voce dominica, omnium Apoſtolorum principi Petro totius Eccleſiæ cura commiſſa eſt. Ipſi quippe dicitur, Tibi dabo claues regni cælorum.*

6. Et quis vſus harum clauium eſt? ſoluere & ligare: aperire & claudere, id eſt, exercere triplicem poteſtatem; Vnam intromittendi in Eccleſiam, & eiiciendi, prout quiſque meretur. Alteram, ſoluendi vincula peccatorum, legis, voti, iuramenti. Tertiam, ligandi per præcepta & pœnas. Vno verbo: exercere ſupremam iuriſdictionem in domo DEI, quæ eſt Eccleſia.

7. Igitur ex verbis Chriſti, perſpicuè conſtat, Petro & eius ſucceſſoribus, non item Regi commiſſum eſſe ouile, concreditas oues, conceſſas cla-

ſas claues. Videamus nunc, quid A-poſtoli hac de re dicãt. Sanè D. Paulus, tametſi non ſemel, ſed ſæpè, de ſtructura & regimine Eccleſiæ Chriſti loquatur, nuſquam tamẽ Reges & Principes ſæculares, ſed vbiq; Apoſtolos & Epiſcopos, nominare ſolet. Proferã tria ipſius teſtimonia. PRIMVM eſt Act 20.28. *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus S. poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Verba aperta ſunt. Qui ergo conſtituti ſunt præſides & Rectores Eccleſiæ Chriſti? Epiſcopi. A quo conſtituti ſunt? A Spiritu ſancto. Reges ergo vel conſtituti non ſunt; vel à Spiritu ſancto non ſunt. Alterum eſt, Eph. 2.20. *Superædificati ſuper fundamẽtum Apoſtolorum & Prophetarũ, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu.* Hic in ſtructura Eccleſiæ nullũ fundamentum eſt, præter Chriſtum, Apoſtolos & Prophetas. At ſi Reges ad illam ſtructuram pertinerent, & quidem magis, quám Apoſtoli & Prophetæ,

 ſine

8. Ex his teſtimoniis ſic concludo. In Eccleſia Chriſti eſt legitimus quidam ordo, ſeu, vt alii vocant, diſpoſitio & Hierarchia, in qua alii Prælati, alii ſubditi ſunt: alii Paſtores, alii oues: alii in fundamento, alii ſupra fundamentum: alii Doctores, alii diſcipuli. Vel ergo Reges includuntur in hac hierarchia, tanquam Primates, vel tanquam ſubditi. Si hoc poſterius, ſalua res eſt. Si illud prius, neceſſe eſt, maiori poteſtate præditos eſſe, quàm Apoſtolos & Epiſcopos. Nam ſi vel parem cum illis, vel inferiorem poteſtatem haberent, non rectè dicerentur eſſe primates Eccleſiæ. Si ergo maiorem habent, ea ſine dubio á Chriſto ipſis conceſſa eſt. At vbi & quibus verbis? Aut vbi Apoſtoli in ſuis ſcriptis & actis illius poteſtatis à Chriſto conceſſæ meminerunt? In teſtimoniis citatis nihil inuenio. Omnes ſilent de Regibus: loquuntur de Apoſtolis. Solus Rex Angliæ cum ſuo Sa-

cellano, dicit rem ita habere. *An à vobis*, inquit Apostolus, *Verbum Dei processit? aut in vos solos peruenit?* 1. Corinth. 14. 36.

9. Venio ad praxin Ecclesiæ, quæ tempore Apostolorum seruata est. Ea, sine dubio, fallere non potest. Quis ergo tunc Ecclesiam gubernauit? Apostoli. (Actor. 20. 28.) Quis primam Synodum, quæ Hierosolymis celebrata est, indixit? Apostoli. (Acto. 15. 6) Quis huic synodo cum auctoritate præsedit? Apostoli. Quis sententiam dixit? Apostoli. Quis legem de abstinentia ab immolatis simulachrorum, & sanguine & suffocato sanciuit? Apostoli. Quis Corinthium incestuosum excommunicauit? Paulus Apostolus (1. Cor. 5. 3.) Quis accusationem aduersus Presbyteros, tanquam legitimus iudex admisit? Timotheus Episcopus. (1. Timo. 5. 19.) Quis Ananiam & Saphiram in causa Ecclesiastica puniuit? Petrus Apostolus (Act. 5. 3.)

Nullæ

Nullæ hic partes Regum; nullum vestigium.

10. Dicet fortè Rex, eo tempore nullos fuisse Reges Christianos, qui Ecclesiam gubernare, & hæc officia præstare potuissent. Rectè quidem. Sed nec erant Apostoli aut Episcopi Christiani, antequam Christus eos vocaret, & designaret. Sicut ergo nouos Apostolos & Episcopos in noua Ecclesia instituit: cur non etiam nouos Reges, qui Ecclesiæ præessent? Et sicut Paulum Ecclesiæ persecutorem, subitò in vas electionis immutauit: cur non simili modo egit cum Tiberio Imperatore, vel Herode Rege?

11. Hinc iam sumo nouum argumentum ex circumstantiis in hunc modũ: Si Christus voluit Reges esse Primates Ecclesiæ, & supra Apostolos & Episcopos iurisdictionem exercere: cur non statim ab initio, sicut certos Apostolos elegit, sic etiam certos Reges designauit, qui Eccle-

sie præsiderent? Cur non statim, sicut Apostolos instruxit, quo pacto prædicarent Euangelium, administrarent sacramenta, & Ecclesiam propagarent: sic etiã Reges edocuit, qua ratione Apostolis, & doctoribus in regimine Ecclesiastico præessent, synodos conuocarent, cõtrouersias dirimerent? Cur denique sicut Apostolis, præter priuatam instructionem, promisit Spiritum sanctum, cuius instinctu cætera omnia cognoscerent, quæ ad ipsorum ministerium pertinebãt: sic non etiam Regibus promisit eundem Spiritum qui eos in suo officio perfectius omnia edocerent? Nihil horum factum.

12. CONCLVDO, Reges ex institutione Christi non habere Primatum Ecclesiæ; quia nec verba Christi, nec testimonia Apostolorũ, nec praxis primæ Ecclesiæ, nec circumstantiæ rerum, vlla ratione id significant. Omnia Apostolis, & eorũ successo-

ceſſoribus patrocinãtur. De illis dictum eſt. Acto. 20. 28. *Spiritus ſanctus poſuit vos regere Eccleſiam Dei.* Et 1. Corinthior. 4. 1. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Et 2. Corinth. 5. 20. *Pro Chriſto legatione fungimur.* Et Luc. 10. 16. *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Et plura in eandem ſententiam.

Obiectio.

13. Sed multa obiicit *Rex* Angliæ in ſua Apologia, his verbis: *Quid in Nouo Teſtamento? Omnis anima iis (Regibus) ſubiici iubetur, idq́ propter conſcientiam. Orandum quidem & pro omnibus, ſed præcipuè pro Regibus & in authoritate conſtitutis, vt ſub iis piam ac pacatam, honeſtamque vitam degamus. Magiſtratus Dei adminiſter eſt ad vlciſcendos facinoroſos: innocentes autem, atq́ probos remunerandos. Omnibus quidē obtemperandum eſt ſuperioribus poteſtatibus*

statibus, sed potissimum principibus, & in eminentia collocatis Reddite vnicuique quod suum est: timorem, cui timor: amorem, cui amor iure debetur. Date Cæsari, quæ Cæsaris sunt; Deo quæ Dei sunt. Regnum meum non est de hoc mundo: Quis me constituit iudicem super vos? Reges gentium dominantur eorum. Vos autem non sic. Hactenus Rex.

14. Sed facilis solutio. Ac primum, vt generatim dicã, quod res est: Hæc testimonia partim ad quæstioné, de qua agitur, non faciunt: partim quatenus à Christo & Apostolis prolata sunt, pertinent ad Reges & Imperatores Ethnicos, cuiusmodi erant Tiberius, Caius, Claudius, Nero & similes. Certum auté est, Christum & Apostolos non voluisse suis testimoniis significare, Reges & Imperatores ethnicos habere primatũ in Ecclesia. Qui enim sunt extra Ecclesiã, quomodo Primates sint in Ecclesia? qui nequidem membra, quomodo caput? qui hostes Christi, quomodo Vicarii?

15. Spe-

15. Speciatim ſic reſpondeo Illud Roman. 13.1. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*: nihil omnino contra nos facit. Habet enim hunc facilem & obuium ſenſum: *Omnis homo, qui ſub poteſtate eſt, debet obedire ſuo ſuperiori, in rebus, in quibus ſuperior eſt.* Quis hoc neſcit? Nego autem, Reges eſſe ſuperiores in rebus Eccleſiaſticis ac ſpiritualibus. Hoc probandum erat. Ex hoc autem loco probari non poteſt.

16. Illud etiam 1. Timoth. 2.2. *Orandum pro omnibus, ſed præcipuè pro Regibus, & in authoritate conſtitutis, vt ſub iis piam ac pacatam vitã degamus*, partim malè citatum, partim malè intellectum eſt. Non enim addit Apoſtolus illam particulam, *præcipuè*, nec illam item, *ſub iis*, ſed illis relictis, ſic habet: *Obſecro igitur primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: pro Regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt, vt quietam & tranquil-*

quillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hinc sanè non efficitur, Reges habere Primatum in Ecclesia. Nec Apostolus eo loco præfert Reges aliis hominibus, sed æqualiter de omnibus loquitur, vt patet ex sequentibus, vbi rationem reddit, cur pro omnibus orandum sit, *quia*, inquit, *hoc acceptum est coram Saluatore nostro Deo, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire. Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominũ, homo Christus Iesus, qui dedit redemptionẽ semetipsum pro omnibus.* At Deus æquè vult omnes saluos fieri: Et Christus æquè pro omnibus mortuus est, æquè pro omnibus semetipsum tradidit. An Rex Angliæ putat, pro se magis, quàm pro Apostolis & Episcopis, mortuum esse Christum? aut Deum magis velle, vt Rex saluus fiat, quàm eius Sacellanus? Non ita est. Addo, D. Paulum ibi loqui de Regibus gentilibus, qui ad agnitionem veritatis nondum venerant.

nerant. Vult enim orationes fieri pro illis, vt conuertantur, & salui fiant. At quæ hæc consequentia est: *Orandum est pro Regibus ethnicis, vt ad fidem Christi conuertantur: Ergo Reges ethnici primatum tenent in Ecclesia Christi?* Planè absurda est.

17. Illud verò, Rom. 13. 4. *Magistratus Dei administer est ad vlciscendos facinorosos*: vel vt vulgata lectio habet: *Dei minister est vindex in irã ei qui malum agit*: nihil ad rem facit. Fatemur, Reges portare gladiũ, & habere potestatem puniendi peccata subditorum: & in ea re iustitiæ diuinæ ministros esse. At negamus hanc potestatem extendi ad causas & tribunal ecclesiasticum. In hoc tribunali præsident Apostoli & Episcopi. Illi, vt ostensum est, conuocãt synodos; sententiam dicunt; litem dirimunt, nouas constitutiones sanciunt; contumaces excommunicant; & similes ecclesiasticæ iurisdictionis actus ex officio exercent. Reges procul sunt ab hoc tribunali.

18. E-

20. Iam illud, Matth. 22, 21. *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo:* omnino extra ſcopum eſt, vt ex Euangelio conſtat. Quærebant Iudæi à Chriſto, an tenerentur Cæſari Romano, qui tunc gentilis erat, tributum dare, nec ne? Chriſtus, inſpecto numiſmate, in quo Cæſaris effigies erat impreſſa, reſpõdit: *Date Cæſari, quæ Cæſaris ſunt*: id eſt, date illi tributum, quod ei debetur. An hinc ſequitur, Cęſarem gentilem eo tempore habuiſſe Primatum Eccleſiæ Chriſti in imperio Romano? aut Chriſtum voluiſſe dicere, obediendum eſſe gentili Cæſari in rebus ad Eccleſiam pertinentibus? Nihil minus. Niſi quis putet, hanc collectionem eſſe legitimam; Chriſtiani in Turcia habitantes debent Imperatori Turcarum pendere tributum, quod iure exigit: Ergo debent illum agnoſcere Primatem in rebus Eccleſiaſticis. Hoc Angli, qui in Turcia ſunt, non conceſſerint.

21. Mul-

21. Multò minus ad causam facit illud, Ioan. 18. 36. *Regnũ meum non est de hoc Mundo.* Quid enim? An quia Christus, secundùm humanitatem, nõ est Rex temporalis, sed spiritalis; ideò Reges temporales habent Primatum in spiritalibus? Contrarium potius colligendum erat hoc modo: Regnum temporale distinctum est à spiritali: sicut ergo Christus & Apostoli administrant spiritale; ita Reges & Imperatores temporale. Itemq́; sicut Christus, qua Rex spiritalis, non vult se immiscere regno temporali: ita Iacobus, qua Rex temporalis est, non debet se immiscere regno spiritali.

22. Eodem spectat illud Lucæ 12. 14. *Quis me constituit Iudicem aut diuisorem super vos?* Ex quo, si aliquid cõcludi debet ad rem, sic debet: Christus non est constitutus aliorũ iudex in cõtrouersiis temporalibus, qualis est *de diuidenda inter fratres hereditate.* Ergo Rex Angliæ est constitutus Iudex in

dex in ſpiritualibus. At quæ hæc illatio eſt? Iam ante dixi, ſic potius inferendū eſſe: Chriſtus in cauſa temporali dixit, *Quis me conſtituit Iudicem ſuper vos?* Ergo ſimiliter Rex Angliæ in cauſa ſpiritali debet dicere, *Quis me conſtituit Iudicem ſuper vos?*

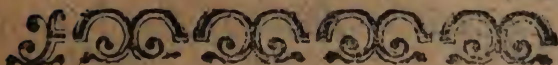
23. Denique illud Lucæ 22. 25. *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non ſic:* quid prodeſt ad primatū, de quo agimus? Nihil ſanè. Senſus eſt: Reges gentiles ſolent eſſe ambitioſi, & multa per tyrannidem facere, ac ſuis potius, quàm ſubditorum commodis ſtudere. Vos autem (mei Apoſtoli) nolite eos imitari, ſed cum modeſtia & fraterna dilectione Eccleſiā adminiſtrate, ſicut & ego facio. Eodem ſenſu ac ſpiritu dixit Petrus in priori epiſt. canonica c. 5. 3. *Paſcite, qui in vobis eſt, gregem Dei, prouidentes non coactè, ſed ſpontaneè, ſecundùm Deū: neq; turpis lucri gratiâ, ſed voluntariè: neq; vt dominātes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo.* Hinc iā inferat Rex

Angliæ; Apoſtoli non debent eſſe ambitioſi & crudeles, ſicut Reges ethnici: Ergo Rex Angliæ tenet Primatum Eccleſiæ. Quid abſurdius? Sic potius: Chriſtiani non debent eſſe ambitioſi, more gentilium: Ergo Rex Angliæ, cùm Chriſtianus ſit, non debet ambire Primatum Eccleſiæ, quem multis iam ſæculis Pōtifex Romanus legitimè & quietè vſurpauit.

24. Ex dictis duo colliguntur. VNVM eſt, nos ex nouo Teſtamento, variis teſtimoniis & argumentis perſpicuè demonſtraſſe, Reges ſæculares non habere Primatum & ſupremam Iuriſdictionem in Eccleſia Chriſti. ALTERVM, nullum teſtimonium à Rege, vel Sacellano allatum eſſe, quod non potius contra, quàm pro ipſo faciat. Nunc ad ius Canonicum & ciuile tranſeamus.

COM-

COMMENTARIVS.

1. IN hoc capite probaui; Primatum ſeu ſupremam gubernationem Eccleſiæ, non deberi Regibus, iure noui Teſtamenti, ſed Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus. Id autem quatuor modis probaui. Primò, ex verbis Chriſti, quibus ſuam mentem in hac re declarauit. Secundò, ex teſtimoniis Apoſtolorum, qui ſine dubio Chriſti mentem aſſecuti ſunt. Tertiò, ex praxi, quæ illo tempore in Eccleſia ſeruata eſt. Quartò, ex circumſtantiis. Deinde ſolui obiectiones, quæ à Iacobo Rege, pro Primatu Regio, allatæ erant. Videamus nunc, Tookere, quid tu ſentias de his omnibus, & ſingula ſeorſim diſcutiamus.

Ex verbis Chriſti.

2. Igitur ex verbis Chriſti ſic argumentatus ſum: Dictum eſt Petro Apoſtolo, non autem Tiberio, Herodi, aut Pilato, *Paſce oues meas.* Ergo Apoſtolis, non Regibus aut Imperatoribus commiſſa eſt gubernatio Eccleſiæ. Dupliciter reſpondes ad hoc argumentum. Primò, his verbis: *Dictum eſt de Tiberio, Date Cæſari, quæ*

Cæsaris sunt. Dictum est de Herode, Dicite illi vulpeculæ. Dictum est coram Pilato, Ego sum veritas. Sed non video, quorsum hæc spectent. Nisi, quod verisimile est, velis sic ratiocinari: Christus dixit de Tiberio, *Reddite Cæsari, quæ Cæsaris sunt*; Ergo significauit, Tiberium habere Primatum Ecclesiæ. Similiter; Christus dixit de Herode, *Dicite illi vulpeculæ.* Ergo vulpeculæ commisit suam Ecclesiam. Denique; Christus dixit coram Pilato, *Ego sum veritas:* Ergo testatus est, Pilatum præesse Ecclesiæ. Age, Tookere: Vis hoc inferre, vel aliud? Si hoc, ineptè. Si aliud, otiosè.

3. Secundó respondes, quidquid Petro dictum est, non soli Petro, sed aliis quoque Apostolis dictum esse; ac proinde, ex verbis Christi non posse conuinci, Petrum præ aliis Apostolis habere Primatum Ecclesiæ, sed potius, omnes Apostolos in hac re pares esse, nec alterum alteri præferendum. Vbi es, Tookere? Non quæritur hîc, an Petrus præ aliis Apostolis habeat Primatum Ecclesiæ (quod alio loco, si opus erit, disputabitur) sed solùm, an Christus in nouo Testamento voluerit Apostolos & eorum successores, an verò Reges & Imperatores, præesse suæ Ecclesiæ? Ego pro Apostolis pugno: tu pro Regibus

& Im-

& Imperatoribus. Ego contendo, Petro, non Herodi dictum esse, *Pasces oues meas.* Tu vicissim contendis, de Herode, non de Petro dictum esse, *Dicite illi vulpeculæ.* Vter rectius? An ego, qui Pastori oues committo; an tu, qui vulpeculam in ouile intromittis?

Ex testimoniis Apostolorum.

4. Produxi tria testimonia D. Pauli, quæ confirmant Primatum Episcoporum, non Regum aut Principum sæcularium. Primum est, Act. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Alterum, Ephes. 2. 20. *Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* Tertium, Ephes. 4. 11. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii in ædificationem corporis Christi.* In quibus testimoniis ex professo agitur de structura & gubernatione Ecclesiæ in nouo Testamento; & tamen nulla fit mentio Regum &

Principum sæcularium, sed Apostolorum & Prælatorum Ecclesiæ.

5. Respondes, D. Paulum in citatis testimoniis non loqui de exteriori regimine Ecclesiæ (de quo dicis, illum alibi agere) sed tantum de prædicatione Euangelii & Sacramentorum administratione. Non ita est, Tookere. Loquitur etiam de exteriori regimine. Hoc clarè indicant illa verba, *Spiritus sanctus posuit vos Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Deinde, si alibi loquitur de exteriori regimine, profer vel vnum locum, vbi dicat, externum regimen Ecclesiæ, non ad Episcopos, sed ad Reges & Imperatores pertinere. Nunquam id facies.

6. Addis, eo tempore, quo Apostoli vixerunt, non opus fuisse Regibus, qui in externo regimine præessent Ecclesiæ, eo quod satis præsidii ad eam rem esset in ipsis Apostolis, qui tunc coruscabant miraculis, & alia patrabant admiratione digna. Sic enim habes: *Satis præsidii fuit in ipsis* (Apostolis) *ad illud tempus primæuæ Ecclesiæ, cùm ipsi coruscarent miraculis, virtutesque magnas facerent, Dœmonia partim eiicerent, partim subiicerent sibiipsis in nomine Christi; obstinatos ac rebelles Satanæ traderent ad destructionem carnis.* Et post

aliquot

 259

aliquot pagellas iterum: *Pro illis temporibus erat ſatis præſidii in Apoſtolis, Apoſtoliciſq; viris, atque Euangeliſtis, pro gubernanda Eccleſia.*

7. Rectè. Fateris ergo, Apoſtolos eo tempore gubernaſſe Eccleſiam, non Reges aut Imperatores. Hoc ipſum eſt, quod vrgemus. Quid ergo paulò antè muſsitabas de Tiberio, Herode, & Pilato? Aut cur illis Primatum Eccleſiæ aſtruebas? Non illi, ſed Apoſtoli regebant tunc Eccleſiam, vt tu ipſe concedis. Et, quo iure regebant? Non alio ſanè, quàm iure noui Teſtamenti. At hoc ius mutatum non eſt. Ergo gubernatio Eccleſiæ, eodem iure, quo tunc pertinebat ad Apoſtolos, nunc pertinet ad Epiſcopos, Apoſtolorum ſucceſſores. Nihil certius. Nec tu amplius tergiuerſari hîc potes. Sic enim te conſtringo: Quidquid iuris habuerunt Apoſtoli in exteriori regimine Eccleſiæ, hoc acceperunt Epiſcopi, qui illis ſucceſſerunt, ſinguli in ſuis Prouinciis: At Apoſtoli habuerunt plenum & perfectum ius in exteriori regimine Eccleſiæ, independenter à Regibus & Imperatoribus: Ergo etiam Epiſcopi, qui illis ſucceſſerunt, eodem iure vſi ſunt. Minor à te conceſſa eſt, & paulò poſt iterum concedetur. Maiorem probo, quia in toto nouo Teſtamento non potes mihi vel apicem

ostendere, qui insinuet, ius illud, quod Apostolis concessum est, fuisse postea reuocatum, & ab Apostolis ad Reges & Imperatores, non autem ad Episcopos transiisse.

8. Hæc sufficiant de tribus testimoniis, quæ ex D. Paulo, pro Primatu Episcoporum à me allata sunt. Adieceram, ex occasione, duas quæstiones, quas hic repetam. Vna erat, cùm in Ecclesia Christi sit legitimus quidam ordo, in quo alii Prælati, alii subditi sunt; alii Pastores, alii oues; alii doctores, alii discipuli; an Reges includantur in hoc ordine, tanquam Primates, an tanquam subditi? Tu respondes, includi, vt subditos. Verba tua sunt hæc: *Includuntur, vt subditi, & toti Ecclesiæ Catholicæ subiecti.* Vera confessio. At hinc sequitur, quòd nos volumus, Episcopos in Ecclesia superiores esse Regibus. Hi enim, vt fateris, subditi sunt; illi Prælati: Hi oues, illi pastores; hi discipuli, illi Doctores. Quod etiam alibi ingenuè fassus es, his verbis: *Serenissimus acpientissimus Rex noster Iacobus, non habet quicquam antiquius & honorificentius, quàm vt cum Valentiniano filium se Ecclesiæ profiteatur, & cum Theodorico Italiæ Rege, se alumnum Ecclesiæ, & discipulum Archiepiscoporum suorum & Episcoporum, libenter recognoscat.*

9. Al-

9. Altera quæſtio erat, an Apoſtoli in ſuis ſcriptis vnquam ſignificarint, Reges habere maiorē poteſtatem in Eccleſia, quàm Epiſcopos. Hîc tergiuerſaris, Tookere; & poſt longam digreſsionem, quam inſtituis contra Pontificem, tandem ita ſubiungis: *Inuenio, nihil prouiſum faſtui Pontificio, multum autem honori Regio conſultum & attributum. Honorandos omnes, honorandum Regem præcipuè: orādum pro omnibus, ac deinde, (acſi primum locum dediſſet Regibus) pro Regibus & omnib. in ſublimitate conſtitutis.* Addis hæc duo teſtimonia: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* Et, *Subditi eſtote omni humanæ ordinationi, ſiue Regi vt præcellenti.*

10. Videamus, quid in his verbis præſidii ſit. Ex iis fieri poſſunt hæc quatuor argumenta. Primùm; Omnes ſunt honorandi, ſed præcipuè Reges: Ergo Reges habent maiorem poteſtatem in Eccleſia, quàm Epiſcopi. Reſpondeo. Antecedens verum eſt, ſi Reges conferantur cum ſuis ſubditis, & quidem in rebus ciuilibus. Ibi enim magis honorandi ſunt, quàm ſubditi. Falſum, ſi conferantur cum Epiſcopis, ac potiſsimum in rebus Eccleſiaſticis. Nam ibi Epiſcopi plus honorandi ſunt, quàm Reges. Epiſcopi, vt Magiſtri; Reges, vt Diſcipuli, vt paulò ante faſſus es.

Hinc S. Ignatius, Ioannis Euangelistæ discipulus, in epistola ad Philadelphienses: *Omnis*, inquit, *Clerus simul cum omni populo, & militibus atque Principibus, sed & Cæsare, obediant Episcopo: Episcopus verò Christo.* Et Cyrillus Catecheſi 17. *Ad hodiernam vsque diem cernimus, mundanos Principes regi & instrui ab Ecclesiasticis.*

11. Alterum; Orandum est pro omnibus, & quidem primo loco pro Regibus: Ergo Reges habent maiorem potestatem in Ecclesia, quàm Episcopi. Tertium: Omnis anima debet esse subiecta sublimioribus potestatibus: Ergo Reges, in Ecclesiæ regimine præferũtur Episcopis. Quartum: Subiecti estote Regi: Ergo Rex est supra Episcopos. Hæc argumenta soluta sunt capite præcedenti; & paulò post iterum de illis agendum est. Igitur ad alia pergamus.

Ex praxi Ecclesiæ.

12. De hac re ita scripsi; Venio ad praxin Ecclesiæ, quæ tempore Apostolorum seruata est. Ea, sine dubio, fallere non potest. Quis ergò tunc Ecclesiam gubernauit? Apostoli. Act. 20. 28. Quis primam synodum, quæ Hierosolymis celebrata est, indixit? Apostoli. Act. 15. 6. Quis huic synodo

 261

nodo cum authoritate præſedit? Apoſtoli. Quis legem de abſtinentia ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine & ſuffocato ſanciuit? Apoſtoli. Quis Corinthium inceſtuoſum excommunicauit? Paulus Apoſtolus, 1. Corinth. 5.3. Quis accuſationem aduerſus presbyteros, tanquam legitimus Iudex admiſit? Timotheus Epiſcopus. 1. Tim. 5.19. Nullæ hîc partes Regum; nullum veſtigium.

13. Tu reſpondes, his verbis: *Omnia conceduntur*. Valde liberalis es, Tookere: & metuo, ne Rex aut Sacellanus tibi offendatur. Concedis, Apoſtolos gubernaſſe Eccleſiam, indixiſſe Synodum, in Synodo cum authoritate præſediſſe, ſententiam dixiſſe, legem eccleſiaſticam ſanciuiſſe, cõtumaces excommunicaſſe, in cauſis eccleſiaſticis legitimos iudices fuiſſe. Satis eſt: plus non deſidero. Iam ſic poſſum argumentari: Qui propria authoritate gubernat Eccleſiam, & reliqua omnia facit, quæ ſpectant ad gubernationem Eccleſiæ, is habet Primatum in Eccleſia: At Apoſtoli propria authoritate gubernarunt Eccleſiam, & reliqua omnia fecerunt, quæ ſpectabant ad gubernationem Eccleſiæ: Ergo Apoſtoli habuerunt Primatum in Eccleſia. *Omnia*, inquis, *conceduntur*. Igitur pergo, vt ſupra feci; Epiſcopi, qui ſuccedunt

dunt Apostolis, habent idem ius in exteriori gubernatione Ecclesiæ, quod habuerunt Apostoli: At Apostoli habuerunt ius Primatus: Ergo Episcopi, eorum successores, habent idem ius Primatus. Quid nunc ages cum vestro Rege? quid cum Sacellano? Quamuis hunc facile placabis, vt opinor, quia cùm iam sit Episcopus Eliensis, putabit, suo honori valde consultum esse, si asseras, Episcopos habere Primatum Ecclesiæ, non Reges. At Rex, sine dubio, murmurabit.

Ex circumstantiis.

14. Ex circumstantiis sic argumentatus sum: Si Christus voluit Reges esse Primates Ecclesiæ, & supra Apostolos & Episcopos iurisdictionem exercere; cur nō statim ab initio, sicut certos Apostolos elegit, sic etiam certos Reges designauit, qui Ecclesiæ præsiderent? Cur non statim, sicut Apostolos instruxit, quo pacto prædicarent Euangelium, administrarent Sacramenta, & Ecclesiam propagarent; sic etiam Reges edocuit, qua ratione Apostolis & Doctoribus in regimine ecclesiastico præessent, synodos conuocarent, controuersias dirimerent, contumaces excommunicarent? Cur denique, sicut Apostolis, præter priuatam instru-

instructionem, promisit Spiritum sanctum, cuius instinctu cætera omnia cognoscerent, quæ ad ipsorum ministerium pertinebant; sic non etiam Regibus promisit eundem Spiritum, qui eos in suo officio perfectius omnia edoceret? Nihil horum factum.

15. ʻIn hoc meo argumento continetur hęc trimembris quęstio: Si Christus voluit, Reges habere Primatum Ecclesiæ, cur initio certos aliquos non designauit? cur non instruxit? cur Spiritum sanctum non promisit? Hîc tu irasceris, Tookere; & vocas me *Nouitium in fide Christi, mirum, stultum, delirum.* Ignosco tibi. Nec iam solùm, sed vsq; septuagies septies, si pergis. Mox obiicis, cùm tam multa quæram de Regibus, cur non similiter quæram;

Dic quibus in terris, inscripti nomina Regum
Nascuntur flores?

Dicam tibi. Non soleo nugari in re seria; neque extra chorum saltare. De Primatu Ecclesiæ nunc agitur, non de floribus: nec ex Virgilio, sed ex Euangelio lis finienda est. Igitur pergam te vrgere, dum respondeas. Si, inquam, Christus voluit, Reges præesse Ecclesiæ, cur neminem designauit? cur non instruxit? cur Spiritum sanctum nō promisit? Tandem aliquid extorsi. *Ad hæc tria,* inquis, ζητήματι, *vniusmodi, &*

sim-

ſimplex reſponſio noſtra. O altam ſapientiæ cognitioniſq́; Dei opulentiam! quàm penitus recondita eius iudicia! quàm abſtruſæ ſunt eius rationes! Quis enim mentem Domini nouit, aut quis eius fuit conſiliarius? Scrutare, ſi libet, profunda Dei: abyſſus abyſſum inuocat. Nondum venerat plenitudo temporis, vt vocarentur Reges: ab ortu Solis vſque ad occaſum eius, vniuerſus orbis terrarum vocandus erat. Pro illis temporibus erat ſatis præſidii in Apoſtolis pro gubernanda Eccleſia.

16. Hæc non ſimplex, ſed triplex reſponſio eſt. Prima, Neſcio, Deus nouit. Altera, Nondum erat tempus, vt vocarentur Reges. Tertia, Satis erat præſidii in Apoſtolis pro gubernanda Eccleſia. Prima reliquas deſtruit. Nam ſi neſcis, quod quæritur, quomodo ſcis? Quæſiui ex te, cur Chriſtus ab initio non deſignarit aliquem Regem, qui gubernaret Eccleſiam, ſi volebat Eccleſiam à Regibus gubernari? Reſpondes, ideò non feciſſe, tum quia nondum erat tempus vocandi Reges; tum etiam, quia nulla erat neceſsitas, quia Apoſtoli per ſe poterant regere Eccleſiam. Hæccine vera cauſa eſt, Tookere? Omnino, inquis. At, ſi veram cauſam ſcis, quomodo neſcis? Aut ſi neſcis, quomodo ſcis?

An pro-

An profunda Dei iudicia ſcrutatus es? An conſiliarius eius fuiſti?

17. Nondum acquieſco. Diſceptamus inter nos, An Chriſtus Apoſtolos & eorum ſucceſſores voluerit præeſſe Eccleſiæ, an verò Reges & Principes ſæculares? Prior pars à me aſſeritur ; póſterior à te. Hactenus oſtendi, verba Chriſti, teſtimonia Pauli, praxin Eccleſiæ, pro me ſtare. Nunc de circunſtantiis agitur. Ex iis ſic diſputo; Omnes circumſtantiæ, quæ faciunt ad Primatum, fauent Apoſtolis; nullæ Regibus: Ergo, ſi ex circumſtantiis iudicandum eſt, Apoſtoli, non Reges, habuerunt Primatum Eccleſię. Antecedens probo, quia Chriſtus, cùm inſtitueret nouam Eccleſiæ formam, Apoſtolos vocauit, elegit, inſtruxit, claues commiſit, Spiritus ſancti chariſmata impertiuit. Nihil horum factum eſt Regibus. Nulli à Chriſto vocati, electi, inſtructi ſunt; nullis clauem Eccleſiæ tradidit; nullis Spiritum ſanctum largitus eſt. Qui ergo veriſimile ſit, non Apoſtolos, ſed Reges, Eccleſiæ gubernatores à Chriſto deſignatos eſſe? Hîc certè homini prudenti non ſatisfacies, Tookere, ſi exclames: *O altam ſapientiæ cognitioniſq; Dei opulentiam*. Addo aliam circumſtantiam, quæ non parum momenti habet.

Apo-

Apoſtoli non ſolùm à Chriſto vocati, electi, inſtructi, poteſtate clauium & Spiritu ſancto donati ſunt; ſed etiam reipſa Eccleſiam gubernarunt, ſynodum indixerunt, legem ſanciuerunt, contumaces excommunicârunt, in cauſis eccleſiaſticis legitimi Iudices fuerunt. Nihil horum affirmari poteſt de Regibus. Quæ ergo temeritas eſt, Primatum Eccleſiæ negare Apoſtolis, quibus omnes circumſtantiæ patrocinantur; & aſtruere Regibus, qui omni circumſtantiarum præſidio deſtituti ſunt? Vtinam, Tookere, quod alibi importunè facitis, hîc oportunè faceretis. Alibi vociferamini, Eccleſiam noſtram corruptam eſſe, nec aliter repurgari poſſe, quàm ſi ad priſtinum ſtatum, in quo fuit tempore Apoſtolorum, reuocetur. At, mi homo, tempore Apoſtolorum, non Reges, ſed Apoſtoli gubernabant Eccleſiam, vt tu ipſe faſſus es. Cur ergo Eccleſiam veſtram Anglicanam ad normam Apoſtolicam nō reducitis? Cur illius ſupremam gubernationem transfertis in Reges & Reginas, & non potius Apoſtolorum ſucceſſoribus ſartam tectam conſeruatis?

Conſule Sacellanum.

Obie-

Obiectio.

18. Dilui ſuperius obiectionem Iacobi Regis, quæ nitebatur aliquot Scripturæ teſtimoniis. Singula ſeorſim à me diſcuſſa ſunt, & apertè oſtenſum, nullo modo Primatum Regis confirmari ex iis poſſe. Tu tamen non quieſcis, Tookere; ſed partim conaris promouere teſtimonia à Rege allata; partim alia quædam in ſubſidium adiungis. Nominatim hæc duo: 1. Dictum eſt de Herode; *Dicite vulpeculæ illi.* 2. Dictum eſt coram Pilato, *Ego ſum veritas.* Quid vis? An vt excutiam hæc duo? Nihil quidem neceſſe; ſed tamen, ſi omnino vrges, faciam non inuitus. Igitur ex priori non aliter potes confirmare Primatum Regis, quàm hoc modo; Chriſtus monitus à Phariſæis, vt fugeret, eò quòd Herodes vellet illum occidere, reſpondit illis: *Ite & dicite vulpi illi, Ecce eÿcio dœmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & tertio die conſummor.* Ergo Herodes habebat tunc Primatum Eccleſiæ. Probatur conſequentia, quia *vulpes habent foueas; filius autem hominis non habet, vbi caput ſuum reclinet.* Ex poſteriori ſic: Chriſtus dixit coram Pilato: *Ego ad hoc veni in Mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati.*

Ergo Pilatus habebat ſupremam adminiſtrationem Eccleſiæ. Conſequentia probatur, quia *quod ſcripſi, ſcripſi*. Itáne ſentis, Domine Tookere? Certè, magni acuminis Theologus es. Quis neget?

CAPVT IV.

An Rex iure ciuili vel Canonico habeat Primatum Eccleſiæ?

1. NEutro ſanè. De Canonico, res clara eſt. Multi extant Canones in contrarium. Ex iis paucos accipe. *Primus* eſt Nazianzeni ad Imperatores Conſtantinopolitanos, apud Gratianum, diſtinct. 10. can. 6 *Libenter accipitis, quod Lex Chriſti ſacerdotali vos ſubiicit poteſtati, atque iſtis tribunalibus ſubdit. Dedit enim & nobis poteſtatem: dedit & principatum multo perfectiorem principa-*

tibus

tibus vestris. Ex hoc canone tria habemus 1. quod principatus Episcoporum ſit multo perfectior, quam Regum. 2. quod Reges in rebus Eccleſiaſticis, ſubiecti ſint Epiſcopis. 3. quod hæc ſubiectio à Chriſto ſit ordinata Quid clarius?

2. SECVNDVS eſt Adriani Papæ. diſt. 63. cap. 1. *Nullus laicorum Principum ſe inſerat electioni aut promotioni Patriarchæ, Metropolitæ, aut cuiuslibet Epiſcopi; ne videlicet inordinata & incongrua fiat electio, vel confuſio, vel contentio: præſertim cùm nullā in talibus poteſtatem quemquā poteſtatiuorum, vel cæterorum Laicorum habere conueniat.* Ex hoc canone etiam tria diſcimus. 1. quod nullus Princeps ſæcularis (qualis eſt Rex Angliæ) debeat ſe inſerere promotioni aut electioni Epiſcoporum. Quanto minus debet præeſſe & præſidere? 2. quod talis electio, cui ſe inſerit Princeps ſæcularis, ſit inordinata,

& confusa 3. Quod in similibus causis Ecclesiasticis nullam potestatem habeat Princeps sæcularis. Multò minus Primatum.

3. Tertius est, ex 7. Synodo. act. 2. distin. 63. can. 7. *Omnis electio Episcopi à Principibus facta, irrita maneat, secundùm Regulam, quæ dicit: Si quis Episcopus, sæcularibus potestatibus vsus, Ecclesiam per ipsos obtinuerit, deponatur: & segregentur ab Ecclesia omnes, qui illi communicant.* Sanè secundùm hunc Canonem, omnes Episcoporum electiones irritæ sunt in Anglia, quotquot à Rege factæ sunt. Vbi ergo Primatus Regis in causis Ecclesiasticis?

4. Quartus est Gregorii ad Hermannum Episcopum Metensem, d. 96. can. 9. *Quis dubitet, Sacerdotes Christi, Regum & Principum omnium fidelium Patres & Magistros censeri? Nonne miserabilis insaniæ esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subiugare, & iniquis obliga-*

266

obligationibus illum suæ potestati subiicere, à quo credit, non solum in terra, sed etiam in cælis se ligari posse & solui? Omnino sic res habet. Miserabilis insania est, Reges sæculares vsurpare sibi Primatum in Ecclesia, & subiugare sibi Episcopos, quorum filii & discipuli esse debent.

5. QVINTVS est Gelasii Papæ ad Anastasium Imperatorem, dist. 96. can. 10. *Duo sunt, Imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur, authoritas sacra Pontificum, & regalis potestas. In quibus tantò grauius est pondus Sacerdotum, quantò etiam pro ipsis Regibus in diuino sunt reddituri examine rationem.* Et infra: *Nosti itaq; ex illorum te pendere iudicio, nō illos ad tuam redigi posse volūtatem.* Facto quidem possunt; iure non possunt.

6. SEXTVS est Ioannis Papæ dist. 96. can. 11. *Si Imperator Catholicus est: filius est, non Præsul Ecclesiæ. Quod ad religionem competit, discere ei conuenit, non docere.* Et paulò post: *Ad Sacer-*

dotes enim Deus voluit, quæ Ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad sæculi potestates: quas, si fideles sunt, Ecclesiæ suæ Sacerdotibus voluit esse subiectas. Et infra: *Imperatores Christiani subdere debent executiones suas Ecclesiasticis Præsulibus, non præferre.* Igitur, si Rex Angliæ Catholicus est; filius est, nō Præsul Ecclesiæ. Si fidelis est; Ecclesiæ sacerdotibus subiectus est. Si Christianus est; debet se subdere Episcopis, non præferre.

7. SEPTIMVS est Marcelli Papæ 11. q. can. 3. *Clericum cuiuslibet ordinis, absq; Pontificis sui permissu, nullus præsumat ad secularem iudicem trahere. Nec laico quenquam clericum liceat accusare.* Nimirum clerici pertinent ad tribunal Ecclesiasticum, non ad politicum seu ciuile. Vnde rectè Valentianus, Theodosius, & Arcadius Imperatores; *Continua lege sancimus, vt nullus Episcoporum, vel eorum, qui Ecclesiæ seruiunt, ad iudicia iudicū protrahatur. Habent enim illi suos iudices.*

8. OCTA-

 267

8. Octavvs est Gregorii ad Mauritium Impe. 11. q. 1. can. 40. *In diuinis eloquiis Sacerdotes aliquando Dii, aliquando Angeli vocantur.* Et paulo post; *Quid igitur mirum, si illos vestra Pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorē tribuens, eos aut Angelos, aut Deos ipsemet appellat Deus?* Vide, quæ supra dicta sunt, c. 2. n 35. & 57.

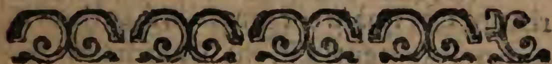
9. Novvs est Innocentii 3. in Decretalibus, de maioritate & obedientia, can. 6. *Non negamus, quin præcellat Imperator in temporalibus, illos duntaxat, qui ab illo accipiunt temporalia: sed Pontifex in spiritualibus excellit, quæ tanto sunt temporalibus digniora, quanto anima præfertur corpori.* Et infra; *Nosse debueras, quod fecit Deus duo luminaria magna in firmamento cœli: luminare maius, vt præesset nocti. Vtrumque magnum, sed alterum maius. Ad firmamentum igitur cœli, hoc est vniuersalis Ecclesiæ, fecit DEVS duo magna luminaria, id est, duas instituit dignitates, quæ sunt, Pontificalis*

authoritas, & Regalis potestas. Sed illa, quæ præest diebus, id est, spiritualibus, maior est: quæ veró carnalibus, minor: vt quanta est inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoscatur.

10. Sufficiant hi pauci Canones. Nam plures citare, fortasse superuacaneum est: præsertim cum probabile sit, Regem Angliæ non tanti eos facere, vt eorum iudicio stare velit. Quãquam immeritò. Omnes enim Cathedræ Academicæ in Anglia, in quibus Iuris vtriusque Doctores antiquo ritu legitimè promouentur, non minorem iuris Canonici, quàm ciuilis authoritatem esse, luculento testimonio sunt.

11. Ex iure ciuili occurrit illud Iustiniani Imperatoris, in Authentica constit. 123. *Si Ecclesiasticum negotium sit, nullam communionem habento ciuiles magistratus cum ea disceptatione, sed religiosissimi Episcopi secundùm sacros Canones finem imponunto.* Præclara consti-

conſtitutio. Decernit Imperator, politicos & ſæculares Principes non debere adeſſe, multò minus præſidere in negotiis & diſceptationibus Eccleſiaſticis. Quare? quia vult in ea re ſeruari ſacros Canones, quibus cautum eſt, vt Epiſcopi, non autem Principes, tractent controuerſias ad Eccleſiam pertinentes. Si Rex Angliæ ea mente eſſet, quâ hic Imperator fuit, ſine dubio, Primatum Eccleſiæ Epiſcopis relinqueret, non ſibi arrogaret. Plura in hanc ſententiam vide in ſeq. capite.

COMMENTARIVS.

1. IN hoc capite adduxi nouem Canones ex iure canonico, & vnam Conſtitutionem Imperialem ex iure Ciuili, contra Primatum Regis. Circa Canones, duo generatim dicis. Primò, me paucos ex multis delibaſſe; ideoque obiicis mihi illud Poetæ:

Tecum habita, & noris, quàm ſit tibi curta ſupellex.

Sed ineptè. Tibi hoc obiici debet, mihi non poteſt. An non legiſti in vtroque Teſtamento, *In ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum?* Ego ex iure Canonico, non duos tantum aut tres, ſed nouem teſtes adduxi pro mea cauſa: Tu pro tua, ne vnum quidem. Igitur, ſi teſtibus agitur, non mihi, ſed tibi, ſupellex curta eſt; aut, vt verius dicam, nulla. Recipe ergo verſiculum tuum, ſed vno duntaxat verbulo immutatum; *Tecum habita, & noris, quàm ſit tibi nulla ſupellex.*

2. Secundò dicis, te non magni facere Canones; nec aliud eſſe, quàm *additamenta, paleas, traditiones*; idque confirmas authoritate Cornelii Agrippæ. Mira res. Vnus Agrippa, homo non bonæ notæ, pluris tibi eſt, quàm tot grauiſsimi authores, quorum ſententiæ in ius Canonicum relatæ ſunt, & ab omnibus Academiis antiquioribus receptæ. Quid cenſes dicturos, qui apud vos in Anglia, vtriuſq; iuris Doctores, ſolenni ritu renuntiantur? An æquo animo, tuam in Ius canonicum contumeliam laturi ſunt? Sed, durum telũ neceſsitas. Aliter facere non potuiſti. Si enim admitteres authoritatem Canonum, cadendum eſſet causâ, quam ſuſcepiſti. Nam Canones tibi aduerſantur. Mauis igitur hos repudiare, quàm iniquã cauſam deſerere.

3. Atque

3. Atq; hæc generatim. Porrò in singulis Canonibus seorsim discutiendis tria potissimum præstas, quæ non nisi ab homine iracundo, & parum cauto proficisci possunt. Primum est, quod ferè conuitio excipias Pontifices & Synodos generales, à quibus conditi sunt Canones. Hoc iracundiæ signum est. Alterum, quod nihilominus pleraque admittas, quæ in ipsis Canonibus contra Primatum Regium decreta sunt. In quo debebas esse cautior, si Regio Primatui consultum esse cupiebas. Tertium, quod dum Pontificum & Synodorum generalium authoritatem apertè cõtemnis, in ipsos quoque Reges & Imperatores, tametsi id minimè aduertas, contumeliosus sis. Singula ostendam.

4. Quod ergo ad primum punctum attinet, de Adriano Pontifice sic scribis: *Adriani authoritatem nihil moramur.* De Gregorio, sic: *Gregorius durus pater, vel potius capitalis hostis Henrici quarti, dictis, ac factis simillimus Antichristo.* Et iterũ: *Vox plena fastus & iactantiæ, plena stuporis & contumeliæ: digna sanè vox Ioue Capitolino vestro, id est, Romano Pontifice.* De Gelasio sic: *Gelasii aliorumq; dictata Pontificum Romanorum admittere non tenemur, quippe quæ pro turri illa Babylonica immoderati Principatus extruenda maximè*

ximè faciunt. De Ioanne Pontifice: *Nazianzenus melius callet officium suum, quàm Ioannes Papa.* De Innocentio: *Innocentius cœcus amore sui ac ambitione inflatus, fastuosus, impudens, contumeliosus, blasphemus, Antichristus.* De septima Synodo generali, quæ est Nicæna secunda: *Hæc Nicenæ Synodi authoritas imbecillior est, quàm vt nostram causam lædat.* Denique de me, qui horum authoritate vsus sum, sic habes: *Non modò nequam es & improbus, sed etiam fatuus.*

5. Et tamen cùm tam iracundus sis, Tookere, in authores Canonum, quæ in ipsis Canonibus sancita sunt, non raro vera esse concedis. Circa primum, qui est Nazianzeni, sic scribis: *Reges & Præsides subiiciuntur Sacerdotibus in rebus ecclesiasticis.* Circa quartum: *Quis dubitat Sacerdotes Christi, Regum ac Principum esse Patres & Pædagogos in Christo?* Circa quintum Gelasii; *Quæ dicit ille Pontifex, dabuntur omnia.* Circa sextum: *Si Imperator verè Catholicus est, filius est Ecclesiæ Catholicæ, non Præsul.* Ex quibus omnibus formatur hæc propositio: Rex Angliæ subiicitur Sacerdotibus in rebus ecclesiasticis, & est illorum filius ac discipulus, non Præsul aut Primatum tenens. Et quid aliud hoc loco conten-

contendimus? Non enim agimus de Primatu in temporalibus & politicis, ſed ſolùm de Primatu in Eccleſiaſticis. Si ergo in Eccleſiaſticis Rex Angliæ ſubiectus eſt Sacerdotibus, tanquam filius ac diſcipulus; res ſalua eſt.

6. Iam, quod etiam in Reges & Imperatores iniquiſsimus ſis, niſi te moneam, non facilè aduertes. Audi igitur. Inter nos & vos contentio eſt, quis indixerit octo prima Concilia generalia, quis approbauerit, quis cum authoritate eis præſederit? Nos Pontifici, vos Imperatori id tribuitis. Igitur ex veſtra ſententia, ſeptima Synodus à Conſtantino, octaua à Baſilio Imperatoribus indicta, confirmata & approbata eſt. At tu de ſeptima ſic ſcribis: *Hæc Synodi authoritas imbecillior eſt, quàm vt cauſam noſtram lædat.* De Adriano verò, cuius Canon ex octaua Synodo deſumptus eſt, ſic habes: *Adriani authoritatem nihil moramur.* Quid hoc aliud eſt, quàm apertè quidem in ipſas Synodos ac Pontifices, occultè autem in Imperatores, contumelioſum eſſe? Nam ſi Conſtantinus Imperator indixit & approbauit ſeptimam Synodum, ſanè cùm de Synodo ſiniſtrè ſentias ac loquaris, de Imperatore quoque ſiniſtrè ſentire ac loqui cenſeri debes. Itaque tua illa verba, quæ paulò antè effudiſti: *Hæc*

Synodi authoritas imbecillior est, perinde valent, ac si dixisses, *Hæc Constantini Imperatoris & trecentorum ac quinquaginta Episcoporum authoritas imbecillior est*. Simile est de Basilio Imperatore. Nam si is indixit & approbauit octauam Synodum, ex qua Canon Adriani desumtus est; quidquid de hoc canone dixeris, de Imperatore dixisse existimandus es. Itaque pro illis verbis, *Adriani authoritatem nihil moramur*, poteras sic scribere, *Imperatoris authoritatem nihil moramur*. Iam aduertis, Tookere, quàm benè meritus sis de tuo Rege. Sacellanum adi, vt te purget.

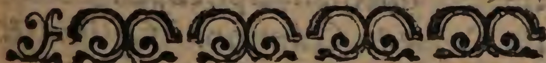
7. Sed nondum purgandi tempus. Adhuc pergis in tua calumnia. Et sicut circa Canones à me citatos, occultè perstringis Reges & Imperatores; sic apertè id facis circa Imperatoriam constitutionem à me citatam. Citaui autem Constitutionem Iustiniani Imperatoris, quæ sic habet: *Si Ecclesiasticum negotium sit, nullam communionem habento ciuiles magistratus cum ea disceptatione, sed religiosissimi Episcopi secundùm sacros Canones finem imponunto*. In qua constitutione decernit Imperator, sæculares Principes non debere adesse, multò minus præesse aut præsidere in negotiis & disceptationibus Ecclesiasticis.

Et in

 2-71

Et in ea re ſeruari vult ſacros Canones, quibus cautum eſt, vt Epiſcopi, non autem Principes tractent controuerſias ad Eccleſiam pertinentes.

8. Hic, inquam, apertè perſtringis Imperatoriam authoritatem; & quidem tripliciter. Primò, quia cùm ego in hac vna Iuſtiniani Conſtitutione tantùm momenti eſſe viderem, vt illam arbitrarer ſufficere pro mea cauſa (tuam enim ſine dubio euertit) tu per contemptum mihi obiicis illud ex Poeta, *Pauperis eſt numerare pecus*. Secundo, quia huic ipſi Conſtitutioni opponis, neſcio quas alias ſanctiones; quod nihil aliud eſt, quàm illius authoritatem eneruare. Tertiò, quia Imperator in ſua Conſtitutione allegat antiquos Canones; & non ſolùm allegat, ſed etiam, pia veneratione, *Sacros* appellat. At tu, cum tuo Agrippa, parui pendens Imperatoris in hac re iudicium, & authoritatem, eoſdem Canones, illiberati conuitio, *palearum* nomine vocaſti. I nunc, & Regum ac Imperatorum patronum te eſſe, perſuade. Vnius aſſentator es; aliorum hoſtis. Hoc ſequenti Commentario clarius oſtendam.

CAPVT V.

An Rex

An Rex, consensu doctorum hominum habeat Primatum Ecclesiæ?

1. EXcepto Sacellano, & quibusdam aliis adulatoribus, reclamant omnes cordati & docti viri: Episcopi, Pontifices, Reges, Imperatores, alij. Seligam paucos, ne molestus sim: & incipiam à primitiua Ecclesia.

2. S. IGNATIVS, Ioannis Euangelistæ discipulus, in Epistola ad Philadelphienses, sic habet: *Principes subditi estote Cæsari, milites Principibus, Diaconi Presbyteris: Presbyteri verò & diaconi, atque omnis clerus, simul cum omni populo, & militibus atq; Principibus, sed & Cæsare, obediant Episcopo: Episcopus verò Christo, sicut Patri Christus: & ita vnitas per omnia seruetur.* Vox digna viro Apostolico. Omnes, inquit, obediant Episcopo: Etiamne Cæsar? Omnino. Quidni & Rex?

3. HOSIVS

3. HOSIVS Cordubensis Episcopus, qui interfuit primo Concilio Nicæno; Constantinum Imperatorem sic affatus est; *Desine quæso Imperator, ne te misceas Ecclesiasticis, neq; nobis in hoc genere præcipe, sed potius ea à nobis disce. Tibi Deus imperium commisit; nobis quæ sunt Ecclesiæ, concredidit. Et quemadmodum, qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ: ita & tu caue, ne quæ sunt Ecclesiæ, ad te trahens, magno crimini obnoxius fias.* Refert hæc verba Athanasius in epistola ad solitariam vitam agentes.

4. S. AMBROSIVS epist. 33. ad Marcellinam sororem suam, scribit se Valentiniano Imperatori dixisse; *Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina sunt, imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere, si vis diutius imperare. Esto Deo subditus. Scriptum est enim, quæ Dei, Deo; quæ Cæsaris, Cæsari. Ad Imperatorem palatia perinent: ad Sacerdotem, Ecclesiæ. Pu-*

tiocho, & Herode comparat, asserens, malorum omnium esse voraginem & gurgitem, omnis impietatis caput, hæreticorum incitamentum, acerbitatis radicẽ, blasphemiæ propugnatorem, religionis euersorem, & quæ similia sunt. Addit denique, inauditum esse, quod Reges & Imperatores misceant se causis ad Ecclesiam pertinentibus, & inter alia sic habet: *Quando à condito æuo auditum est, quod iudicium Ecclesiæ, authoritatem suam ab Imperatore accepit? aut quando vnquam hoc pro iudicio agnitum est? Plurimæ antea Synodi fuêre, multa iudicia Ecclesiæ habita sunt: sed neq; Patres istiusmodi res Principi persuadere conati sunt, nec Princeps se in rebus Ecclesiasticis curiosum præbuit.*

6. Conspirant alii Patres. S. MARTINVS Turonensis Episcopus, Maximo Imperatori in faciem dixit: *Nouum esse & inauditum nefas, quod causam Ecclesiæ Iudex sæculi iudicaret*; vt est apud Sulpitium lib. 2. sacræ hi-

ſtoriæ in fine. Et *Leontius* Epiſcopus Tripolitanus, teſte *S*uida, ad conſtantium Imperatorem; *Miror quomodo ad alia vocatus, aliis rebus te immiſceas, Militaribus enim & politicis rebus præfectus, in his quæ ad ſolos Epiſcopos pertinent præceſſe vis*: Et *Cyrillus* Hieroſolymanus catecheſi 17. *Ad hodiernam vſque diem cernimus mundanos Principes regi & inſtrui ab Eccleſiaſticis*. Omitto reliquos.

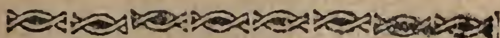
7 Nec alia Regum & Imperatorum fuit ſententia. *S*ubmiſerunt ſe Epiſcopis & pontifici; neque cauſas Eccleſiaſticas ad ſe pertinere arbitrati ſunt. VALENTINIANVS ſenior Imperator cum importunè rogaretur, vt permitteret haberi Concilium, in quo de quibuſdam rebus fidei decerneretur, reſpondit: *Mihi, qui vnus è numero laicorum ſum, non licet, eiuſmodi negotiis me interponere. Sacerdotes & Epiſcopi, quibus hæc curæ ſunt, vbicunque ipſis liberum fuerit conueniant.* Refert Sozomenus lib 6. hiſto. cap.

cap. 7. Nicephorus lib. 11. cap. 30. Ruffinus libr. 1. capi. 2. Baronius tom. 4. Annalium anno 364.

8. Eodem ſenſu & affectu THEODOSIVS Iunior in Epiſtola ad ſynodum Epheſinam; *Candidianum Comitem ad hanc ſacram veſtram ſynodum abire iuſſimus: ſed ea lege & conditione, vt cum quæſtionibus & controuerſiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quicquam commune habeat. Nefas enim eſt qui ſanctiſſimorum Epiſcoporum catalogo adſcriptus non eſt, eum Eccleſiaſticis negotiis & conſultationibus ſe immiſcere.*

9. BASILIVS Imperator in oratione, quam habuit in octaua ſynodo generali, quæ tempore Adriani Papæ, Conſtantinopoli celebrata eſt, in cauſa Photii Patriarchæ; *De vobis autem laicis, tam qui in dignitatibus, quam qui abſolutè verſamini, quid amplius dicam, non habeo, quam quod nullo modo vobis licet de Eccleſiaſticis cauſis ſermonem mouere, neque penitus*

Imperatore ſcribit Auguſt. epiſt. 165. *Conſtantinus non eſt auſus de cauſa Epiſcopi iudicare.* An Rex Angliæ maior Conſtantino? Sacellanus ita vult.

COMMENTARIVS.

1. IN hoc capite citaui ſeptem Patres & quatuor Imperatores, contra Primatum Regium. Patres quidem, Ignatium, Hoſium, Athanaſium, Ambroſium, Martinum, Leontium, Cyrillum. Imperatores, Valentinianum, Theodoſium, Baſilium, Conſtantinum.

2. Tu, circa Patres, longè alius es, Tookere, quàm fuiſti. Agis ſobriè, modeſtè, pacificè: Et quæcunq; ab eis dicta ſunt, vltrò concedis, ſub hac vel ſimili loquendi formula: *Rectiſſimè: res ita ſe habet: vero nihil verius: omnia, vt veritati conſentanea, conceduntur.* Gaudeo, tam ſubitò in alium virum mutatum te eſſe; præſertim ſi animo etiam, & non pelle tantùm mutatus es. Porrò ex iis, quæ à Patribus dicta, à te conceſſa ſunt, compendio hæc colligi poſſunt. 1. Rex Angliæ obediat Epiſcopo; Epiſcopus Chriſto. 2. Non miſceat ſe eccleſiaſticis negotiis. Non enim illi commiſſa ſunt. 3. Palatia ad illum pertinent,

non Ecclesiæ. 4. Nihil illi cum Synodis. 5. Nec vllam Ecclesiæ causam iudicare debet. *Omnia*, inquis, *vt veritati consentanea, conceduntur.* Accipio.

3. Circa Imperatores duriores. Et valde suspicor, te ad ingenium hic redire. Iracundè fers, quod tam clarè locuti sint contra Primatum Regium: & accusas eos, quasi plus æquo tribuerint Episcopis, & hac ratione, suæ ipsorum authoritati plurimum derogarint. Sic enim scribis de Valentiniano: *Quod Episcopis totam rem reliquisset diiudicandam, non solertiam, sed timiditatem & inertiam hominis denotat.* Et de Basilio: *Esto, præiudicet sibi Basilius* Imperator, *aliisque; haud quidem veritati præiudicat.* Et de Constantino: *Non est ausus iudicare in persona propria, forsan ignarus Canonum & decretorum Ecclesiæ.*

4. Quid audio, Tookere? Túne Imperatorum Christianorum censor factus es? Et quia non sentiunt ad tuum palatum, ideò inertiam, timiditatem, præiudicium, & ignorantiam illis obiicis? Video, quid spectes. Tuo Regi placere vis: reliquos non æstimas. Ille, *sapientißimus, doctißimus, clarißimus, prudentißimus, religiosißimus, deuotißimus* tibi est; reliqui, *inertes, timidi, præiudiciosi, ignari.* Hoc est, quod supra

ſupra dixi, vnius aſſentatorem te eſſe; reliquorum hoſtem.

CAPVT VI.

An Rex titulo præſcriptionis habeat Primatum Eccleſiæ?

1. HOc planè videtur ipſe velle. Nam in *monitoria præfatione* diſertè ait; aliquos ex ſuis anteceſſoribus vſurpaſſe Primatum Eccleſiæ in Anglia; neque paſſos eſſe, vt Pontifex vllam iuriſdictionem ibi exerceret, ſed ipſos eam ſibi vendicaſſe. Itaque nihil noui ſe facere, eundem Primatum vſurpando.

2. Sed valde friuolum hoc eſt. Nam ſi ſic liceret argumentari, facile erit omnes penè abuſus excuſare. Oſtendam ſimili exemplo. Rex ACHAZ in Veteri Teſtamento colebat falſos Deos, & veri DEI cultum negligebat, 4. Reg. 16. 3. QVÆRAM,

ritatem Pontificis, quàm respuerunt. Ergo & ego venerari eam volo, non respuere. Nec dubium, quin ita sit. Testes sunt Lucius, Eduinus, Osvvaldus, Sigbertus, Penda, Ina, Eduardus, Henricus 2. & complures alii. Extant illorum acta. Ex iis hæc accipe.

4. EDVARDVS in epist. ad Nicolaum 2. Pontificem, circa annũ Christi 1060. ita scribit: *Summo vniuersalis Ecclesiæ Patri Nicolao, Eduardus gratiâ Dei Anglorũ Rex debitam subiectionem & obedientiam.* Pauca; sed ponderosa verba. Agnoscit illum *Patrem*; & quidem *summum Patrem*: nec vnius alicuius particularis, sed *vniuersalis* Ecclesiæ *Patrem*. Quid amplius? Debitam subiectionem & obedientiam illi promittit. An hoc faceret, si supra Pontificem putaret esse Regiam maiestatem?

5. Nec aliter HENRICVS 2. in epistola ad Alexandrum 3. quæ habetur apud Petrum Blesensem Secretarium, epist. 136. *Vestra*, inquit, *magni-*

tudini

tudini promitto, me vestræ dispositioni in omnibus pariturum. Itemq; *Deus extulit vos in eminentiam officii pastoralis, ad dandã scientiam salutis plebi eius.*

6. Regem Regina imitata est, pari animo, pari subiectione. ALEONORAM dico, Henrici Regis vxorem. Scripsit illa tres epistolas ad Cœlestinum Papam, in quibus vocat eum *Principem Sacerdotum, Vicarium crucifixi, successorem Petri, Christum Domini, DEVM Pharaonis, orbis Episcopum.* Et inter alia sic addit: *Non Rex, non Imperator à iugo vestræ iurisdictionis eximitur.* Et rursum: *Christi crux antecellit Cæsaris Aquilas: gladius Petri gladio Constantini, & Apostolica sedes præiudicat Imperatoriæ potestati.* Quid clarius? Extant hæ epistolæ apud eundem Blesensem, epist. 144. 145. & 146.

7. Hinc iam satis apparet, quid olim senserint Reges Angliæ de Primatu Romani Papæ. Ausim addere, vix vllos in orbe Christiano extitisse Reges, qui tam bene de Ponti-

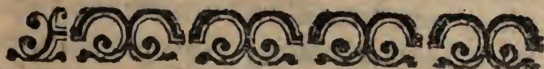
fice

fice meriti sint, quàm Anglicani. Parum putarunt, si in Ecclesiastico regimine illi parerent. Ipsum regnum, etiam in temporalibus, feudatarium illi fecerunt. Fatetur hoc Henricus 2. in epist. ad Alexandrum 3. iam citata, his verbis: *Vestræ iurisdictionis est regnum Angliæ: & quantum ad feudatarii iuris obligationem, vobis duntaxat obnoxius teneor & obstringor.*

8. Multò fusius id persequitur Polydorus Virgilius libro 4. historiæ Anglicanæ, vbi de INA Rege sic scribit: *Officia eius Regis, pietatis plena, infinita produntur: & illud inprimis, quod Regnum suum Romano Pontifici vectigale fecerit, singulis argenteis nummis, quos denarios vocant, in singulas domos impositis. Fecit idem, eius exemplo, vt opinor, ductus, Offa Merciorum Rex, qui non multó post id tempus regnauit. Fuit is annus salutis circiter 740. Hoc vectigal, prout quidam scribunt, auxit postea Atulphus Rex, qui vt proximo libro demõstrabitur, totius ferè Insulæ imperium*

Et quod magis mirum eſt, cur aliis quoque Regibus, vt idem faciant, conatur perſuadere?

10. Ex Dictis ſic infero; Si in hoc negotio, præſcriptioni locus eſſet, ea nobis potius faueret, quàm Regi. Ab antiquis enim temporibus, vt iam oſtenſum eſt, vſque ad Henricum 8. Eliſabethæ parentem, tota Anglia quotannis ſolita eſt Romano Pontifici dare vectigal, in recognitionem ſupremæ ipſius jurisdictionis eccleſiaſticæ; Ergo hoc ſuo facto, tam longa conſuetudine præſcripto, ſatis teſtatur, Pontificem eſſe Primatem Eccleſiæ vniuerſalis, atque adeò Anglicanæ.

COMMENTARIVS.

1. HIc quæritur, an Rex Angliæ, titulo præſcriptionis habeat Primatum Eccleſiæ. Poſui duo argumenta. Vnum, quo Rex vtitur; alterum,

4. Igitur de eloquentia Regis, sic scribis: *Serenißima maiestas, tanquam aureum flumen verborum fundens, sic præfatur: Nunc verò, vt cætera exterorum Regum facta prætercam, satis erit decessorum meorum aliquot, qui in Anglia regnarunt, exempla memorare.* Et prolixè recitas ea, quæ sequuntur. Sed, mi Tookere, quid hoc ad rem? Aliud est, eloquentem esse; aliud, benè argumentari. Non quæritur hîc, quo verborum apparatu vel splendore vtatur Rex Angliæ; sed quàm neruosè probet, Primatum Ecclesiæ, titulo præscriptionis ad se pertinere. Ego vrgeo, non posse hoc illum probare: tu ad aureum verborum flumen recurris. Quid hoc aliud est, quàm forum declinare? aut, sciscitanti de allijs, respondere de cepis?

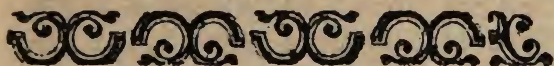
5. Iam alios Reges, qui hunc antecesserunt, & omni laude, propter eximiam ergà Romanos Pontifices pietatem ac reuerentiam, dignissimi sunt, mirum est, quàm petulanter insecteris. Ais, *in craßißimis tenebris* vixisse, *simplices, infatuatos, bestiæ Romanæ obblandientes, magnos assentatores, aureo poculo fornicationum purpuratæ meretricis inebriatos*: dixisse *multa inania, verborum portenta, vanitatis commenta, præpostera.* Pontifices verò, quibus obtemperarunt, fuisse *caudas, Antichristos,*

Diabolos. Nimirum, vt præcedenti capite, Christianos Imperatores, Valentinianum, Basilium, Constantinum, multis conuitiis prosecutus es; ita nunc Catholicissimos Angliæ Reges non minori contumelia exagitandos esse censuisti. Quis iam non videt, Tookere, quod sæpe dixi, omnium Regum ac Imperatorum hostem te esse; vnius Iacobi assentatorem? Adeò, vt ne iis quidem parcas, qui hoc tempore, in Europa, rerum potiuntur: Regibus, inquam, Hispaniæ, Galliæ, & Magno Hetruriæ Duci; quibus nescio, quam notam appingere ausus es.

6. De Præscriptione sic habes: *Quia autem latissimus campus hic proponebatur, in quo tua excurrere possit oratio, totus hic de præscriptione locus à te prætermissus est, quem leui pede transilis. Est autem præscriptio vel vsucapio, acquisitio dominii vtilis vel directi, per continuationē possessionis, ac longi temporis lege definiti. Ad illam complendam quatuor requiruntur, continuatio possessionis, bona fides, iustus titulus, & quod res non sit vitiosa.* Audi, Tookere. Non opus erat, meam orationem excurrere in hunc campum de præscriptione. Eius rei duas rationes iam supra insinuaui. Vna est, quia præscriptio non habet locum in iis, quæ sunt iuris diuini.

At Pri-

At Primatus Ecclesiæ diuino iure pertinet ad Apostolos, qui Ecclesiam propria authoritate gubernarunt, synodum indixerunt, legem sanciuerunt, controuersias diremerunt, vt supra tu ipse fassus es. Hoc ius diuinum hactenus mutatum non est, nec vlla hominum præscriptione mutari potest: Altera, quia si agendum esset lege præscriptionis, potior esset mea causa, quàm tua: Nam plures fuerunt Reges & Imperatores Christiani ante hæc tempora, qui agnouerunt authoritatem Pontificis in spiritualibus, quàm qui respuerunt. Et Pontifex sine vlla interruptione, per tot annorum spatia, manet in continuata possessione, quod de Regibus Angliæ dici non potest.

CAPVT VII.

An Rex ex propria doctrina poßit Primatum suum defendere?

1. INuenio duo principia in libello Regis, quæ si vera sunt, Pri-

matum ſuum tueri non poteſt. VNVM eſt (in quo conuenit cum Bellarmino) quod, qui habet Primatum Eccleſiæ, poſſit creare & deponere Epiſcopos; dare illis iuriſdictionem & auferre. Vnde Bellarminus, quia vult, Pontificem habere primatum totius Eccleſiæ, conſequenter dicit, Pontificem in tota Eccleſia poſſe id facere. Rex verò, quia putat, vnumquemque Regem in ſuo Regno, & Imperatorem in ſuo imperio habere primatum Eccleſiæ; conſequenter dicit, vnumquemq; Regem in ſuo regnò, & Imperatorem in ſuo imperio poſſe creare Epiſcopos & deponere; dare iuriſdictionem & auferre. Quod autem Rex Angliæ ita ſentiat, patet ex ipſius verbis. Sic enim habet in monitoria pręfatione: *Primùm illud videamus, quám longè Imperatores atque Reges, qui ſuperioribus ſæculis religioſè Chriſtianeq́; vixerunt, ab eo abfuerint, vt ius in ſe aliquod Pontifici eſſe crederent: cùm contrà, Papas ipſi creauerint,*

rint, in ordinem redegerint, adeoq; de sede deiecerint. Quibus verbis conatur ostendere, Pontifices olim non habuisse Primatum Ecclesiæ supra Reges & Imperatores; sed hos potius habuisse supra illos. Quare? quia potuerunt creare, in ordinem redigere, & de sede deiicere Pontifices. Et paulò post: *Sed & per ætates complurimas certum ius ac inuiolatum apud Imperatores mansit, Romanos Pontifices creandi.* Et in Apologia id confirmat exemplo Regum veteris Testamenti, *Qui,* inquit, *exauthorauerunt summum Pontificem, aliumq; in eius locum subrogauerunt. In summa, cuncta moderati sunt, quæ ad Ecclesiasticum regimen quoquo modo pertinuerunt.* Eodem modo loquitur Sacellanus Regis in Tortura Torti: *Ad Regem,* inquit, *pertinet, Pontificem exauthorare, & in locum Abiathari Sadocum surrogare. Facit hoc, credo ad Primatum Regis.*

2. Alterum principium Regis est,

 (in quo

(in quo diſſentit, non ſolùm à Bellarmino, ſed etiam à ſeipſo, vt videbimus) quod Epiſcopi omnem ſuam iuriſdictionem immediatè accipiant à Deo. Sic enim habet in monitoria præfatione: *Epiſcopos eſſe in Eccleſia debere, tanquam inſtitutionem Apoſtolicam, ac ordinationem p oinde diuinam, contra Puritanos, contraq; Bellarminum ſemper ſenſi, qui negat Epiſcopos à Deo immediate ſuam iuriſdictionem accepiſſe. Sed nihil mirum, à Puritanis eum ſtare, cùm Ieſuitæ nihil aliud, quàm Puritanopapiſtæ ſint.* Hic duo obiter notãda ſunt. Vnum eſt, quod ſermo ſit de iuriſdictione exteriori, de qua etiam quæſtio noſtra eſt. Hanc enim Bellarminus vult immediatè conferri à Pontifice; non autem poteſtatem ordinis, vel iuriſdictionis interioris, vt patet lib. 4. de Pontifice c. 24. & 25. Alterum eſt, quod Bellarminus, cùm agitur de hac iuriſdictione Epiſcoporũ, nullo modo conſentiat cum Puritanis, vt hic fal-

 283

hic falsò illi affingitur. Nam Puritani duo docent. 1. Hanc iuriſdictionem conferri à populo vel magiſtratu ſęculari. 2. Æqualem eſſe in Epiſcopis & aliis Eccleſię miniſtris. Tollunt enim omnem ordinum diſtinctionem, & hierarchiam eccleſiaſticam; & in omnibus volũt eſſe æqualitatem & paritatem. Hoc fatetur Rex in monitoria præfatione, his verbis: *Et quo ſtudio in Epiſcoporum & eccleſiaſticæ hierarchiæ defenſionem ſemper incubui, eodem in confuſam illam Anarchiam & Parilitatem Puritanorum inuectus ſum.* Et infra: *Egone Puritanus qui ſuam Epiſcopis dignitatem reſtitui, & æqualitatem illam popularẽ repreſſi?* At Bellarminus in vtroque puncto ab iis diſsidet. Nam PRIMÒ, non vult iuriſdictionem Eccleſiaſticam conferri à populo, vel magiſtratu ſęculari; ſed immediatè à Pontifice, mediatè verò à Deo, vt diſertè fatetur l. 4. de Pontifice c. 25. in ſolutione quartæ obiectionis. *Vtrumq;*, inquit, *tam ordo, quàm iuriſdictio, à Deo*

confertur: ſed ordo immediatè, iuriſdi-ctio mediatè. SECVNDO, vult Epiſcopos in hac poteſtate & iuriſdictione, ſuperiores eſſe aliis Sacerdotibus, qui Epiſcopi non ſunt; & quidem iure diuino. Sic enim habet lib. 1. de Clericis cap. 14. *Eccleſia Catholica diſtinctionem agnoſcit, & docet iure diuino Epiſcopatum presbyterio maiorem eſſe, tum ordinis poteſtate, tum etiam iuriſdictione.* Et hoc probat authoritate Concilii Tridentini, & variis argumentis. Itaque toto, quod aiunt, cœlo diſtat à Puritanis. Sed hæc obiter. Nunc ad rem.

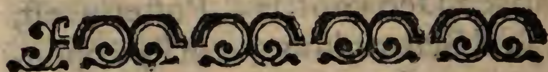
3. Ex his ergo duobus principiis, quæ ex libello Regis deſumpta ſunt, conficio hunc ſyllogiſmum, contra Regem: Qui habet Primatum Eccleſiæ, poteſt dare & auferre iuriſdictionem Epiſcopalem, quibus vult, iuxta primum principium: At Rex Angliæ nõ poteſt dare & auferre iuriſdictionem Epiſcopalem, quibus vult: Ergo Rex Angliæ nõ habet Prima-

matũ Ecclesiæ in Anglia. Minorem probo ex secundo principio, quia Episcopi omnẽ suam iurisdictionem accipinnt immediatè à Deo: Ergo non accipiunt illam immediatè à Rege: Ergo Rex non potest illam immediatè dare: Ergo nec auferre.

4. Hinc duo infero. PRIMVM est, quod Rex sibiipsi cõtrarius sit. Nam vno loco dicit, iurisdictionem Episcopalem immediatè accipi à Deo: altero, eandem dari & auferri immediatè à Rege; quæ duo non cohærent. Vel ergo Rex non potest illam dare & auferre; & sic non habet primatum Ecclesię: vel si potest, falsum est, quod contra Bellarminum dixit, Iurisdictionem episcopalem immediatè à Deo conferri. Posterius est, quod Bellarminus, quem Rex oppugnat, consequenter locutus sit, quod Rex facere non potuit. Dixit enim Pontificem habere Primatum Ecclesiæ, & posse dare & auferre iurisdictionem episcopalem. Dixit etiam

hanc iurisdictionem esse quidem à Deo, non tamen immediatè ab eo conferri, sed mediante Pontifice. Hæc autem optimè cohærent.

5. Ex omnibus, quæ hactenus disputata sunt, ita concludo; Rex Angliæ, nec iure naturali, nec iure diuino veteris Testamenti, nec iure diuino Noui Testamenti, nec iure ciuili aut canonico, nec consensu doctorum hominum, nec titulo legitimæ præscriptionis, nec ex principiis propriæ doctrinæ potest habere Primatum Ecclesiæ in Anglia: Ergo nullo modo potest eum legitimè habere. Facessant igitur Sacellanus & similes adulatores, qui contrarium illi persuadent.

COMMENTARIVS.

1. IN hoc capite ex duobus principiis Regis Angliæ probaui, illum non habere Primatum Ecclesię. Vnum principium est, quod is, qui habet Primatũ Ecclesiæ, possit

dare

dare & auferre iuriſdictionẽ Epiſcopalem, quibus vult. Alterum, quod Epiſcopi omnem ſuam iuriſdictionem immediatè accipiant à Deo. Ex quibus ſic argumentatus ſum: *Qui habet Primatum Eccleſiæ, poteſt dare & auferre iuriſdictionem Epiſcopalem, quibus vult.* At *Rex Angliæ non poteſt illã dare & auferre quibus vult,* Ergo *nen habet Primatum Eccleſiæ.*

2. Hîc multum ſudas, Tookere, vt ſuccurras tuo Regi. Priori principio conceſſo, diſtinguis poſterius, aſſerens, Epiſcopos habere omnem iuriſdictionem à Deo, vel mediatè, vel immediatè: Et quidem iuriſdictionem fori interioris habere totã immediatè à Deo; iuriſdictionem verò exteriorem, partim immediatè à Deo, partim immediatè à Rege. Hanc diſtinctionẽ fusè perſequeris & inculcas. Sed fruſtra. Nihil enim profutura eſt Regi, quod ſic oſtendo: Quando Rex Angliæ dicit, Epiſcopos habere ſuam iuriſdictionem immediatè à Deo, addit, ſe id dicere contra Bellarminum. Igitur, quid Bellarminus ſentiat, videndum eſt. Is autem lib. 4. de Pontifice cap. 24. & 25. diſertè docet, iuriſdictionem interiorem immediatè conferri à Deo; exteriorem immediatè à Pontifice, & mediatè à Deo. Priorem partem concedit Rex Angliæ; poſteriorem negat.

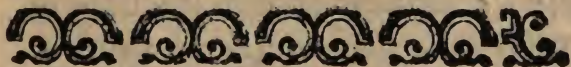
Vult,

Vult, tam exteriorem, quàm interiorem, immediatè esse à Deo. Sic enim loquitur contra Bellarminum: *Episcopos esse in Ecclesia, tāquam institutionem diuinam, semper sensi contra Bellarminum, qui negat, Episcopos à Deo immediatè suam iurisdictionem accepisse.* Quæ posteriora verba debent intelligi de exteriori tantùm iurisdictione; alioqui falsa essent. Nam Bellarminus non negat, Episcopos accepisse interiorem iurisdictionē immediatè à Deo, sed apertè affirmat. Si ergo id, quod Bellarminus negat, Rex Angliæ affirmat, necesse est ipsum affirmare, quòd Episcopi suam iurisdictionem exteriorem immediatè habeant à Deo.

3. Iam ergo repeto argumentum, quod initio posui, hoc modo; Qui habet Primatum Ecclesiæ, potest dare & auferre iurisdictionem Episcopalem fori exterioris: Rex Angliæ non potest hanc dare & auferre; sed solus Deus, vt ipsemet fatetur contra Bellarminum: Ergo Rex Angliæ non habet Primatum Ecclesiæ. Quid iam prodest hîc tua distinctio, Tookere? aut quorsum ea necessaria est? Argumentum procedit de sola iurisdictione externa, de qua sola dissentiunt Rex & Bellarminus. Hanc totam Bellarminus vult immediatè esse à Pontifice; Rex, immediatè à Deo.

4. Sed

4. Sed mirum non eſt, te hîc laborare, vbi agitur de eccleſiaſtica iuriſdictione fori exterioris. Id vobis in Anglia commune eſt. Nemo in ea explicanda cum alio conſentit. Ac tria potiſsimum ſunt, in quibus diſsidetis. Primum eſt, in quo conſiſtat hæc iuriſdictio exterior? an in ſola poteſtate cenſuræ ſeu excommunicationis, vt vult Sacellanus in Tortura Torti? an præterea in aliquo alio, vt tu contendis? Alterum, an Rex Angliæ habeat omnem iuriſdictionem exteriorem, & quidem *abſolutiſsimè* & *perfectiſsimè*, vt tu aſſeris? an nullam planè, vt Sacellano, Thomſonio & Burhillo placet? an aliquam eius portionem, vt alibi tibi viſum eſt? Tertium, an Epiſcopi accipiant eam totam immediatè à Deo, vt Rex cum Sacellano affirmat? an aliquam eius partem immediatè à Deo, aliquam immediatè à Rege, quod tuum commentum eſt? De hac re plura dixi, tum in *Refutatione Torturæ Torti*; tum in *Diſsidio Anglicano de Primatu Regis.*

CAPVT VIII.

Quod ſit ergo officium Regis circa Eccleſiam?

1. Oſten-

1. OStendi hactenus prolixè, Reges & Principes sæculares non habere Primatũ seu iurisdictionem exteriorem in Ecclesia, ac proinde sua authoritate non posse Ecclesiam regere, synodos conuocare, lites & controuersias fidei dirimere, Ecclesiæ ministros creare vel deponere, contumaces excommunicare: sed hæc omnia ad Episcopos & Ecclesiæ prælatos diuino ac humano iure pertinere. An igitur Regibus in regimine Ecclesiastico nihil reliquum est? An plane ab hac cura exclusi & immunes sunt? Dicam paucis, quod res est: & dabo Cæsari, quæ Cæsaris sunt: Deo, quæ Dei.

2. Ac PRIMVM illud statuendum est contra Politicos, Reges & Principes Christianos non ita debere sua regna ac prouincias administrare, vt omnem religionis & Ecclesiæ curam abiiciant, tanquam nihil ad se pertinentem, & vsurpent illud Donatistarum: *Quid Imperatori cum Ecclesia?*

Ecclesia? quod tantopere reprehendit Augustinus lib. 2. contra literas Petiliani cap. 92. Hoc enim & sacris literis, & bonorũ Regum exemplis, & rationi ipsi contrarium est. Laudantur in sacris literis Dauid, Ezechias, Iosaphat, Asa & Iosias, quod cultum ac religionem Dei, vel promouerint, vel restaurarint. Eorum exemplum in N. Testamẽto imitati sunt Cõstantinus Magnus, Theodosius, Arcadius, Honorius, Carolus Magnus, Ludouicus, & alii. Contra verò, nõ solum reprehensi, sed etiam puniti sunt, qui religionem & fidem contemserunt, vt Ieroboam, Achab, Achaz, Amon. Et ratio est, quia Reges, qui in sublimi potestate positi sunt, sicut ipsi ab inferioribus iure honorantur; sic Deum ipsum, á quo potestatem consecuti sunt, & cui iure naturæ subiiciuntur, meritò honorare debent, & ipsius gloriam ac maiestatem vbique propagare. Vnde AGAPITVS ad Iustinianum Impe-

Imperatorem: *Honore quolibet sublimiorem cùm habeas dignitatem, O Imperator; honora super omnes, qui hac te dignatus est. Deum: quoniam iuxta similitudinem cœlestis regni, tradidit tibi sceptrum terrenæ potestatis, vt homines edoceres iusti custodiam, & eorum, qui quasi canes aduersus ipsam rabiunt, insectareris latratum, tum ipsius obtemperando legibus, tum subditos tibi regendo pro iure.*

3. SECVNDO statuendum est, eosdem Reges & Principes Christianos, nullo modo in suis regnis ac prouinciis debere admittere libertatem fidei ac religionis, si impedire eam possint. Hæc enim libertas planè illicita, & Christianæ doctrinæ contraria est. Nam vt alibi dixi, multa in Euangelio sunt, ex quibus constat, CHRISTVM vnam fidem mandasse; variam ac multiplicem prohibuisse. AC PRIMO, voluit vnam tantùm esse Ecclesiam, vnum ouile, vnum pastorem, vnum baptismum.

Hæc

Hæc autem ſine vnitate fidei conſiſtere non poſſunt. SECVNDO, voluit diſcipulos ſuos attendere à falſis Prophetis: at in multiplici religione neceſſe eſt, alios eſſe veros, alios falſos Prophetas. Ergo, ſi hi excludendi ſunt; fides vna retinenda eſt, varia explodenda. TERTIO, voluit Eccleſiam ſuam eſſe perpetuam, cui omnes inferorum poteſtates reſiſtere non poſſint. At perpetua eſſe non poteſt, ſi vna omnium fides non ſit; quod ipſe teſtatur Lucæ 11,17. *Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur.* Apoſtoli diſertis verbis idem confirmant. Rom. 16. 17. *Rogo autem vos fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones & offendicula, præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt; & declinate ab illis.* Galat. 1. 8. *Licet nos aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.* 1. Cor. 1. 10. *Obſecro vos fratres, vt id ipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata.* 1. Cor. 14. 33. *Non enim eſt*

P diſſen-

dissensionis Deus, sed pacis. Ephes. 4. 5. *Vnus Dominus, vna fides, vnū baptisma.* Hebr. 13. 9. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* Vides, quàm seriò, quàm solicitè & grauiter hortetur Apostolus, vt vnitatē fidei retineamus. Quod non faceret, si libertas indulgeri possit. Plura in hanc sententiam dicta sunt in Disputat. *De fide hareticis seruanda*, c. 10. Nūc illud solùm addo ex Augustino epist. 66. *Quæ est peior mors animæ, quàm libertas erroris?*

4. Quid ergo facient Reges circa Ecclesiam & religionem, si neque curam illius omnino reiicere, nec etiam libertatem indulgere possunt? Dicam verbo. Debent illam tueri ac defendere, non vt *Domini*, sed vt *ministri*: neque vt *Iudices*, sed vt *executores*. Hoc olim fecerunt Christiani Principes: Hoc verbo testati sunt. *Carolus* Magnus, vt alios omittam; apud Sigonium lib. 4. de regno Italiæ, sic ait: *Si Ecclesiarum Dei seruis magnificētiam nostram impertimus, eorumq;*

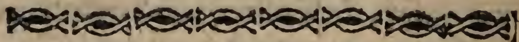
eorumq́; studiis libenter obsequimur: id nobis ad Augustalis excellentiæ culmen proficere credimus. Si, inquit, obsequimur Ecclesiarum DEI seruis. Obsequium offert; non arrogat sibi Primatum. Vult esse *minister* in defensione Ecclesiæ, non *Dominus.*

5. Idem *Carolus*, cùm à *Leone* Papa coronam Imperii accepit, hac formula iurisiurandi vsus est: *In nomine Christi spondeo atque polliceor ego N. Imperator coram Deo & B. Petro Apostolo, me protectorem ac defensorem fore huius sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in omnibus, quatenus diuino fultus fuero adiutorio, prout sciero poteroq́;.* Refert Sigonius loco citato.

6. Et iampridem vsu receptum est in *Francia*, *Hispania*, *Anglia*, *Polonia*, *Hungaria*, vt simili iuramento obstringant se Reges, & nominatim promittāt, defensuros se Ecclesiam ac religionem, eiusque Prælatis debitam reuerentiam & subiectionem præstituros. Neque hoc quicquam

derogat ipsorum maiestati: imò perhonorificum est. Rectè AMBROSIVS epist. 32. ad Valentinianum Iuniorem: *Quid est*, inquit, *honorificentius, quàm vt Imperator dicatur filius Ecclesiæ? Imperator enim bonus intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est.* Et Theodoricus Italiæ Rex ad Ioannem Pontificem: *Sum quidem Iudex Palatinus, sed vester non desinam esse discipulus. Nam tunc ista rectè gerimus, si à vestris regulis minimè discedamus.*

7. Non ibo longius in hoc genere. Satis, opinor, iam constat, quam curam circa Religionis & Ecclesiæ defensionem habere debeant Reges & Principes sæculares. Hoc addo, non deesse exempla huius rei, etiam hoc tempore, præsertim in Francia, Hispania, Polonia, Belgio, Germania, Italia.

COMMENTARIVS.

1. TRia dixi in hoc capite. Primò, Reges non debere omnem curam Ecclesiæ

abiicere.

abiicere. Secundò, nec permittere libertatem religionis. Tertiò, debere tueri ac defendere Ecclesiam, non vt Dominos, sed vt ministros; non vt Iudices, sed vt executores. Quod dupliciter probaui. 1. Exemplo Caroli Magni. 2. Ex formula iuramenti, quo Reges se obstringunt Ecclesiæ.

2. Duo priora puncta cõcedis, Tookere. Circa tertium tergiuersaris. Ac primò, ad exemplum Caroli Magni, qui nõ arrogauit sibi Primatum, sed obsequium Episcopis promisit, respondes his verbis: *Habebat Primatum re, sed obsequium nomine ac simulatione officii præ se ferebat.* Quid hoc est, mi homo? An putas, Imperatorem illum fuisse Puritanum, qui promitteret quidem Episcopis sua obsequia, sed verbo tantum & simulatione, non autem reipsa? Vbique in Imperatores iniquus es.

3. Secundò, ad formulam iuramenti, qua tum Carolus, tum alii Reges vsi sunt, respondes hoc modo: *Iuramenti formula non est pro Ecclesia Catholica, sed Romana Catholica.* Vix scio, quid velis. Si hoc vis, Carolum Magnum & alios Reges iurasse, se defensuros, non totam Ecclesiam Catholicam, sed illam tantùm partem Ecclesiæ Catholicæ, quæ Romæ est; partim erras, partim pro nobis facis. In eo erras, quod putes, iuramentum ipsorum ad vni-

cam tantum Ecclesiæ partem pertinuisse. Iurarunt olim, & nunc iurant, quotquot in Hispania, Francia, Polonia, Hungaria, sceptra regalia suscipiunt, se veram religionem & Ecclesiam, non Romæ tantùm, sed etiam in suis regnis, perpetuò defensuros. In eo pro nobis facis, quod agnoscas Ecclesiam Romanam, tempore Caroli Magni ac deinceps, Catholicam fuisse; quod alias soliti estis negare.

4. Tertiò, valde laudas Henricum VIII. Angliæ Regem: tum, quod acceperit titulum *Defensoris Ecclesiæ*; tum maximè, quod cùm *illius tituli rationem in Euangelicæ lucis crepusculo perspexisset, instinctu quodam diuinitatis exarserit ad religionem promouendam, & superstitiones euertendas, magna orbis terrarum admiratione.* Quidquid sit de illo Rege, cui benè esse cupio, satis constat, non aliundè, quàm à Romano Pontifice (cúi vos tam infensi estis sine causa) accepisse titulum *Defensoris Ecclesiæ*; nec alterius Ecclesiæ, quàm Pontificię, quam Catholicam appellamus; nec ob aliam causam, quàm quod contra Patriarcham vestrum Lutherum, Pontificiam Ecclesiam defendisset. Si postea defecit ab illius Ecclesiæ vnitate, non instinctu diuinitatis, sed carnis ac luxurię, factum esse manifestum est. Nec orbis Christianus

mira-

miratus est, eum promouisse religionem, sed illius Ecclesiæ, cuius antea fuerat Defensor, deseruisse vnitatem; & illius Reginæ, quam legitimo matrimonio sibi sociauerat, repudiasse torum & cohabitationem. Nec id in lucis Euangelicæ, sed in hæresis Lutheranæ crepusculo accidisse, certum est.

5. Quartò, laudas Edouardum sextum, Henrici filium, his verbis: *Idipsum in Edouardo sexto, postea Rege, altero huius ætatis Gratiano, meminisse poterunt omnes, qui vt olim Gratianus gentilitiarum superstitionum hostis acerrimus, titulum & stolam Pontificiam aspernabatur, sic neque minimam falsi cultus vmbram, ceremoniamve fucatam, etiamnum puer patiebatur, primatu nihilominus Christiano sibi retento, quo salubrius Ecclesiæ consuleret, ac in longitudinem temporis prouideret.* Vt cætera omittam, quæ adulatoria sunt, quid obsecro intelligis per Primatum Christianum, quem Rex ille sibi retinuit? Sine dubio, eundem Primatum, quem à parente acceperat. At si Primatus ille Christianus fuit, cur illum hoc tempore non defertis vestro Regi? cur tanquam ludibrium vestrę Ecclesię pridem explosistis? Nam Edouardus quidē, vt patet ex ipsius rescripto ad Thomam Crammerū Archiepiscopum Cantuariensem, ratione sui Primatus, quem tu Christianum vocas, appel-

labat

labat ſe *ſupremum in terris Eccleſiæ Anglicanæ caput*: quem ſanè titulum vos nullo modo permittitis veſtro Regi.

6. Quintò, laudas Eliſabetham Reginã, quæ Henrici filia, Edouardi ſoror fuit. De ea ſic ſcribis: *Vtriuſque horum veſtigia inſecuta eſt, & patris & fratris, Eliſabeta, noſtræ, ſed fœliciſſimæ memoriæ, ac omni immortalitate digniſſima Regina.* Vtinam taceres de fœmina, quam nec ſponſam, nec virginem appellare auſi eſtis. Mirabuntur poſteri, fuiſſe aliquando tempus, cùm Angli, non modò in temporalibus, ſed etiam in ſpiritualibus, vnius fœminæ arbitrio ſe ſubmiſerint, & illam tanquam ſupremam Eccleſiæ Anglicanæ Dominam ac caput venerati ſint. Sed mittamus hæc. Nam parum ad rem faciunt.

EPILOGVS.

Quæ hactenus à me ſcripta ſunt, vt in bonam partem accipias, Tookere, omninò abs te peto. Quanquam meritò queri non potes. Primò, quia maiori modeſtia in te vſus ſum, quàm tu in me. Secundò, æquiorem cauſam defendo, quàm tu. Tertiò, ego DEI gloriam, & Eccleſiæ vtilitatem ſpecto: tu vnius Regis gratiam & fauorem aucuparis.

FINIS.